תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על תרומות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על תרומות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-תרומות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
פרק ב 12
הלכה א 12
הלכה ב 14
הלכה ג 18
פרק ג 20
הלכה ב 20
הלכה ג 22
פרק ד 28
הלכה א 28
הלכה ד 40
הלכה ז 45
פרק ה 49
הלכה א 49
הלכה ג 52
פרק ו 54
הלכה א 54
פרק ז 64
הלכה א 64
הלכה ב 65
פרק ח 71
הלכה א 71
הלכה ד 82
פרק ט 87
הלכה א 87
הלכה ב 89
הלכה ג 95
פרק י 96
הלכה ב 96

פרק יא 98
הלכה א 98
הלכה ב 99
הלכה ה 101

פרק א

הלכה א

קטע טו

אתם פרט לתורם שאינו שלו. מה את עביד לה כתורם שאינו שלו או כתורם של חבירו. נשמעינה מן הדא הפקיר כריו ומירחו וחזר וזכה בו אין תעבדיני' כתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה. ואין תעבדיני' כתורם של חבירו תרומתו תרומה (פי' דמיבעי לי' אם הטעם בתורם של חבירו הוא דווקא מחמת שהוא תורם של חבירו. אבל אם תורם מן ההפקר ש"ד. או כתורם שאינו שלו. וע"כ אינו יכול לתרום מן ההפקר ג"כ. וע"ז אומר נשמעינה מן הדא הפקיר כריו ומירחו וחזר וזכה בו. אין תעבדיני' כתורם שאינו שלו אין תרומתי תרומה דהא הפקר אינו שלו ואין תעבדיני' כתורם של חבירו תרומתו תרומה דהא הכא לא הוי של חבירו. [ועיין בספרי ע"י (סי' ט"ז) ובס' א"ה (ד' ל"א) ושם הקשיתי דלכאורה הפקר פוטר מתרומה אח"כ ג"כ. ועיי"ש מה שתירצתי ע"ז וכעת נראה לי להגיה בירושלמי (וכצ"ל) מירחו והפקיר כריו וחזר וזכה כו' דהא הפקר אינו פוטר רק בשעת מירוח. אבל אם הפקיר לאחר מירוח אין ההפקר פוטר כיון שכבר נתחייב. ועיין תוספו' ב"מ (דף כ"ג) ועיין לקמן (פ"ו דתרומות) מה שביארתי שם באורך ומה שהקשיתי מהירושלמי (פ"ב דפסחים ה"ג) ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ועיין בביאורי הירושלמי בסוף יומא הא דקאמר נבילה ותרומה מאכילין אותו תרומה. טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. דאמאי לא קאמר נבילה וטבל. כמו שאומר טבל ושביעית דלא נוכל לומר טבל ונבילה. דהיינו אם יש לפניו כזית טבל וכזית נבילה. דבזה איפשר לומר דיפריש מכזית טבל תרומה ות"מ. וא"כ לא ישאר רק חצי שיעור. ולא נוכל לומר באחר שאינו יכול להפריש. דאי אמרינן דיכול להפריש מן ההפקר אע"ג שאינו שלו. א"כ יכול להפריש בודאי בחולה דהותר לו לאכול מפני פיקוח נפש. דלכאורה לא גרע מהפקר ועיין בספרי ע"י (ס' ט"ו) שהארכתי בזה ודוק. אבל בשביעית נוכל לומר טבל ושביעית. דאפי' אם יפריש ישאר חצי זית. והוה עשה ובשביעית ג"כ אינו עובר רק בעשה על כל הכזית ועיין תוס' שבת (ד' צ"א) ובמ"א הארכתי בזה. ועיין בירושלמי (פ"ק דביכורים) האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהם אין תרומתן תרומה כו' ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא זה תורם ולא זה תורם (פי' הבעלים לפי שאין ברשותן והגזלן לפי שאינו שלו) ר' אסי בשם ר' יוחנן אפי' הבעלים שתרמו אין תרומתן תרומה וא"כ לכאורה כיון שהבעלים אינם יכולים להפריש אעפ"י שהוא שלהם רק שאינו ברשותן. א"כ לכאורה כש"כ שאינו יכול להפריש מן ההפקר. אך איפשר לחלק דהא מ"מ יכול

לזכות רב הונא אמר אם כשנשבע הביא עדים הי' עומדת באיבוס כבר גזלתי' שבועה וע"כ כיון שמן הדין קנה אותה בשבועה ואינו מחוייב לשלם רק מחמת שהודה אח"כ מחוייב לשלם קרן וחומש ואשם וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ק"ו) אלא אמר רבא כל הודה לא שנא טוען טענת אבד כו' לא אמר רב דהא כתיב והתודה כו' וע"כ הוי כמו שחייבתו התורה לא מחמת מלוה ראשונה וע"כ אין שביעית משמטתו:

[**ובזה** איפשר ליישב מה דאיתא בירושלמי ב"ק (פ"ט ה"ג) חילפא אמר נשבע לו קודם פסח אחר הפסח משלם לו חמץ יפה ועיין במ"ל ברמב"ם פ"ב מה' גזילה ואבידה ה"ה) שהשיג מזה על הרש"ל עיין שם ולפי מה שביארתי איפשר לומר דהירושלמי אזיל לטעמי' דס"ל דשבועה קונה ועוד דהא בש"ס דילן נמי אמרינן בב"ק (ד' ק"ו) והאמר אילפא שבועה קונה שבועה הוא דקני אבל כפירה לא כו' מאי שבועה קונה כדר"ה אמר רב דאמר ר"ה א"ר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו הבעלים שבועה שוב אין משלמין ממון ע"כ כיון שקנה קודם הפסח והא שצריך לשלם לו חמץ יפה הוא מחמת שחייבה התורה בתשלומין וכמו דאמרין בב"ק (ד' ק"ו) כל הודה כו' לא אמר רב דהא כתיב והתודה ואמרינן בב"ק א ס"ו) איתיבי' רב יוסף לרבה גזל חמץ ועבר עלי' הפסח אומר לו הרי שלך לפניך והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קונה אמאי אומר לו הרי שלך לפניך כו' וה"נ כיון שקנה בשבועה לשיטת הירושלמי וכמו שביארתי ע"כ אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך וע"כ אמר חילפא נשבע לו קודם הפסח אחר הפסח משלם לו חמץ יפה אבל לשיטת הש"ס דילן דשבועה אינו קונה וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ק"ו) ע"כ איפשר שאפילו נשבע לו קודם הפסח יכול לומר לו הרי שלך לפניך ובמ"א יתבאר ועיין במ"ל שם]: בהם ועיין בנדרים (ד' ל"ד) בראש"ש שם מה שכתב בשם הר"א ממיץ. משא"כ הכא שאינו יכול ליטול מיד הגזלן ודוק]:

הלכה ב

קטע ג

מתניתין אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על היין ואם תרמו ב"ש אומרים תרומת עצמם בהן וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה כו'. חזקי' אמר לא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין. הא שאר כל הדברים לא. א"ר יוחנן לא שני' היא זיתים על השמן וענבים על היין היא שאר כל הדברים חברי' בשם ר' יוחנן ואפי' על אתר. ר' חנניא ר' אימי בשם ר' יוחנן דברי ב"ש נעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן ר' חנניא סבר מימר במינו א"ל ר' זעירא לא תקבל עליך כן מכיון שאמר ה"ז נפטר מה שבידו והשאר

חולין וחולין פוטרין את הטבל. א"ר חנני' ברי' דר' הלל כאחת מכיון שאמר ה"ז נפטר מה שבידו ונפטר מה שלמטן. א"ר חנינא נראין הדברים בתרומה גדולה שהיא צריכה לתרום מן המוקף. אבל בתרומת מעשר צריכה שתהא מצומצמת במדה ובמשקל ובמנין: **ונראה** לי לבאר הירושלמי והוא דאיתא בנדרים (ד' כ"ה) ראה אותם אוכלי תאנים ונמצאו אביו ואחיו והי' עמהן אחרים בש"א הם מותרים ומה שעמהן אסורים ובה"א אלו ואלו מותרים כו' אמר רבה דכ"ע כל היכא דאמר אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא דכולהון אסורין ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר. ורבא אמר דכ"ע כל היכא דאמר אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כולם מותרין לא נחלקו אלא באומר אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר ביניכם אסורין חוץ מאבא ב"ש סברי לה כר"י דאמר תפוס לשון ראשון וב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס:

והנה לכאורה הא דפליגי ב"ש וב"ה דב"ש אומרים תרומת עצמם בהם לשיטתי' דאמרי דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"כ אעפ"י דלא הוי תרומה על השמן מ"מ תרומת עצמם יש בהם וב"ה אזלי לטעמייהו דס"ל דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"כ ס"ל דאין תרומתן תרומה:

אך אליבא דרבא שאומר דכ"ע כל היכא דאמר אילו הי'יודע שאבא ביניכם הייתי אומר דפלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כולם מותרים וא"כ במשנה כל הנדר אפי' ב"ש ס"ל ג"כ דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וא"כ אמאי סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם דהא לכאורה פשטא דמתניתין דתרומת עצמם בהם היינו לפי השיעור שצריך ליתן מהזיתים וא"כ יש שינוי בשיעור התרומה ג"כ וא"כ דמי לאומר אלו היה יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסור חוץ מאבא דיש שינוי והחלפה בגופו של נדר וא"כ בהא ב"ש נמי מודו דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו וא"כ אמאי סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם וע"כ אומר חזקי' דלא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא (פי' דדוקא בזיתים על שמן וענבים על היין דמדאורייתא הוי תרומה. אלא דלא הוי תרומה מדרבנן משום גזל השבט וע"כ לא אמרינן דנדר שנתבטל מקצתו נתבטל כולו וכמו דאמרינן בכתובות (ד' נ"ט) אלא אמר רב אשי קונמות קא אמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו וכדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ונקדשיה מהשתא אלמוה רבנן לשיעבודא (פי' וע"כ חל דהא דלא חל מהשתא הוא רק מדרבנן משום דאלמוה לשיעבודא וע"כ חל לאח"כ נמי) וע"כ אמר חזקי' דשאר דברים לא דהיינו

מה דחשיב באידך מתניתין אין תורמין כו' ולא מן החיוב על הפטור ולא מן הפטור על החיוב ולא מן התלוש על המחובר כו' דבאלו מודו ב"ש דלא אמרינן דתרומת עצמם בהם דכיון שנתבטל מקצתו נתבטל כולו דהא התם מדאורייתא אין תרומתן תרומה ור' יוחנן אומר דלא שני' היא זיתים על השמן וענבים על היין ושאר כל הדברים נמי דאפילו בשאר כל הדברים נמי סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם וכמו שאבאר לקמן:

[**וכמו** דאמרינן בירושלמי אח"כ ואם תרם תרומתו תרומה. והנה המפרש נדחק בזה. והביא ג"כ שהכ"מ נדחק בזה. אבל לי נראה שהוא ט"ס וצ"ל ואם תרם אין תרומתו תרומה. וקאי על מתניתין דקתני ואם תרם אין תרומתו תרומה. וע"ז אומר על דעתי' דחזקי' במחלוקת על דעתי' דר' יוחנן ד"ה (וצ"ל הגירסא בהיפוך וכמו שמגיה המפרש מהרא"פ שם שצ"ל על דעתי' דחזקי' ד"ה על דעתי' דר' יוחנן במחלוקת והמפרש נדחק שם) אבל לפי מה שביארתי ניחא שפיר והוא דעל דעתי' דחזקי' ד"ה דאין תרומתן תרומה כלל והוא משום דחזקי' סובר דלא אמרו אלא זיתים על השמן וענבים על היין (דלא הוי רק דרבנן משום גזל השבט) אבל שאר כל הדברים לא על דעתי' דר' יוחנן במחלוקת (פי' דלר' יוחנן שסובר דב"ש וב"ה פליגי בשאר כל הדברים שאפי' מדאורייתא אין תרומתן תרומה. אפ"ה סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם וא"כ הא דקתני ואם תרמו אין תרומתן תרומה דלא הוי תרומה כלל הוא במחלוקת ב"ש וב"ה:

וע"ז אומר חברי' בשם ר' יוחנן ואפי' על אתר (והוא ט"ס וצ"ל אפי' על אחרנא (פי' דר' יוחנן אומר דהא דאמרו ב"ש תרומת עצמם בהם היינו שכל התרומה כולה הוי תרומה אפי' על אחרנא ג"כ פי' אפי' מה שתרם על השמן ג"כ. רק דלא הוי תרומה על השמן דלא פטר את השמן אבל אעפ"כ הוי תרומה כולה דהא תרומה אין לה שיעור ויכול להוסיף. וע"כ ניחא דאע"ג דב"ש סברי ג"כ דאמרינן כיון שהותר מקצתו הותר כולו במחליף את הנדר גופא אבל הכא כיון דהוי כולו תרומה כמו שאמר רק דלא הוי תרומה על השמן. וא"כ דמי לאומר אלו היה יודע שאין מפרישין על השמן לא היה מפריש על השמן אבל בגוף התרומה שאמר לא נשתנה וע"כ סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם וב"ש לטעמי' דסברי תפוס לשון ראשון וכיון שאמר ה"ז תרומה על הזיתים והשמן הוי תרומת עצמם בהם ומה שאמר על השמן הוא בטל. אבל ב"ה לטעמיי' דסברי אף בגמר דבריו אדם נתפס וע"כ כיון דלא הוי תרומה על השמן לא הוי תרומה כלל:

וע"כ אומר ר' חנני' ר' אימי בשם ר' יוחנן דברי ב"ש נעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן רבי חנני' סבר מימר במינו (פי' דלדברי ר' חנניא שאמר ר' אימי בשם ר' יוחנן דברי ב"ש נעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן (פי' על הזיתים וענבים שלא נסחטו

עדיין ועל שלמטן א"כ כיון דאמרינן דנעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן א"כ הוי כמו שהי' אומר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן וא"כ כיון שנעשה כמו שאמר בב' פעמים דה"ז תרומה על הזיתים ועל שלמטן א"כ איפשר לומר דהתרומה הוי רק במינו (פי' לפי שיעור הזיתים וא"כ אעפ"י שנתבטל הכונה שכיון שתהא תרומה על שלמטן אעפ"כ התרומה הראשונה שנעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' דהיינו על הזיתים לא נתבטל וע"כ סברי ב"ש דתרומת עצמם בהם דהיינו לפי שיעור הזיתים וכ"ת הא לא אמר רק שיהיה תרומה על הכל זה אינו דהא לפי דברי ר' יוחנן שאומר דנעשה כמו שאמר ה"ז תרומה עלי' ועל שלמטן א"כ המאמר ה"ז תרומה ה"ז מאמר בפני עצמו וע"כ אעפ"י שנתבטל המאמר השני שיהיה על שלמטן תרומה אעפ"כ לא נתבטל מה דהוי כאומר ה"ז תרומה עלי'. וא"כ איפשר לומר דהא דב"ש אומרים תרומת עצמם בהם. היינו דווקא לפי שיעור הזיתים וע"ז אומר ר' חנני' סבר מימר במינו (פי' דלא הוי תרומה רק לפי שיעור מינו דהיינו לפי ערך הזיתים דהתרומה הראשונה שאמר שיהיה תרומה עלי' לא נתבטל כלל ואע"ג דנתבטל התרומה השני' אעפ"כ התרומה הראשונה לא נתבטל):

וע"כ א"ל ר' זעירא לא תקבל עליך מכיון שאמר. ה"ז נפטר מה שבידו והשאר חולין והחולין פוטרין את הטבל (פי' דאיך איפשר לומר דנעשה כאומר ה"ז תרומה עלי' פי' על הזיתים לפי שיעור הזיתים וא"כ השאר של הזיתים שמונחים בידו נעשה חולין וא"כ איך יכול לומר אח"כ ועל שלמטן דהיינו ששאר הזיתים שבידו יהיה תרומה על השמן ג"כ דהא חולין אינם פוטרים את הטבל):

וע"כ אמר ר' חנני' ברי' דר' הלל כאחת מכיון שאמר הרי זו נפטר מה שבידו ונפטר מה שלמטן פי' שהתרומה חל בבת אחת ועל כן אמרו חברי' בשם ר"י ואפי' על אחרנא ופי' דהא דאמרי ב"ש תרומת עצמם בהם היינו כל התרומה דאל"ה כיון שנתבטל התרומה במקצת נתבטל כולו דבזה ב"ש נמי מודו כיון דיש שינוי בתרומה גם כן וגם איך איפשר כיון דלא הוי תרומה כמו שאמר א"כ איך יהיה תרומה במקצתן וע"כ אמרי חברי' בשם ר"י דהוי תרומה כמו שאמר בתחילה ואם כן כיון דלא הוי החלפה בתרומה ע"כ אעפ"י שנתבטל מה שאמר שיהיה תרומה על השמן אפ"ה הוי תרומתו תרומה. וב"ה סברי דכיון שנתבטל גמר דבריו שאמר שיהיה תרומה על השמן על כן לא הוי תרומה כלל [והוא כמו שסובר רבא בנדרים (דף כ"ו)]:

וע"ז אמר ר' חנינא נראין הדברים בתרומה גדולה שהיא צריכה לתרום מן המוקף (והוא ט"ס וצ"ל שהיא ניטלת מאומד) אבל בתרומת מעשר צריכה שתהא מצומצמת במדה ובמשקל ובמנין פי' דהא דאמרי ב"ש דהוי תרומתו תרומה ולפי מה דסובר ר' יוחנן דהוי

תרומה כולה אפי' על אחרנ' ג"כ (פי' מה שהפריש על השמן ג"כ וע"כ סברי ב"ש דהוי תרומה כיון דאין החלפה בתרומה גופא וא"כ זהו דווקא בתרומה שהיא ניטלת מאומד ויכול להוסיף כמה. וע"כ סברי בית שמאי דתרומתו תרומה רק שאינו פוטר את השמן אבל בתרומת מעשר צריכה שתהא מצומצמת במדה ובמנין ובמשקל. וא"כ איך איפשר דיהי' כולה תרומה א"כ יהיה מרבה במעשרות. וא"כ מעשרותיו מקולקלים. ולא הוי תרומת מעשר כולה. וא"כ כיון שנתבטל תרומת מעשר ג"כ שאינו יכול להיות תרומת מעשר רק לפי שיעור ע"כ לא הי' תרומה כלל דבזה ב"ש נמי מודו כיון שיש החלפה בתרומה גופא ודוק:

וכן אמרינן בירושלמי לקמן דמתניתין ר' יוסי היא דמחמיר בגזל השבט וכמו דאמרי' אח"כ ואשכח תני בשם ר' יוסי אין תורמין זיתים על שמן וענבים על היין ואם תרם ב"ש אומרים תרומת עצמם בהם וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה. וכן אמרינן לקמן מה אמר ר' יוסי הכא פי' בגדר מי חטאת מה אין ר"מ דמיקל בגזל השבט מחמיר בגדר פי חטאת. ר' יוסי דמחמיר בגזל השבט (פי' דמתניתין אתי כר' יוסי דאמר דב"ה סברי דאין תרומתו תרומה לא כש"כ דמחמיר בגדר מי חטאת כו' אשכח תני בשם ר' יוסי אין תורמין זיתים על שמן והוא ט"ס וצ"ל אין תורמין שמן על זיתים ולא ענבים על יין (והוא ט"ס וצ"ל ולא ייקעל ענבים. ואם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום שני' דברי ר"מ (והוא ט"ס וצ"ל וצריך לתרום שני') דברי ר"מ. ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תורמין. ב"ה אומרים אין תורמין. הכל מודים שאם תרם שא"צ לתרום שני' (פי' דמיקל בגדר מי חטאת) והענין הוא כמו שפירש הגר"א בשנות אלי' משום גדר מי חטאת שלא יהיו מי חטאת בטלין (פי' דטורח הוא לטבול האנשים ולהזות עליהם במי חטאת שמא נטמאו במת וכשאנו אומרים דבדיעבד תרומתו תרומה לא ידרוך בטהרה רק שמן מעט ויפריש מזה על הכל נמצא מי חטאת יהי' בטלין וכמו שגזרו משום טעם זה שיהי' כלי מתכות חוזרין לטומאה ישנה כו' עיי"ש) וע"ז אומר בירושלמי ר' מאיר דמיקל בגזל השבט מחמיר בגדר מי חטאת דהא אמר דתרומה וצריך לחזור ולתרום כמתניתין דתנן אין תורמין שמן על זיתים כו' ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום ומיקל בגזל השבט דס"ל דבדיעבד תרומתו תרומה ר' יוסי מחמיר בגזל השבט. דמתניתין דלעיל דפליגי ב"ש וב"ה אם תרם דב"ש סברי תרומת עצמם בהם. וב"ה סברי דאין תרומתן תרומה אתי כר' יוסי דמחמיר בגזל השבט. ומיקל בגדר מי חטאת:

וע"ז אומר תמן תנינן ר' יוסי אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה כו' תורמין זיתים על שמן וענבים על היין כדברי ב"ש וב"ה אומרים אין תורמין. אמר ר' מנא לית

כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים דהוא כר' יוסי ופי' דהא ר' יוסי הוא. והוא מחמיר בגזל השבט וס"ל במתניתין דלעיל דב"ש וב"ה סברי דאין תורמין ולא פליגי אלא אם תרומת עצמם בהם דב"ש סברי דתרומת עצמם בהם וב"ה סברי דאין תרומתן תרומה משום דר' יוסי מחמיר בגזל השבט וע"כ הא דאמר ר' יוסי ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה תורמין זיתים על שמן וענבים על הין כדברי ב"ש וב"ה אומרים אין תורמין היינו בשמן על זיתים דר"י מיקל בגדר מי חטאת]:

וע"כ כיון דמתניתין אתי כר' יוסי ור' יוסי ס"ל דבגמר דבריו אדם נתפס וע"כ ס"ל לב"ה דכיון דאין התרומה פוטרת את השמן ע"כ התרומה בטלה ואין תרומתו תרומה כלל כמו דמסיק רבא בנדרים (ד' כ"ו) דכ"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כולם מותרים (וכמו שפי' הר"ן והרא"ש דכיון שהחליף דברי' בנדר עצמו ע"כ כ"ע מודו שבטל (לא נחלקו אלא באומר אלו כו' הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא ב"ש סברי לה כר' מאיר דאמר תפוס לשון ראשון וב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס והכא נמי בתרומה אע"ג דאפי' לב"ש נמי הוי כולה תרומה (לר' יוחנן) אפ"ה ס"ל לב"ה דאע"ג דאין החלפה בתרומה אפ"ה כיון שבמה שרצה לפטור את השמן בטל ע"כ סברי ב"ה דאין תרומתו תרומה כלל:

ובזה יתיישב מה שהקשה הפר"ד על הירושלמי בברכות (פ"ה) דקאמר שם היכן הותר נדרו של טל אמר ר' תנחום סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו אית דבעי מימר בבנה של צרפת כו'. והקשה הפר"ד לפי מאי שכתב הרא"ש שנסתפק דלרבה דבעינן החלפה בנדר גופא א"כ בשני דברים דלא שייך החלפה אם הוי כמחליף או לא וא"כ מן הירושלמי דקאמר דהותר נדרו של טל הוא משום נדר שהותר מכללו הותר כולו א"כ מוכח דאפי' בשני דברים אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל לפי מה שביארתי דהירושלמי ס"ל כרבא דב"ה סברי דבגמר דבריו אדם נתפס ואע"ג דאינו מחליף גופו של נדר א"כ לדידי' נדר שהותר מכללו הותר כולו והרא"ש לא כתב אלא אליבא דרבה עיי"ש א"כ לא קשה מידי. ואיפשר דע"כ אמר סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו פי' מכללו אע"ג דלא החליף בגופו של נדר אלא שהותר מכללו נמי הותר כולו והוא כמו דמסיק רבא. וע"ז אומר אית דבעי מימר בבנה של צרפת (פי' שהוא כמו שיטת רבה דס"ל דבעינן החלפה בגופו של נדר) ע"ז אומר אית דבעי מימר בבנה של צרפת שזהו היתר בגופו של נדר וע"ש בפר"ד ודוק:

פרק ב

הלכה א

קטע יט

דף כ"ג (פ"ב דתרומות) בעי קומי ר' יוחנן כו' אין לי אלא משנה המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו' בראשונה היו אומרים השוכח תבשילו על גבי כירתו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל נחשדו שהיו מניחים ואומרים כו' אמר ר' הילא נחשדו להיות מניחים ולא נחשדו להיות מבשלין כו' תני לא תמלא אשה קדירה עסיות ותורמסין ותתנם לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנום אסורים למוצאי שבת עד כדי שיעשו ר' אחא אמר במזיד כר"מ ר' יוסי אמר בשוגג כר' יהודא אמר ר' מנא יאות אמר ר' יוסי הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור ר' יהודא אמר חילוף הדברים בשביעית בשוגג יקיים במזיד יעקור בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני שהנאת שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת עד כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום:

הנה המפרשים מהרא"פ והק"ע נדחקו בזה ע"ש ולי נראה דע"כ קאמר יאות א"ר יוסי והוא דפליגי אהא דתני ואם נתנום אסורים למוצאי שבת עד כדי שיעשו דמפני מה אסור עד בכדי שיעשה דר' אחא אומר במזיד כר' מאיר דבשוגג ס"ל לר"מ דלא קנסינן דהא המבשל בשבת ס"ל לר' מאיר דבשוגג יאכל ובמזיד לא יאכל וע"כ אמר במזיד כר' מאיר ור' יוסי אמר בשוגג כר' יהודא והוא דבמזיד אין סברא לומר דאינו אסור רק בכדי שיעשו דכיון דבמזיד קנסינן א"כ אסור לעולם, וע"כ אמר ר' יוסי בשוגג כר' יהודא דבשוגג אין הטעם משום דקנסינן אלא הטעם שלא נהנה ממלאכת שבת וע"כ אם ממתין למוצאי שבת בכדי שיעשו א"כ אינו נהנה ממלאכת שבת אבל במזיד דהטעם משום דקנסינן אותו א"כ צריך שיהא אסור לעולם. וע"ז א"ר מנא יאות אמר ר' יוסי הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור. (וכמו דמפרש לקמן דהטעם משום דנחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות או משום דמונין לשביעית אבל אין מונין לשבתות] רבי יהודא אומר חילוף הדברים הנוטע בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור בשביעית שוגג יקיים מזיד יעקור וא"כ מהו הטעם של ר' יהודא דמחמיר בשבת יותר ובש"ס דילן אמרינן בגיטין (דף נ"ד) דבאתרי' דר' יהודא חמירא להו שביעית והירושלמי לא ס"ל הכי אלא הטעם דבשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור הוא כדי שלא יהנה ממלאכת שבת אבל בשביעית לא שייך שלא יהנה ממלאכת שביעית] [ועיין בתוס' בע"ג (דף ט"ו) שבשביעית האיסור תלוי בגוף הקרקע ובשבת האיסור תלוי

על המלאכה וע"כ בעינן שלא נהנה ממלאכת שבת. וע"ז אומר הירושלמי למה (פי' למה שבת חומר משביעית מפני שהנאת שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למ"ש עד כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום) וע"כ אמר ר' יוסי בשוגג כר' יהודא דבשוגג הטעם הוא משום שלא נהנה ממלאכת שבת וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת עד כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום ואינו רוצה לפרש במזיד כר' מאיר דבמזיד כר' מאיר הוא מטעם קנס וא"כ במזיד לא יאכל עולמית אבל ר' אחא מפרש במזיד כר' מאיר דס"ל דאפילו מזיד לר' מאיר שהוא מטעם קנס אעפ"כ אינו אסור רק עד מוצאי שבת. וכן שיטת הש"ס דילן לפי מה שכתבו התוס' בחולין (ד' ט"ו) דהא דאמר ר' מאיר במזיד לא יאכל היינו רק עד מוצאי שבת בכדי שיעשו וכמו שכתבו דמזיד דר' מאיר הוא שוגג דר' יהודא עיי"ש. עוד שם בירושלמי מ"ט דרבנן (פי' שסוברים דבשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית ב בשוגג בין במזיד יעקור) נחשדו על השביעית ולא נחשדו ע השבתות. ד"א מונין לשביעית ואין מונין לשבתות ופי' רש"י בגיטין (ד' נ"ג) מונין לשביעית ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנות הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא מאיסור ערלה ומחללין אותו ברביעית והרואה מונה השנים למפרע ויודע שנטעה בשביעית ואתו למשרי נטיעה בשביעית כו' עיי"ש. ואמרינן שם האיך עבידה נטע פחות משלשים יום לפני שביעית ונכנסה לשביעית אין תימר חשד אין כאן חשד (פי' דהא אמרינן במוע"ק (ד' ד') דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים אבל בזמן שאין בהמ"ק קיים לא ועיין בק"ע בירושלמי (פ"ג דשבת) אין תימר מונים יש כאן מונים. דכיון שהוא פחות משלשים יום לפני שביעית וא"כ הי' המנין לשני ערלה משביעית א"כ יש כאן מונים. נטע פחות משלשים יום לפני מוצאי שביעית ונכנסה שמינית אין תימר חשד יש כאן חשד ואין תימר מנין אין כאן מנין (כך מסיים) (ובספ"ג דשבת) אלא ששם יש ט"ס וצ"ל) ואין תימר מנין אין כאן מנין. פי' דאי משום חשד הרי יש כאן חשד (דהא נטע בשביעית ואין תימר מנין אין כאן מנין דהא נטע פחות משלשים לפני מוצאי שביעית וא"כ לא יתחילו למנות אלא ממוצאי שביעית. א"כ אין כאן מניין:

קטע כא

עוד שם בירושלמי ואתי כמ"ד מפני מונים. ברם כמ"ד מפני חשד וקנסו שוגג מפני מזיד. הנה בפי' הירושלמי הזה נדחקו המפרש מהרא"פ והק"ע בפ"ג דשבת בירושלמי והמפרש מהרא"פ הגיה בהירושלמי ואתי כמ"ד מפני החשד ברם כמ"ד מפני המנין קנסו שוגג אטו מזיד ופי' בדחוקים עיי"ש:

ולי נראה לפרש בפשיטות והוא דקאי אהא דלעיל מה שביארתי תחילה בפלוגתא דר' אחא ור' יוסי דר' אחא אמר במזיד כר' מאיר. (פי' דע"כ אמרינן אסורים למוצאי שבת בכדי שיעשו אבל אי אפשר לפרש בשוגג כר' מאיר דהא ר"מ ס"ל במבשל בשבת דשוגג מותר לגמרי) וע"ז אומר ואתי כמ"ד מפני המנין (פי' דר' אחא סובר דהא דסובר ר"מ דבשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור הוא מטעם מנין) וע"כ אומר דווקא במזיד כר' מאיר אבל למ"ד דבשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור. הוא מטעם דנחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות. וא"כ במקום דנחשדו קנסינן שוגג אטו מזיד. וא"כ במניח אמרינן תחילה בירושלמי שם בראשונה הי' אומרים השוכח תבשיל ע"ג הכירה וקדשה עליו את השבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל נחשדו להיות מניחין ולא. נחשדו להיות מניחין מזיד כו' נחשדו להיות מניחין ולא נחשדו להיות מבשלים. וא"כ במניחים נחשדו. וא"כ בהך ברייתא דלא תמלא אשה קדירות ועסיות ותורמסין נחשדו ג"כ. וא"כ אי אמרינן דהטעם דבשביעית סובר ר"מ דבין בשוגג בין במזיד יעקור הוא מטעם דנחשדו וא"כ בהא דלא תמלא אשה קדירות כו' ג"כ נחשדו א"כ צריך לקנוס שוגג אטו מזיד וא"כ איך אמר במזיד כר"מ. הא אפי' בשוגג קנסו במקום דנחשדו אלא ודאי דסובר ר' אחא דהטעם הוא בשביעית והוא מטעם מונים ולא מטעם חשד. וע"ז אומר הירושלמי ואתי כמ"ד מונים ברם כמ"ד מפני החשד קנסו שוגג מפני מזיד וא"כ מ"ט אמר במזיד כר' מאיר אלא ודאי דהטעם משום מונים אבל במניח אעפ"י שנחשדו לא קנסינן שוגג אטו מזיד וע"כ אמר ר' אחא במזיד כר' מאיר ודוק:.

הלכה ב

קטע ד

דף כ"ד תני תורמין תאנים על הגרוגרות במנין וגרוגרות על התאנים במדה כו' רשב"ג אומר סני תחנים וגרוגרות מין א' הוא ותורמין ומעשרין מזה על זה ואמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי אבא הי' נוטל עשר גרוגרו' מן המוקצה על תשעים תאנים שבכלכלה. ר' ירמיה סבר מימר את רואה את הצמק כאלו תפח ונסב סלין כמה דאינון ר' יונה ור' יוסי תרוייהון אמרין דרך התפח לצמוק ואין דרך הצמק לתפוח. ונסב סלין רבבין בתאנים כו' והנה דברי המפרש מהרא"פ דחוקים מאוד ע"כ נראה לי לבאר שהירושלמי סובר דלא כשיטת הש"ס דילן במנחות (דף נ"ה) דהא דאם יכול לתרום גרוגרות על התאנים. אינו תלוי בזה אי אמרינן דכמות שהוא עכשיו משערינן או לכמות שהי' מתחילה. כמו דאיתא במנחות (ד' נד) כל השקלא וטרי'. אלא תלוי אם רואים הגרוגרות כאלו תפחו אח"כ וכה"ג אמרינן במנחות (ד' נ"ה) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אבא הי' נוטל עשר גרוגרות

שבמקצוע על תשעים שבכלכלה כו' אי אמרת בשלמא לכמות שהן אמרינן שפיר אלא אי אמרת כמות שהן (פי' כמות שהן עכשיו בצר להון כי אתא רב דימי אמר ר' אלעזר שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן כמות שהן) וע"ז אומר ר' ירמי' סבר מימר את רואה את הצמק כאלו תפח ונסב סלין כמה דאינון) ואעפ"י שהם גרוגרות אעפ"כ כיון דאת רואה את הצמק כאילו תפח ע"ז הוי כמו שהם תאנים דאת רואה את הצמק כאלו תפח רבי יונה ורבי יוסי תרוייהון אמרין דרך התפח לצמוק ואין דרך הצמק לתפוח ונסב סלין רברבין בתאנים דמן הגרוגרות בצר להו ואעפ"י שתורם ומעשר מן הגרוגרות משום דרך התפח לצמוק אעפ"כ אם יתן מן הגרוגרות הרי הנתינה לע"ע פחותה וע"כ היה נותן מן התאנים אבל רבי ירמיה שסובר דרואים את הצמק כאלו תפח ע"כ הוי כמו שנותן תאנים:

קטע ה

עוד אמרינן שם תמן תנינן כביצה אוכלים שהניחן בחמה ונתמעטו כן כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ כזית פיגול כזית נותר כזית חלב הרי אלו טהורים ומסיים בסיפא הניחן בגשמים ונתפחו הרי אלו טמאים וחייבים וכן הוא במנחות (ד' נ"ד) בזה וכצ"ל בירושלמי דרומאי אמרי והוא שיהא כזית מעיקרו ר"י ורשב"ל תרוייהון אמרין ואעפ"י שאין כזית מעיקרו תמן תנינן אמרו לו אף היא הי' חסירה או יתירה מני אמרו לו ר"מ פעמים שהשאור יפה והוא תפוח רואים את התפוח כאילו צמק ונראית חסירה. פעמים שהשאור הוא צמק את רואה את הצמק כאלו הוא תפוח ונראית יתירה על דעתיה דר' ירמיה דרומאי ור"י ורשב"ל שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה על דעתיי' דר' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר א' בחסירה עכ"ל:

והנה הירושלמי הזה צריך ביאור והמפרש מהרא"פ האריך בזה בדחוקי' כמו שיראה המעיין. והוא דתחילה צריך לבאר דאיך קאמרי ר"י ור"ל דאעפ"י שלא הי' שיעור מעיקרא אעפ"כ אם נתפחו חייב כיון דלא הוי שיעור מעיקרא. ואיך יתיישב בטומאת אוכלים שקבל תחילה והיה פרות מכביצה א"כ כיון שמתחילה לא קבל טומאה וא"כ איך יהיה טמא אח"כ ועיין במ"ל (פ"ד מה' טומאת אוכלים) שכתב נסתפקתי למ"ד דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה ואם שני חצאי זיתים נטמאו כל א' בפני עצמו וחזרו ונצטרפו ונעשו כביצה אי הוי טמאים או דילמא כיון דמשעת קבלת טומאה לא הוי כשיעור ונמצא שלא קבל טומאה וא"כ כי נצטרפו אח"כ אינו לא מעלה ולא מוריד. והא דכתב רבינו (בפ"ח מה' שאר אבות הטומאה ה' י"ג) פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבילה שתפחו ועמדו על השיעור מטמאים מד"ס אינו ענין לזה

דשאני שרץ ונבילה שהטומאה היא מצד עצמה ולא קבלו אותה ממקום אחר ולפיכך כל שיש שיעור מצטרפין אף שבתחילה לא היה שיעור ופשיטא דאם צירף ב' חצאי נבילה דמטמאים אבל בדבר המקבל טומאה מאחר ובשעת קבלתו לא היה בו שיעור נראה לי שאף אם תפח ועמד על כשיעור אינו מעלה ומוריד כלל תפיחה זו וכן אם צירף ב' חצאי ביצה נמי דינא הכי. שוב ראיתי בתוספתא הר"ש (פ"ח דפרה מ"ו) קדירה שהיא מלאה משקין טהורים ותורמסין טמאים פחות מכביצה נתונים לתוכה נתפחו ונעשו כביצה ה"ז אומר טמאני וטמאתיו פירוש דהמשקין גרמו התפוח וכמ"ש הר"ש והתורמסין אומרים למשקים טמאני שעשו אותו כביצה ואני חזרתי וטמאתי המשקין א"כ מוכח מהכא דאוכלים טמאים פחות מכביצה שתפחו ועמדו על כביצה שהם טמאים. ולפי זה נראה דה"ה אם צירף שני חצאי ביצה ודבר זה צריך תלמוד. ונראה דמתוספתא זו נראה כפי החולקים על רבינו וס"ל דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אך לרבינו דמקבל טומאה בכל שהוא לא שייך לומר טמאני וטמאתיו דהא קודם התפיחה טמא אלא שלא היה מטמא. ודע די"ל דהתוספתא מיירי כשהיה כן כביצה מתחילה וחזרה ותפחה דאז חזרה לטומאת' כמ"ש רבינו בפ"ד מה' אבות הטומאה ובפרקין אבל לעולם דכל שלא היה בו כשיעור בשעת קבלת הטומאה התפיחה אינו מעלה ומוריד כלל. וזה נראה אצלי נכון כו' עיין שם עכ"ל והנה מה שכתב המ"ל על דין זה דאם לא היה תחילה בשעת קבלתהטומאה התפיחה אינו מעלה ולא מוריד כלל. הנה מהא דאמרינן במנחות ד' נ"ד) אמר רבה כל היכא דמעיקרא הוה בי' והשתא לית בי' הא בי' וכל היכא דמעיקרא לא הוה בי' והשתא הוי בי' מדרבנן. מזה אין ראי' דמיירי בטומאת נבילות וכמו שדחה המ"ל תחילה דהא דכתב הרמב"ם פחות מכעדשה מן השרץ פחות מכזית מן הנבילה שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאים מד"ס אינו ענין לזה דשאני שרץ ונבילה שהטומאה מצד עצמה ולא קבלו אותה ממקום אחר. אך מהירושלמי דקאמר ר"י ור"ל דבטומאת אוכלים אעפ"י שלא היה בו כשיעור מעיקרו אעפ"כ טמא. [אך איפשר לומר דזהו מדרבנן]. וע"כ נראה לומר דאעפ"י דר"י ור"ל אמרי תרווייהו דאעפ"י שלא היה בו כזית מעיקרו (ומסתמא קאי על כל דיני דמתניתין והוא הדין לענין כביצה) אעפ"כ זהו דווקא אם תפח והטעם הוא שאת רואה את הצמק כאלו תפח אע"ג דלא מהני לטמא בשעה שהוא צמק אעפ"כ כיון שתפח הרי הוא מטמא. משא"כ בב' חצאי ביצה שקבלו טומאה כיון שלא היה שיעור שלם מעיקרא ע"כ אעפ"י שנצטרפו יחד אעפ"כ אין חוזרין להיות טמא ודווקא בצמק ונתפח וכמו שסובר ר' ירמי' שאת רואה את הצמק כאלו הוא תפח משא"כ בב' חצאי ביצים (ודלא כהמ"ל שדימה הדינים האלו) ועיין בתוספות

זבחים (ד' ל"א) אמר רב המנונא מנא אמינא לה דתנן האוכל שנטמא באב הטומאה כו' ודוק:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ב דערלה) כל המחמץ והמתבל והמדמע כו' ב"ש אומרים אף מטמא וב"ה אומרים לעולם אינו מטמא עד שיהיה כביצה ואמרינן שם ר' יוסי בשם ר' חילפא ר"י בשם רשב"ל כתפוח עושין אותו ב"ש (ופי' המפרש מהרא"פ כתפוח עושין אותו ב"ש כתפוח שנתחמץ בו העיסה עשו ב"ש את כל העיסה הואיל והוא מחמץ כל העיסה נעשית העיסה כתפוח מחמת החומץ הילכך כל העיסה כתפוח עכ"ל) והוא דחוק. ע"כ נראה לי שהפי' הוא דאמרינן על הא דתנן כביצה אוכלים שהניחן בחמה כו' הרי אלו טהורים ואמרינן שם דהניחן בגשמים ותפחו טמאים וחייבים עליהם כו' וע"ז אמרו ר"י ור"ל דאעפ"י שאין בו כזית מעיקרו אעפ"כ כיון דתפח טמא וע"כ אמר ר"ל דכל המחמץ והמתבל כו' ב"ש אומרים אף מטמא והטעם כיון דהשאור של תרומה החמיץ את העיסה וע"כ מטמא דכתפוח עושין ב"ש דכמו שאם הי' פחות מכביצה מעיקרו ואח"כ נתפח טמא ואעפ"י שתחילה לא היה כביצה ואעפ"כ טמא מחמת שתפח וע"כ אם נתחמץ ע"י השאור הוי כתפוח ואעפ"י שאין בו כביצה נמי טמא):

ובזה יתבאר הירושלמי (שם) תמן תנינן אמרו לו אף היא חסירה או יתירה מני אמרו לו ר"מ פעמים שהשאור יפה והוא תפוח הא אלו היה סולתא היה צמוקה ועכשיו שהוא שאור יפה והוא תפוח רואין את התפח כאלו צמק ונראית חסירה ופעמים שהשאור רע והוא צמק רואים את הצמק כאלו הוא תפח ונראית יתירה על דעתי' דר' ירמי' דרומאי ור"י ורשב"ל שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה על דעתיי' דר' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה ונראה לי להגיה כך על דעתיי' דר' ירמי' ור"י ורשב"ל שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה על דעתיי' דר' יונה ור' יוסי ודרומאי שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה והאי שלשתן היינו שלשה התנאים שאמרו לדעת ר' ירמי' דרואים את הצמק כאלו הוא תפח. והפי' הוא דקאי על הברייתא שמביא תחילה תני תורמין על הגרוגרות במנין כו' רשב"ג אומר סלי תאנים וגרוגרות מין א' הוא ותורמין ומעשרין מזה על זה אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי אבא הי' נוטל עשר גרוגרות מן המוקצה על תשעים תאנים שבכלכלה וא"כ רשב"ג ור' יוסי סוברים שתאנים וגרוגרות מין אחד הוא ולדעת ר' ירמי' שאמר דהטעם הוא משום דרואים את הצמק כאלו הוא תפח וכן ר"י ורשב"ל שאמרו דכביצה אוכלים טמא ואעפ"י שלא היה כזית מעיקרו וביארתי הטעם משום דרואין את הצמק כאלו תפח שדרך הצמק לתפוח ע"כ סברי דשלשתן אמרו דבר אחד ביתירה והיינו רשב"ג ור' יוסי ור"מ שאמרו דפעמים שהשאור רע והוא צמק את רואה את הצמק כאלו תפח

נראית יתירה א"כ סברי כל הני ג' תנאים דרואים את הצמק כאלו תפח דהא לדעת ר' ירמי' הטעם דרשב"ג ור' יוסי הוא משום דרואים את הצמק כאלו תפח על דעתיי' דר' יונה, ור' יוסי ודרומאי (כצ"ל) פי' דרומאי סברי דבעינן שיהא כזית מעיקרו וכבר ביארתי דתלוי בזה דאין דרך הצמק לתפוח וע"כ בעי שיהא השיעור מעיקרו וכן ר' יונה ור' יוסי סברי נמי משום דדרך התפח לצמוק ואין דרך הצמק לתפוח א"כ שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה דהיינו שלשה התנאים דהיינו רשב"ג ור' יוסי שהיו תורמין ומעשרין מן הגריגרות על התאנים והטעם הוא לדעתיי' דר' יונה ור' יוסי משום דדרך התפח לצמוק ור"מ נמי קאמר פעמים שהשאור יפה והוא תפוח רואים את התפוח כאלו צמק ונראית חסירה א"כ שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה:

[**ואמרינן** שם בירושלמי אילין דבר פטי בשלון אורז אנשין מתקנתה יתי' חברי' סברין מימר ויסב חיי לון לקביל מבושל אמר לון ר' יוסה אף אנא כן למה שדרכו לתפוח עיין בהמפרש מהרא"פ. ולי נראה לפרש בהיפוך חברי' סברין מימר ויסיב לון חיי לקביל מבושל שיתרמו חיין יותר על המבושלים בכדי שישלים השיעור. משום דכשהם מבושלים נתרבה השיעור. וא"כ שוב לא יצמוקו. וכ"ת הא איפשר לחיים להיות מבושלים. הא ר' יונה ור' יוסי סברי דאין דרך צמק לתפוח פי' דאין רואים את הצמק כאלו תפח כיון דלע"ע אין בו כשיעור וע"כ הוי חברי' סברין מימר דיסיב לון חיי לקביל מבושל. אמר לון ר' יוסי אף אנא כן (פי' דבזה אני מודה דאמרינן דרואים את הצמק כאלו תפח למה שדרכו לתפוח). וע"כ אין צריך שיעור גדול בחיים לקביל מבושל משום שדרכו לתפוח ע"י בישול ע"כ רואים האורז חיי כאלו הוא מבושל וא"צ להרבות השיעור (וכה"ג אמרינן במנחות (דף נ"ה) אמר ר"א ב"ר יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקצוע על תשעים שבכלכלה אי אמרת בשלמא לכמות שהן אמרינן שפיר אלא אי אמרת כמו שהן בצר לי' שיעורא שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן והכא נמי ע"י בישול דרכו לתפוח. וע"כ אמר אף אנא כן למה שדרכו לתפוח ע"י בישול ע"כ יכול לתרום מן אורז חיי אף דלא ישלים השיעור לנגד המבושלים דבזה מודה שדרכו לתפוח ע"י בישול ודוק):

הלכה ג

קטע ב

מתניתין ותורמין כו' ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל כו' א"ר יוחנן דר"י הוא דר"י מתיר מפני שהוא משביחו ואמר ר' יוחנן מחלפא שיטתי' דר"י ור' אלעזר אומר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים. ר"א ור"י חד אמר מפני

שממעטו משותיו. וחד אמר מפני שממעטו ממידתו. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר ר' יוחנן מחלפא שיטתי' דר"י. ואמר ר"א אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלי' הוי ר' יוחנן דו אמר מפני שממעטו משותיו:

והנה הגר"א הגיה בשנות אלי' הוי ר' אלעזר אמר מפני שממעטו משותיו (פי' דאם נאמר שפירוש ממעטו ממעטו משותיו והיינו מחמת שגרוע ואין כולם יכולים לשתותן) ר' יהודא סבר כיון שמשביחו לא איכפת לן במאי ששאר בני אדם אינם יכולים לשתותן כי אצלו הוא משביח. וא"כ לא קשה כלל ר"י אדר"י דגם ר' יהודא סבר שמבושל הוא גרוע ולכן אין יכולים להפריש מן המבושל אך שם איירי בכהן שהכהן בעצמו יכול לעשות. ואם נפרש מפני שממעטו היינו ממידתו ור' יהודא סבר לא איכפת לן מה שממעט ממידתו כיון שהוא משביח. א"כ כ"ע סברי דמבושל עדיף. אך שת"ק אוסר מחמת שממעט ממידתו. ור' יהודא לא חש לזה דהא לפי מידה תרם וא"כ קשה דר' יהודא אדר' יהודא כיון שהוא סבר שהוא משובח לכל אדם ולמה לא יתרום אף בעה"ב מן המבושל על שאינו מבושל (דכיון שהוא תורם מן המבושל על שאינו מבושל לפי שיעור תרומה ומשובח עדיף יותר א"כ למה לא יתרום אף בעה"ב מן המבושל על שאינו מבושל. וע"כ משני ר' יוחנן מוחלפת השיטה. וא"כ ר"א דמשני כאן בבעה"ב כאן בכהן. על כן סבר שממעטו פירושו משותיו עכ"ל:

אך שצריך לבאר סוף הירושלמי דאמרינן שם מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואף משאינו מבושל על המבושל וכל שכן מהמבושל על שאינו מבושל אמר ר' אימי לא תני ר"י והוא תמוה דאמאי קאי הא דתני' ואף משאינו מבושל על המבושל ומאי מקשה אר' יוחנן. ע"כ נראה לי לבאר דהאי ברייתא נשנית על זר ששתה יין של תרומה דתנן (פ"ו דתרומו') הא כיצד אכל ירק ושילם גרוגרות גרוגרות ושילם תמרים תבוא עליו ברכה. והנה הא דכיצד אכל ירק אתי אליבא ר' אליעזר דמשלמין ממין על שאינו מינו ולכ"ע אמרינן כל גרוגרות ומשלם תמרים תבוא עליו ברכה (ועיין בפסחים (דף ל') לפי מידה משלם או לפי דמים משלם אמר רב יוסף ת"ש אכל גרוגרות ושילם תמרים תבוא עליו ברכה אי אמרת בשלמא לפי מידה משלם אמטו להכי תבוא עליו ברכה דאכיל גריוא דגרוגרות דשוי זוזא וקא יהיב גריוא דתמרים דשויארבעה אלא אי אמרת לפי דמים משלם אמאי תבוא עליו ברכה כו'):

ובזה יתבאר הירושלמי דקאמר ואף משאינו מבושל על המבושל וכש"כ מהמבושל על שאינו מבושל (פי' בשלמא לר"א דס"ל שיש חילוק דבבעלים אמרינן דשאינו מבושל יפה יותר דמבושל ממעט משותיו. וע"כ תורמין משאינו מבושל דשאינו מבושל יפה

יותר. אך זהו דווקא בתרומה. אבל אם צריך לשלם לכהן בעד ששתה. וא"כ כיון שהוא מבושל א"כ הכהן רוצה יותר במבושל דהא בישלו וכמו דמשני ר"א תמן בכהן וכאן בבעלים. דבכהן מתיר ר' יהודא מפני שמשביחו לעצמו וע"כ אינו יכול לשלם מן שאינו מבושל על המבושל (אע"ג דבתרומה יכול לתרום מן שאינו מבושל על המבושל הוא דשאינו מבושל עדיף יותר משום דמבושל ממעט משותיו) משא"כ אם משלם לכהן אינו יכול לשלם מן שאינו מבושל על מהמבושל: וכש"כ מהמבושל על שאינו מבושל (דבזה אף בתרומה אינו יכול לתרום מפני שממעט משותיו. אבל לר' יוחנן קשי' דאמר מוחלפת השיטה וא"כ לתנא דמתני' שאינו מבושל עדיף יותר אפי' בכהן ג"כ. וא"כ אמאי לא ישלם משאינו מבושל על המבושל כיון שהוא עדיף יותר וא"כ כיון שאומר שאינו יכול לשלם משאינו מבושל על המבושל א"כ ס"ל דמבושל עדיף יותר והוא כר' יהודא דמתניתין (פי"א דתרומות) דמבושל עדיף יותר. וא"כ אמאי אמר ואף משאינו מבושל על המבושל. משמע דכש"כ מהמבושל על שאינו מבושל. ואמאי כיון דמבושל עדיף יותר. א"כ אמאי לא ישלם יותר מן המבושל על שאינו מבושל (דהא ר' יוחנן לא מחלק בין כהן לבעה"ב) ואם הוא משובח הוא משובח לכל ואם אינו משובח אינו משובח לכל וא"כ איך יתיישב לר' יוחנן הא דאמר ואף משאינו מבושל על המבושל

וע"ז משני אמר ר' אימי לא תני ר' יוחנן (וצ"ל לא תני ר' יוחנן אף) (וכן הגיה בהגהות הגר"א) פי' דלא תני אף א"כ אינו יכול לשלם דווקא משאינו מבושל על המבושל אבל מן המבושל על שאינו מבושל יכול לשלם. והוא כר' יהודא דמתניתין (פי"א דתרומות) וכר' יוחנן דמשני מוחלפת השיטה ודוק:

פרק ג

הלכה ב

קטע ב

שם בירושלמי מה אנן קיימין אם בממחין אף ר"ע מודה אם בשאינן ממחין אף רבנן מודו אלא כי אנן קיימין בסתם ר"ע אומר סתמן אין ממחין ורבנן אמרין סתמן ממחין. הנה המפרש פי' דממחין היינו מומחין לתרום והוא כמו שפי' הר"ש אבל העיקר הוא כמו שהגיה בשנות אלי' מה אנן קיימין אם בשאינן ממחין אף ר"ע מודה (פי' כשהם אינם מוחין זה את זה א"כ אף ר"ע מודה דודאי תרומת הראשון תרומה על כל דהוי כמו שעשה ברשות וא"כ תרומת הראשון תרומה ותרומת השני אינה תרומה כיון שעשה ברשות ועיין תוס' תמורה (דף י"ג) בד"ה ר' עקיבא דאם תרם הראשון ברשות הוי תרומת

הראשון תרומה ע"ש שישבו שני הסוגי' דתמורה מה שהביאו מהברייתא דר"ע ס"ל דאין תרומת שניהם תרומה (פי' דמיירי כשתרם ברשות)] ואי בממחין אף רבנן מודו (פי' כיון דמוחין זא"ז א"כ כל א' לא יוכל לתרום רק על חלקו וא"כ ודאי דתרומת שניהם תרומה (פי' דמקצתו של זה הוי תרומה ומקצתו של שני) וכמו שכתבו התוס' בתמורה (דף י"ב) וכמו דאמרינן אח"כ בירושלמי על דעתי' דר"ע סאה של ראשון חצי תרומה וחצי טבל טבול לכל] וא"כ אף רבנן מודו דתרומת שניהם תרומה אלא כי אנן קיימין בסתם ר' עקיבא אומר סתמא אין ממחין (הוא ט"ס וצ"ל סתמא ממחין ע"כ ס"ל דתרומת שניהם תרומה פי' כל א' על חלקו) ורבנן אמרין סתמן ממחין (והוא ט"ס וצ"ל סתמא אין ממחין) וע"כ הוי כאלו הראשון תרם ברשות וע"כ תרומת הראשון תרומה:

[**אך** שעדיין צריך לבאר דלפי מה שביארתי (פ"א דתרומות) דר"ע סובר דכיון שבטלה מקצתו בטלה כולו, וא"כ א' מן השותפין שתרם הרי תרם על הכל וכמו דאמרינן בירושלמי על דעתי' דר"ע סאה של ראשון חצי' טבל טבול לכל וחציו תרומה (כצ"ל) וא"כ כיון שתרם על הכל כיון שנתבטל מקצתו נתבטל כולו כמו דס"ל לר"ע:

אך איפשר לומר דאליבא דרבה בפ"ג דנדרים (דף כ"ה) שאומר דכ"ע כו' וא"כ כל הפלוגתא אינו רק במחליף אבל לא במעמיד דבמעמיד סובר ר' עקיבא דלא אמרינן כיון שבטלה מקצתו בטלה כולו והרא"ש נסתפק בב' דברים אי הוי כמעמיד או כמחליף וא"כ יש לומר דהכא דמי לב' דברים שהי' יכול לומר שהמחצית יהי' תרומה רק על חלקו ובזה מודה ר"ע דאף שבטלה מקצתו לא בטלה כולו וע"כ סובר ר"ע דתרומת שניהם תרומה ובזה הי' איפשר ליישב הא דאיתא בתמורה (דף י"ג) דר"ע אומר דאין תרומת שניהם תרומה ור' אליעזר אומר דתרומת שניהם תרומה. והקשו התוס' דבמתניתין לא תנן הכי וא"כ איפשר לומר דר"א שהוא שמותי דהיינו מתלמידי שמאי וא"כ ס"ל שסוברים דאף שבטלה מקצתו לא בטלה כולו וע"כ סובר ר"א דתרומת שניהם תרומה ור"ע שסובר דכיון דבטלה מקצתו בטלה כולו ע"כ ס"ל דאין תרומת שניהם תרומה אך כל זה הוא לר' יוסי דס"ל דבגמר דבריו אדם נתפס וע"כ אפי' במעמיד נמי כיון שבטלה מקצתו בטלה כולו וכמו שביארתי (פ"א דתרומות) דלר' יוסי אפי' במעמיד נמי כיון שבטלה מקצתו בטלה כולו וע"כ איתא בברייתא דר"ע ס"ל דאין תרומת שניהם תרומה וזהו אליבא דר' יוסי וחכמים אומרים דאם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה. ובזה איפשר לבאר הירושלמי מה כשיעור תורה או כשיעור חביריו אין תעבדיני' כשיעור תורה לית ר' יוסי כרבנן אין תעבדיני' כשיעור חביריו ר' יוסי כרבנן. והנה המפרש פי' כהר"ש אבל הוא דוחק והנה הגר"א הגיה וביאר בשנות אליהו וזה לשונו פי' מה שאמר ר' יוסי אם

תרם הראשון כשיעור כו איזו שיעור אמר אם השיעור של תורה או השיעור של חבירו כמו שרגיל בעין יפה או בעין רעה או בינוני אין תימר כשיעור תורה איך איפשר שיהיו חכמים סוברין אפי' עבר על שיעור תורה שיהא תרומתו תרומה ולא השני אלא ע"כ שר' יוסי הוא מפרש דברי חכמים שמה שאמרו דתרומת הראשון תרומה בנותן כשיעור דווקא (וע"כ הגיה אין תימר שיעור תורה ר' יוסי כרבנן אין תעבדיני' כשיעור חביריו לית ר' יוסי כרבנן) וע"ז אומר אין תימר שהשיעור שאמר ר' יוסי הוא שיעור חביריו נוכל לומר דפליג ר"י על חכמים דס"ל דתרומתו תרומה. מידי דהוי על שליח שאם פיחת עשרה והוסיף עשרה תרומתו תרומה ור' יוסי סבר כיון שלא נתן כשיעור אין תרומת הראשון תרומה והוא גרוע מן שליח שעשה כו'. וצריך לבאר דא"כ אי אמרינן דכשיעור תורה ר' יוסי כרבנן ומפרש דברי חכמים היה לו לומר כמו שאומרים חכמים דתרומת הראשון תרומה. ופ"ז היה לו לומר אם תרם הראשון כשיעור תרומת הראשון תרומה ואם לאו אין תרומת הראשון תרומה:

אך לפ"ז היה משמע דאם תרם הראשון תרומתו תרומה אף על חלק השני ואם לאו אין תרומתו תרומה על חלק השותף. כמו שהפי' הוא בדברי חכמים שאומרים דתרומת הראשון תרומה ולא תרומת השני ופליגי על ר' עקיבא שאמר תרומת שניהם תרומה. וא"כ אם היה ר' יוסי אומר בלשון חכמים הוי משמע שאם לא תרם כשיעור אין תרומת הראשון תרומה על חלק השותף אבל על חלק שלו הוי תרומה והוי חצי תרומה וחצי טבל כמו שהבאתי בירושלמי ובאמת ס"ל לר' יוסי דבגמר דבריו אדם נתפס. וא"כ כיון שבטלה מקצתו בטלה כולו. פ"כ אמר דאם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה. פי' דהוי תרומה על הכל. ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה ומשמע דתרומת הראשון לא הוי תרומה כלל. א"כ בזה חולק על חכמים. דלחכמים אם לא תרם הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה ולא אמרינן דכיון שנתבטל מקצתו נתבטל כילו. ולר' יוסי תרומת הראשון לא הוי תרומה כלל. וע"כ אעפ"י שסובר כחכמים אעפ"כ פליג עליו בזה דתרומת הראשון לא הוי תרומה כלל]:

הלכה ג

קטע ב

ר' יוסי בר בון אתי' דר"ש כב"ש כמה דב"ש אמרי קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין כו' תרומת שני כריים באחת מהו. ר' יוחנן אמר קדשו מדומעין ר"ש בן לקיש אמר לא קדשו מדומעין. אמר ר' הושעי' ב"ר שמאי הי' לפניו שתי סאין וכרי א' ואמר אחד מן הסאות הללו עשוי תרומה על הכרי הזה קדשם ואינו יודע איזהו. הי' לפניו

ב' כרים וסאה אחת ואמר ה"ז תרומה על א' מן הכריים הללו נתקן ואינו יודע איזהו. ולכאורה קשה דהא אינהו פליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש אומרים קדשו מדומעין. וב"ה אומרים לא קדשו מדומעין וא"כ צ"ל דר"י סובר כב"ש. וא"כ קשה דאיך סובר כב"ש במקום ב"ה:

ע"כ נראה לי דאף דאמרינן דר"י אומר קדשו מדומעין (וכן בפ"ז דדמאי סובר ר' יוחנן דקדשו מדומעין]. אעפ"כ לא תלוי בהא דאמרינן ר' יוסי בר בון אתי' דר"ש כב"ש כמה דב"ש אמרי קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין. דהתם הטעם הוא דב"ה פליגי הוא משום דבעינן שיהא שירי' ניכרין. כמו דאמרינן בעירובין (ד' ל"ז) וע"כאומר בירושלמי דאתי' דר"ש כב"ש כמה דב"ש אמרי קדשו מדומעין. כן ר"ש אומר קדשו מדומעין. אבל בהא דר' יוחנן דאמר תרומת שני הכריים בא' מהם. א"כ התרומה לחוד והשירים לחוד. אלא שאין אנו יודעים איזהו תרומה ואיזהו שירים. ע"ז אמר ר' יוחנן קדשו מדומעין ולא דמי להא דר"ש וב"ש. ובזה יתיישב מה שהקשיתי בס' נ"י (סי' א') על הרמב"ם שפסק (פ"ג מה' תרומות) האומר תרומת הכרי הזה בתוכו אם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם כו' ואם לא ציין במקום לא אמר כלום. ואעפ"כ כתב (פ' י"ג מ"ה תרומות ה' ט"ז) הי' לפניו שני כריים ואמר תרומת שני הכריים בא' מהם הרי שניהם מדומעים. הי לפניו שני סאין וכרי א' ואמר הרי א' מן הסאים האלו עשוי תרומה על הכרי הזה הרי אחת מהן תרומה. ואינו יודע איזהו. הי' לפניו שני כריים וסאה א' ואמר ה"ז תרומה על א' מן הכריים הללו. הרי הוא תרומה ונתקן א' מהם ואינו ידוע איזהו המתקן מן הטבל. אך הטעם כמו שביארתי דהתם אין שירי' ניכרים כיון דלא ציין המקום. אבל הכא הרי ציין המקום אלא שאינו יודע איזהו. ע"כ סובר ר' יוחנן דקדשו מדומעין. ואע"ג דהלשון א' אעפ"כ אין הכונה א'. וכה"ג יש בש"ס דילן ועיין במנחות (ד' ג'):

ולכאורה היה איפשר לומר לפי מה שביארתי דע"כ סובר ר' יוחנן דקדשו מדומעין (וכן אמרינן בפ"ז דדמאי דר' יוחנן אמר קדשו מדומעים) משום דלפי מה שביארתי לעיל (ספ"א דתרומות) חברי' בשם ר' יוחנן ואפי' על אחרנא (פי' שהוא תרומה על הכל (דאל"ה אף ב"ש מודו דכיון דבטלה מקצתה בטלה כולה) וא"כ לא תלוי בהא דקדשו מדומעין דכיון דהתרומה הוי על הכל. והשירים נכרים דעל הזיתים הוי תרומה ועל השמן לא הוי תרומה. וא"כ לא פליגי כלל בהא דקדשו מדומעים והא דאמר ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן אתי' דר"ש כב"ש כמה דב"ש אמרי קדשו מדומעין כן ר"ש אומר קדשו מדומעין היינו דלא כמו דאמרי חברי' בשם ר' יוחנן ואפי' על אחרנא וע"כ סובר ב"ש דקדשו מדומעין. דהא אינו מבורר היכן הוי התרומה אבל לחברי' בשם ר' יוחנן דהוי

הכל תרומה א"כ לא תלוי בהם דקדשו מדמעין וע"כ סובר ר' יוחנן דקדשו מדומעין. אך פסקי' של הרמב"ם דפסק דלא קדשו מדומעין ואעפ"כ פסק כהא דר' יוחנן דאמר תרומת שני הכריים בא' מהם. צריך לחלק כמו שחילקתי ודוק):

קטע י

ירושלמי אימת הוא עוב' (פי' על הלאו דמלאתך ודמעך לא תאחר כגון אם הקדים מעשר לתרומה) ר' חייא בר בא אמר מתחילה רבי שמואל בר רב יצחק אמר בסוף ומה נפיק מביניהון לסירוף הכרי נפיק מביניהון על דעתי' דר' חייא בר ווא עובר על דעתי' דר' שמואל בר רב יצחק אינו עובר:

ולכאורה יש להקשות דאיך אמרינן דעובר לבסוף דאיך יעשה דהא אם הקדים מעשר ראשון לתרומה הא צריך לתרום אח"כ וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ה דיומא ה"א) מתניתא פליגא על ר' ינאי נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו (פי' דאלמא הילוך בשמאל כשירה) ומשני שני' הוא שאינו יכול לעשות כו' ה"מ שאם הכניסן אחת אחת כיפר אלא שהוא עובר משום הכנסה יתירה ופי' שזה מתרץ על מה שאינו מכניס ב' פעמים הכף והמחתה ושניהם בימין) וע"ז אומר שעובר משום הכנסה יתירה:

ואמרינן שם על איזה מהם הוא עובר חברי' אמרי על האחרונה אמר לו ר"י אומר לו הכנס ואת אמרת הכין אלא על הראשונה (פי' דאם הכניסן אחת אחת כיפר אלא דעובר משום הכנסה יתירה) וע"כ מיבעי לי' בירושלמי על איזה מהם הוא עובר ואמרי חברי' שעובר על האחרונה (דהא הראשונה הי' צריך לכנוס וא"כ ההכנסה האחרונה היא היתירה ע"כ עובר על האחרונה ואמר לו ר' יוסי דאי איפשר לומר דבאחרונה הוא עובר דהא אמר לו הכנס ואת אמרת הכין (פי' דהא מוכרח הוא לכנוס מחמת הקטרה ולצורך הקטרה התירה התורה לכנוס א"כ הראשונה היא היתירה ועל הראשונה הוא עובר).

והנה הק"ע כתב וא"ת מאי נ"מ שהרי מ"מ עובר. וי"ל דנ"מ למלקות כו' וקא מיבעי לי' על איזה מהם מתרין בו והוא דוחק. ע"כ הי' נראה לו לכאורה דהאי בעי' הוא על איזה מהם עובר דאם הוא עובר בהכנסה אחרונה וא"כ אין לו לכנוס ותבטל ההקטרה דהא כה"ג אמרינן בירושלמי (דיומא פ"ד ה"ג) ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם וס' משהקטיר נשפך הדם והוא חתי' פסולה והוא צריך לחות בתחילה ולחות בתחילה אין את יכול (כצ"ל) שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והוא חתי' כשירה והוא עובר משום הכנסה יתירה ובטלו העבודות אשכחן אמר בטלו עבודות של אותו היום אלמא דמשום ספק הכנסה יתירה בטלו העבודות של אותו היום וא"כ ה"נ אם הי' עובר על הכנסה יתירה בהכנסה האחרונה א"כ לא הי' יכול לכנוס ובטל' העבודה של אותו היום אבל אם הוא

עובר בהכנסה ראשונה א"כ כבר עבר בהכנסה ראשונה ועל האחרונה צריך לכנוס דהא התורה אמרה שמשום הקטרה צריך לכנוס אך אעפ"כ לא דמי דהתם הוי ס' דילמא נשפך הדם אח"כ וא"כ הי' הקטרה מעלי' וע"כ אין להכניס אח"כ קטורת משום הקטרה יתירה דדילמא קיים כבר מצות הקטרה משא"כ הכא דבודאי לא קיים מצות הקטרה ע"כ בודאי דצריך לכנוס משום הקטרה דהא חזינן דהתורה התירה לבוא משום הקטרה ועוד דלפי מה שכתב הש"א דעשה דוחה ל"ת אפי' ל"ת שיש בו מיתה והא דלא דחי הוא רק בל"ת שיש בו כרת וא"כ אתי עשה ודחי ל"ת משא"כ התם דספק דילמא קיים מצות הקטרה וע"כ בטלו עבודות היום משום הכנסה יתירה ודוק:

וכן הא דאמרינן בירושלמי (פ"ב דשביעית ה"ג) האיך עבידא על איזה מהם הוא מתחייב על הראשונה אלא כי אנן קיימין על האחרונה ועיין בפ"מ שם ודבריו דחוקים. ע"כ נ"ל שצריך לגרום בהיפוך וכן כתב הק"ע חברי אמרין על האחרונה א"ל ר' יוסי אומרים לו צא ואת אמר הכין אלא על הראשונה (והכי פירושו דאם נטמא בעזרה אית' בשבועו' (ד' י"ד) דבא לו בארוכ' חייב בקצר' פטור וע"כ מיבעי לי' בירו' דאימתי עוב' אם בא לו אפי' בארוכ' דלכאורה לפי שמתחיל לילך בארוכה שיעור קצרה אינו עובר דהא אם יצא דרך קצרה היה נמי הולך כזה השיעור וא"כ עיקר העבירה הוא באחרונה מה שהארוכה ארוכה יותר משיעור קצרה וע"ז אמרי חברי' דעובר באחרונה (ולטעמי' אזלו החברי' שאמרו תחילה דעובר בהכנסות על האחרונה) וע"כ אמר ר"י דאיך עובר דהא אנוס הוא לצאת ואנן אמרינן לו צא דהא אם יחזור ויעבור דרך קצרה היה השיעור יותר וע"כ אמר לו ר' יוסי אומרים לו צא ואת אמר הכין אלא על הראשונה (פי' בשעה שהתחיל לילך בארוכה ואע"ג שלא הוסיף עדיין בהליכתו יותר מעל הקצרה בתחילת הליכתו אפ"ה כיון שאנו יודעים שיהיה מוכרח לילך אח"כ יותר עובר בשעה ההיא) [ועיין בשבועות (ד' י"ז) בא לו בארוכה שיעור קצרה מהו] שיעורא גמירי עיי"ש ודוק. ועיין בספרי נ"י (ס"ה) מה שהארכתי בזה ועיין בשבועות (ד' י"ז) בעי רבא צריך שהיה למלקות כו' עיי"ש ואיפשר דהנ"מ לענין קרבן אם היה תחילה מזיד ואח"כ שגג אם חייב קרבן או לא ועיין (פ"ב דשבועות ה"ג) בפ"מ שם:

והנה האי פלוגתא דאימת הוא עובר ר' חייא בר בא אמר בתחיל' רב שמואל בר רב יצחק אמר בסוף וקאמ' מאי נ"מ לסירוף הכרי. ולכאורה יש נ"מ לענין מלקות דצריך התרא בשעת האיסו' ע"כ בעי אימתי הוא עובר [אי לוקה] אך זה קשה דהא צריך הוא לתרום אח"כ להוציא מידי איסור טבל וכמו דאמרינן לעיל אומרים לו צא והכנס ואת אמרת עובר (ואעפ"י דהתם הוא מצוה אבל הכא אינו צריך לתרום רק אם הוא רוצה

לאכול) דהא תנן במתני' ומייתי לה בתמורה (ד' ה') דמה שעשה עשוי וא"כ צריך לתרום התרומה אח"כ והא דאמרינן דעובר לבסוף היינו אם תרם אח"כ עובר למפרע אעפ"י דהגמר של הלאו נגמר אח"כ אעפ"כ הרי הוא עובר על הלאו למפרע אבל לא שעובר על הפרשת תרומה. דהא מן הדין צריך לתרום אח"כ אלא דאם תורם אח"כ עובר למפרע על המעשרוע"כ אומר מה ביניהון לסירוף הכרי דאם עובר בתחילה הרי הוא עובר אבל אם אינו עובר רק בסוף אינו עובר דהא נשרף הכרי ולא תרם:

ולכאורה הי' איפשר לומר הנ"מ לענין התראה דאם עובר בתחילה איפשר להתרות בו אבל אם אינו עובר רק לבסוף אי איפשר להתרות בתחילה דהא בעינן התראה בשעת האיסור ובסוף לא יכול להתרות בו דהא מן הדין חייב לתרום. אך איפשר לומר כיון דלבסוף צריך לתרום וא"כ כיון דודאי צריך לתרום אח"כ איפשר דלא הוי התראת ספק:

ובזה הי' איפשר לומר לכאורה הא דאמרינן שם ר' חמי בר עוקבא בשם רבי יוסי ב"ר חנינא אמר לוקה אמר ר' זעירא מתיבין קומי ר' יוחנן ושתיק מה עובר לוקה או אינו לוקה ואתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אינו לוקה מה מקיים ר"י מלאתך ודמעך לא תאחר פתר לה בביעור (פי' המפרש מהרא"פ מתיבין קומי ר' יוחנן ושתיק השיבו לפני ר' יוחנן הא דאמרינן דעובר בל"ת אם לוקה על ל"ת או אינו לוקה ושתיק ר"י ולא השיב כלום. ריב"א אינו לוקה. השיב. מה מקיים ר"י כו' כלומר למה אינו לוקה הרי עבר בל"ת כו פתר לה בביעור האי קרא בביעור מיירי דשנה הרביעית ושביעית שחייב לבער כל תרומות ומעשרות מן הבית וכמ"ש בפ' חמישי דמ"ש ולא איירי האי קרא במקדים זה לזה ותנא דמתניתין דאמר שנאמר כו' לאסמכתא בעלמא נקט לי' עכ"ל והוא דוחק גדול:

והנה לכאורה הוא דוחק לומר דמתניתין דקאמרה המקדים תרומה לביכורים ומ"ר לתרומה כו' אעפ"י שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר שזהו רק מדרבנן וא"כ פשיטא דמה שעשה עשוי וכן מהא דאמר שם ר' חמי ב"ר עוקבא בשם ר"י בר"ח מן מה שעובר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי משמע דהוי מדאורייתא וע"כ אמר ממה שעובר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי והוא כמו דאמרינן בתמורה (דף ד') אמר אביי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי ס"ד לא מהני אמאי לקי א"כ משמע דמדאורייתא הוא אלא דהאיבעי' הוא אם לוקה או לא:

ע"כ לכאורה נראה לבאר עפ"י מאי דאיתא בשבועות (פ"ג ה"ז) שבועה שאוכל ככר זה היום ואכלה (ט"ס צ"ל ולא אכלה) ר' יוחנן ור"ל תרוייהון אמרי פטור לא טעמא דאהן טעמא דר' יוחנן משום שאינו ראוי לקבל התראה טעמא דר"ל משום שהוא בל"ת שאין בו מעשה ומה מפקא מביניהון שרפה והשליכה לים אין תימר משום שאינו ראוי

לקבל התראה פטור ואין תימר משום שהוא בל"ת הרי יש בו מעשה ופי' הפ"מ שרפה והשליכה לים להככר דביטל לשבועתו בידים איכא בינייהו דלמ"ד משום התראת ספק ה"נ פטור דאם תאמר יתרו בו בשעה ששורפה ומשליכה לים התראה בשעה שעובר על איסורו בעינן ולא בשעת ביטולו. ולמ"ד משום לאו שאין בו מעשה הכא חייב וא"כ בעינן לר' יוחנן התראה בשעת האיסור:

וא"כ איפשר לומר דע"כ דכששאלו מר' יוחנן אם הוא לוקה או לא הטעם הוא דהא מלקות אין שייך בו דאי אמרינן דאינו עובר אלא לבסוף א"כ יתרו בו אימת לבסוף לא שייך התראה דהא צריך לתרום ובתחילה לא שייך התראה דהא אינו עובר אלא לאח"כ א"כ הוי התראת ס' ועוד דבעינן התראה בשעת האיסור וכ"ת כיון דסוף כל סוף הא צריך לתרום א"כ לא הוי התראת ספק זה אינו דהא כל זמן שלא אכל אינו מחויב לתרום וא"כ לא הוי התראה וכמו דאיתא בירושלמי דשבועות (פ"ג) דטעמא דר"י דפוטר בנשבע שיאכל ככר היום ועבר היום ולא אכלה ואפי' השליך אח"כ לים דלא הוי התראה בתחילה שמא יאכל ואפי' השליך אח"כ לים אפ"ה בעינן התראה בשעת האיסור וא"כ הכא נמי דתחילה לא שייך התראה דילמא לא יתרום אח"כ ואח"כ ג"כ לא דהא צריך לתרום אלא דעובר על למפרע:

וע"ז אמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אינו לוקה וע"ז אומר מה מקיים ר' יוחנן מלאתך ודמעך לא תאחר פתר לה בביעור (פי' בשעת הביעור דאז מחויב לתרום שאז הוא זמן הביעור) וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) אמר ר' יהודא בראשונה היי שולחין אצל בע"ב שבמדינות מהרו כו' עד שבא ר"ע ולימד שכל הפירות עד שלא באו לעונת המעשרו' פטורים מן הביעור כו' ולא טבל הוא ר' הילא בשם ר' שמואל זאת אומרת שהטבל קרוי קודש א"כ משמע דבזמן הביעור חייב להפריש. ועיין בתוי"ט (פ"ה דמ"ש מ"ט) מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו' ופי' הרע"ב וכבר ולאו דווקא נקט דאפי' קודם שנתקנו נמי כדלעיל שכל הפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות פטורים הא שהגיעו לעונת המעשרות חייבים ואעפ"י שעדיין לא הופרשו וע"כ שייך התראה בתחילה וע"כ לוקה וזה דוחק ויש לדחות ודוק. ועוד דא"כ מאי פריך והא כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר דילמא הוא רק ללאו אבל לא ללקות ועוד דלפי מה שביארתי במ"א דצ"ל הגירסא בהיפוך בפ"ג דשבועות שם דר' יוחנן אמר משום לאו שאין בו מעשה ור"ל אמר משום התראת ספק כו' וכן הוא במכות (דף ט"ו) בש"ס דילן וכן בירושלמי בכמה מקומות בפסחים (פ"ה ה"ד) וביבמות (ספי"א) דר"י סובר התרא' ס' שמי' התראה, ע"כ אי איפשר לבאר באופן זה,

והא שביארתי דאפי' אי אמרינן דעובר בסוף אפ"ה בודאי דצריך לתרום אלא דעובר מעיקרא והלאו נגמר לבסוף והוא כמו דאמרינן בירושלמי (פ"ק דר"ה) ר' בון בר חייא בעי שלמה שנתו בעצרת איפשר לומר הוא אינו כשר ועובר (פי' אם נשלם לו ב' רגלים בעצרת למ"ד אפי' שלא כסדרן נמי א"כ איך עובר הא אינו יכול להקריב ברגל למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט) כהדא לא ילין חלב חגי עד בוקר ואימורי חול קריבין ביו"ט אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין והכא נמי הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר אלמא דאעפ"י שלבסוף הוא אנוס דהא שלמה שנתו בעצרת ונדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט אפ"ה אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר כמו דאמרינן אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין וע"כ עובר על בל תאחר וה"נ עובר בסוף על מלאתך ודמעך לא תאחר אם תרם לבסוף אעפ"י שהוא חייב לתרום:

קטע יא

עוד שם בירושלמי ר' שמואל בר אבא בעי מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין עובר או אינו עובר אלא על סדר. לכאורה הפי' הוא דכיון דפטור אח"כ מלהפריש תרומה גדולה אינו עובר דאיפשר דאינו עובר רק לבסוף אך לפי"ז קשה דהא דאמרינן דפטור הלוי הוא רק שאינו צריך הלוי להפריש תרומה גדולה מהמעשר שנטל הלוי אבל מה שביד ישראל צריך להפריש וכן מבואר ברש"י בביצה (דף י"ג) בד"ה פטור מתרומה גדולה וא"כ כיון דצריך להפריש אח"כ תרומה גדולה הרי הוא עובר ואיפשר שהגירסא צ"ל או אינו עובר אלא על הגורן (פי' לאחר שנתמרח דאז חייב להפריש אבל כל זמן שלא נתמרח שאינו חייב עדיין מדאורייתא להפריש ע"כ אינו עובר) וכן הגיה הגר"א ועיין במ"ל ברמב"ם (פ"ג דתרומות ה' י"ג):

פרק ד

הלכה א

קטע ד

ירושלמי (מתניתין) המפריש מקצת תרומות ומעשרות מוציא ממנו תרומה עלי' אבל לא למקום אחר ר"מ אומר אף מוציא הוא למקום אחר תרומות ומעשרות ואמרינן בגמרא המפריש מקצת תרומות ומעשרות מתניתין כשהפריש ובדעתו להפריש ר' שמואל בשם ר' זעירא מתניתין בסתם אמר ר' מנא קומי ר' יודן מה ופליג א"ל סתמא כשהפריש ובדעתו להפריש. וכתב המפרש מהרא"פ מתניתין כשהפריש וגם בדעתו להפריש עוד

המותר וכמ"ש במתניתין דאל"כ אף מיניה ובי' נמי אינו יכול להפריש דדילמא מה שכבר נתקן עולה בידו משום דחשבינן לי' כשתי הפרשות. אבל הואיל ובדעתו להפריש עוד המותר ממנו חשבינן ליה כהפרשה אחת כאלו נטל ב' סאין כאחת כו':

ולי נראה שמה שאומר מתניתין כשהפריש ובדעתו להפריש הוא כמו שכתב המ"ל ברמב"ם ה' מ"ע (פ"א ה' ט"ו) וז"ל שוב ראיתי להר"ש (בפ"ד דתרומות) עלה דמתניתין דמוקי לה שדעתו עדיין להפריש השאר ע"כ. וכתב המ"ל ונראה שכיון הרב למה שכתבנו משום דמפשטא דמתניתין מוכח דמה שחוזר ומוציא ממנו תרומה עד שישלים השיעור הוי תרומה ופטור מן המעשר ואם לא היה בדעתו להפריש יותר פשיטא שכבר נפטר הכרי ומה שהיה מפריש יותר היה חייב במעשר ור' מאיר לא היה אומר בזה אף מוציא הוא למקום אחר תרומות ומעשרות. דא"כ היה תורם מן הפטור על החיוב אלא ודאי דמתניתין איירי כשהיה בדעתו להפריש יותר ומשום הכי מוציא ממנו תרומה וזה התוספת פטור מן המעשר ור"מ ס"ל דאף מוציא ממנו למקום אחר עכ"ל ודברי הר"ש הם דברי הירו' וכמו שהביא הר"ש הירו' מתניתין כשהפריש ובדעתו להפריש:

ועוד איפשר לומר דע"כ אמר מתניתין כשהפריש ובדעתו להפריש עפ"י מה שכתב המ"ל שם והביא דברי הרמב"ם והראב"ד (פ"א מה' מעשר ה' ט"ו) המפריש מקצת מעשר אינו מעשר וכן כתב (פ"ג מה' תרומה) המפריש מקצת תרומה אינו תרומה והראב"ד בשני מקומות השיגו עלי' בדין זה וכתב דמה שתרם ועשה קדושים הם ופירשה למתניתין בדרך אחר ולפי מה שאני סבור רבינו פסק כמ"ד בירושלמי (פ"ק דפיאה) הפיאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן הביכורים והראיון אין להם שיעור לא למעלן ולא למטן מה נפיק מביניהון והן חד מן ששים מאן דמר הפיאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים (פי' כל זמן שלא השלים חייב במעשר] מאן דמר הפיאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשרות. וע"כ כתב המ"ל דהרמב"ם פסק כמ"ד מה שנתן כו' חזר והוסיף חייב במעשרות דכל דבר שיש לו שיעור אף מדרבנן אם עשה פחות מכשיעור לא עשה ולא כלום. [ועיין לעיל מה שהגהתי חזר והוסיף פטור מן המעשר וכן הגיה הגר"א] וכתב ועל הראב"ד יש לתמוה דבשלמא גבי תרומה איפשר לומר דאם הפריש מקצת תרומה שאותו המקצת יש לו דין תרומה כיון דמן התורה אין שיעור לתרומה אך גבי מעשר ששיעורו קצוב מן התורה איך כתב דמה שתרם ועשה דקדוש הוא והא דמדברי הירושלמי נר דאליבא דכ"ע כל דבר שיש לו שיעור למטה אם נתן פחות מכשיעור אין במעשי' כלום. ואיפשר לומר דמה שכתב הראב"ד דאותו המקצת

יהיה לו דין תרומה כיון דמן התורה אין שיעור לתרומה אך גבי מעשר ששיעורו קצוב מן התורה איך כתב דמה שתרם ועשה דקדוש הוא כו'. והנראה אצלי דס"ל להראב"ד דמתניתין דתרומות איירי במפריש מקצת מעשר או תרומה ודעתו עדיין להפריש השאר ומשום הכי כתב דמה שהפריש יש בו קדושת תרומה או מעשר ולא הוי טבל וההיא דירושלמי דפיאה דמשמע דכל דבר שיש שיעור למטה אם הפריש פחות מכשיעור דלא עשה ולא כלום מיירי כשדעתו שלא להפריש יותר ומשום הכי כיון שיש בו שיעור וזה רוצה להפריש פחות מכשיעור אין במעשי' כלום. ולפי זה איפשר לפרש הא שאומר הירושלמי מתניתין כשהפריש ובדעתו להפריש דאל"ה לא הוי תרומה כלל ובפרט במעשר ששיעורו קצוב מן התורה בודאי אם פיחת מכשיעור לא הוי מעשר כלל וא"כ בודאי היה מותר להפריש על מקום אחר אפי' לת"ק ג"כ:

והנה המ"ל האריך שם וכתב ועדיין אני מסתפק במפריש כשיעור ודעתו להפריש יותר אם מה שחזר והפריש יש לו דין פיאה להפטר מן המעשר דאיפשר דדווקא כשהפריש פחות מכשיעור אז הוא דאמרינן דאם דעתו להוסיף עוד אף ההוספה פטור מן המעשר אבל כשהפריש כשיעור אף שדעתו להוסיף ההוספה חייבת במעשר ומ"מ פשיטא במפריש פחות פחות מכשיעור שאם דעתו להוסיף עוד כו' אך כשכבר הפריש כשיעור ודעתו להוסיף בזה הוא דמספקא לי והא דתנן (פ"ד דתרומות) תרם ועלה בידו א' מס' תרומה וא"צ לתרום חזר והוסיף חייב במעשר אף דנימא דהתם מיירי שהיה דעתו להפריש כו' ואפ"ה אמרינן דאם עלה בידו א' מס' בזה הוא דאמרינן דאם הוסיף ההוספה חייבת במעשר אבל כשלא טעה אלא באומד אלא שדעתו הוא לתרום ולחזור ולתרום בזה איפשר דכי היכי דאם תרם הכל בב"א הכל דין תרומה יש לו הכא נמי במי שדעתו לתרום ולחזור ולתרום הכל דין תרומה יש לו:

ועיין בירושלמי (פ"ג דתרומות) ר' אימי בשם ר' יוחנן במתכוין לפטור את כרי' אבל אם אינו מתכוין לפטור את כרי' אפילו אחת על אחת כהנא אמר כמו שהוא למוד רי"א אפי' אחת על אחת. ומשמע מזה דאם נתכוין להוסיף אפי' תרם כשיעור תרומתו תרומה והא דאמרינן אח"כ בירושלמי שם רשב"ל בפי קומי ר' יוחנן תוספת תרומה מה הוא א"ל משום יחיד אני שונה אותה מה לחיוב או לפטור כו' הדא דתנן תרם ועלה בידו א' מששים (כצ"ל) תרומה וא"צ לתרום ולא תני עלה חזר והוסיף חייב במעשרות. אך איפשר לומר דהתם מיירי אם טעה באומד אבל במתכוין להוסיף לכתחילה כמה שהוסיף פטור מן המעשר).

שם בירושלמי מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר בשעה שהוא מוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ובשעה שהוא מוציא ממנו למקום אחר מזה ומזה עלה בידו וקשי' נטל להוציא ממנו עלי' כל הטבל עלה בידו ונמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו. נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו ונמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ופי' דאיך תלוי זה בהפרשתו דאם מוציא ממנו עליו אמרינן דכל הטבל עלה בידו. ואם מוציא ממנו למקום אחר אמרינן דזה וזה עלה בידו]:

עוד אמרינן שם אף בטועה כן. היה סבור שהוא חייב שתי סאין ואינו חייב אלא אחת ר' אימי בשם ר"ל אותה סאה שהוא מוסיף עושה אותה תרומה על מקום אחר (וכמו שאבאר לקמן בהירושלמי טעמי' דר"ל שסובר דהחילוק הוא בין מוציא ממנו עליו למוציא ממקום אחר הוא מצד שנתבטל ברוב. דר"ל סובר דהטבל בטל ברוב מדאורייתא וע"כ מוציא ממנו עליו אבל לא למקום אחר. וזה שייך דווקא אם פיחת. א"כ לא נעשה כל הכרי חולין. והטבל בטל ברוב. אבל אם הותיר דהיינו בטועה שהי' סבור שחייב שתי סאין ואינו חייב אלא סאה אחת. א"כ לא שייך ביטול וע"כ סובר ר"ל שיכול להוציא ממנו למקום אחר ג"כ) ופר והתנינן אבל לא על מקום אחר ומשני תיפתר במרבה בתרומה (פי' שע"כ תני בברייתא שאותה סאה שהוא מוסיף לא יעשה אותה תרומה על מקום אחר רק שיפריש מיניה ובי' אבל לא למקום אחר דמן הסאה גופא יכול להפריש עליו דממ"נ אם היה כונתו להרבות בתרומה הרי כולה תרומה וצריך ליתנה לכהן. ואם הוא טועה וסאה השני' הוא טבל ע"כ יתרום ע"ז מן הסאה גופא. אבל אעפ"כ מספק היא כולה תרומה אך שצריך להפריש ע"ז מספק) וע"ז מקשה בירושלמי ניחא בתרומה ובמעשרות. (פי' במעשרות אינו שייך לומר שמא כונתו להרבות במעשרות דהא הוא קצוב. וא"כ אמאי אינו מוציא ממנו למקום אחר). וע"ז משני לא תני רשב"ל מעשרות [ועיין בהמפרש מהרא"פ שפירש באופן אחר בדחוקי' גדולים וכמו שכתבתי כן נראה לי]:

וע"כ אומר אלא טעמא דרשב"ל מכיון דאמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עלי' מה בין מוציא ממנו למקום אחר. (פי' דע"כ סובר ר"ל דמפריש על מקום אחר דכיון דתני במתניתין דמוציא ממנו עליו. ואמרינן דכל הטבל עלה בידו). ע"כ קאמר ר"ל דבטועה במעשרות יכול להפריש על מקום אחר. ואמרינן דכל הטבל עלה בידו וע"כ יכול להפריש על מקום אחר. וע"כ לא תני מעשרות בברייתא דטועה שהפריש יותר ואינו חייב אלא פחות [והא דתנן במתניתין אבל לא למקום אחר יפרש בירושלמי אח"כ] מיי כדון (פי' שאומר מיי כדון דאיך יפרש ר"ל את המשנה דהמפריש מקצת תרומות

ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר) וע"ז אומר כשנתקן רובה של כרי (ועדיין לא פירש הטעם) וע"ז אומר לא נתקן רובה של כרי פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן. דאמר ר"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב. מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה (פי' שאומר דר"ל מפרש לטעמיה דמתניתין דמהו החילוק בין אם מפריש ממנו עליו לאם מפריש על מקום אחר וכמו שמקשה הירושלמי תחילה וקשי' נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו נמלך להוציא ממנו על מקום אחר זה וזה עלה בידו ע"כ מפרש ר"ל דהטעם משום דהטבל בטל ברוב מדאורייתא אבל מדרבנן אין הטבל בטל ברוב (והכי מוכח בירושלמי (ספ"ג דחלה) ע"ש ושם ביארתי. וע"כ יכול להפריש ממנו עלי' אבל לא למקום אחר דהוי כמפריש מן הפטור על החיוב וזהו דווקא אם ההפרשה שהפריש מקצת מספיק על רובה של כרי אבל אם לא נתקן רובה של כרי א"כ אין נ"מ בין מפריש ממנו עליו בין אם מפריש על מקום אחר:

אבל ר' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב דהיינו דלא בטל מדאורייתא כמו שמוכח (ספ"ג דחלה) ע"ש] וכמו שהארכתי בזה במ"א והבאתי ראיה מהירושלמי (ספ"ה דדמאי) מהא דר"ש שזורי עיי"ש] וא"כ מהו החילוק בין אם מפריש ממנו עליו למפריש על מקום אחר וע"כ צריך לומר לר' יוחנן דהטעם דמפריש ממנו עליו דהוי כחדא הפרשה ולא נסתיימה ההפרשה עד לבסוף. וע"כ אומר ר' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימ' כל חיטה וחיטה במקומה. (פי' שכל זמן שלא הפריש כשיעור לא נשלמה עדיין ההפרשה אך כיון שהפריש אח"כ נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה וזהו דווקא אם מוציא ממנו עליו אבל לא אם מוציא למקום אחר). וע"כ אמרינן דאם מפריש ממנו עליו כל הטבל עלה בידו. אבל אם מפריש למ"א מזה ומזה עלה בידו (ולקמן יתבאר יותר בזה]:

קטע ה

עוד בירושלמי שם ואית דבעי מימר כהדא דראב"י דתני ראב"י אינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר עד כדון לא נתקן רובה של כרי נתקן רובה של כרי (כמו דאיתא בירושלמי דלא כהמפרש שהגיה בירושלמי בהיפוך עד כדון נתקן רובה של כרי וכו') (פי' דילמא אם נתקן רובה של כרי מחמת דהטבל בטל ברוב. ע"כ מקלינן בזה דיכול להפריש עליו. וא"כ לא יחלוק אמתניתין):

וע"ז אומר וייבא כהדא היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו שיתרום מזה על זה (פי' דכיון ששניהם

בשוה ובשניהם נתבטל על ידי תערובות. אם מפרישין מזה על זה דהא לר"ל הטעם שלא יוציא ממנו למקום אחר הוא מחמת דהטבל נתבטל ברוב. וע"כ אינו יכול להוציא ממנו על מקום אחר. וא"כ כיון שבשניהם הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות. ע"כ יכול להפריש מזה על זה. או שהטעם דאם מוציא ממנו עליו הוי כחדא הפרשה. וכשמפריש אח"כ נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה. וע"כ אינו יכול להוציא ממנו על מקום אחר דהוי כב' הפרשות) וע"ז אומר תלמידוי דר' חייא רובא שאלון לר' חייא רובא. אמר לון הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו. ר' לעזר בשם ר' חייא רבה אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה (פי' שהשיב לו שהכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו). פי' דאין זה שאלה דעיקר הטעם דאין מוציא ממנו למקום אחר הוא משום דה"ל ב' הפרשות. אבל לא משום דנתבטל ברוב וא"כ אפי' בב' כריים שא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות. וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות אפ"ה אין מפרישין מזה על זה משום דה"ל כב' הפרשות. אבל לא משום שטבל נתבטל ברוב (ואיפשר דס"ל כר"י דאין הטבל בטל ברוב) וע"כ בהא דראב"י דס"ל דממנו עליו הוי נמי כב' הפרשות. וע"כ אינו מוציא עליו ולא על מקום אחר. ע"כ אין נ"מ בין אם נתקן רובה של כרי בין אם לא נתקן רובה של כרי ודוק):

אך שעדיין אינו מדוקדק מה שאמר ר' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה:

ע"כ נראה לי לבאר באופן אחר קצת והוא עפ"י מה שביארתי לקמן (ספ"ג דחלה) על הא דר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא מנחה שנתערבה בחולין. קומץ ומתיר את השירים לאכילה. ועיין שם במה שהארכתי בזה על הא דאמרינן התם אמרין לית הדא דר"ז תתובה על דר' בון בר חייא מה בין מוציא ממנו עליו ומה בין מוציא ממנו למקום אחר. ואמר בשעה שהוא מוציא ממנו עליו (כצ"ל) לפי מה שהגהתי שם הואיל ואותו הטבל יכול להעשות חולין כיוצא בו אינו בטל (פי' שהטבל יכול להעשות חולין כיוצא בו דהיינו אם יתרום עליו יהי' כמו החולין שנפל בו ע"כ יכול להפריש) בשעה שהוא מפריש ממנו על מקום אחר הואיל ואותו הטבל כו' והוא ט"ס וצ"ל בשעה שהוא מפריש ממנו על מקום אחר (כצ"ל לפי הגהתי שם). הואיל ואין אותו הטבל ראוי לעשות כיוצא בו (פי' דכיון שנעשית תרומה א"כ אינו דומה לחולין שנפל בו) חולין שבו מבטלין אותו (פי' שע"כ חולין שבו מבטלין אותו. דלא הוי כדבר שיש לו מתירין וכמין במינו שאפי' חכמים יודו בזה דאינו בטל כיון שמפריש תרומה על מקום אחר. א"כ אינו דומה לחולין

שנתערבו כיון דהוי תרומה. וא"כ אם יפריש תרומה א"כ יהי' בטל. דאינו דומה לחולין שנתערבו בו. וע"כ אינו יכול להפריש ממנו על מקום אחר:

ועיין שם עוד במה שביארתי (ספ"ג דחלה) א"ר יוסי כל עמא מודו שהוא מפריש מה פליגין לחוש להפרשה שני' עיין שם במה שביארתי שם (לפי הגהתי) דלא קאמר הנ"מ בין ר"ל דאמר דהטבל בטל ברוב. לר"י דאמר אין הטבל בטל ברוב. לענין להפריש מזה על מקום אחר. וביארתי שם דאין יכול לומר הנ"מ בזה. דאפי' לר' יוחנן דאמר אין הטבל בטל ברוב מדאורייתא. היינו דווקא אם מפריש ממקום אחר ע"ז. דא"כ הוי חולין ודומה הבטל להמבטל. וע"כ בכה"ג אפי' חכמים דר"י מודו בזה (וכמו שהאריך בזה הר"ן בנדרים (ד' נ"ב)]. אבל אם מפריש ממנו על מקום אחר. וא"כ מכיון שרוצה להפריש שיהי' תרומה על מקום אחר א"כ ממילא בטל. וע"כ אינו יכול להפריש. משא"כ אם מפריש ממנו עליו א"כ נמצא דהוי הנשאר חולין. וא"כ דומה הבטל להמבטל ששניהם חולין וע"כ אינו בטל ברוב מדאורייתא [כמו שיתבאר לקמן דהוה דשיל"מ ולא בטל מדאורייתא]. אך לכאורה יש להקשות לפי זה. דא"כ איך יפריש מיני' וביי'. דא"כ דמפריש תרומה א"כ התרומה אינו דומה להמבטל וא"כ התרומה בטלה. ואיך הוי תרומה דהא התרומה בטלה במיעוטה. וכ"ת דהתרומה הובררה רק לאח"כ בשעה שהוא נוטל התרומה ואז אינה בטילה וא"כ אם מפריש על מקום אחר לא הובררה אלא בשעה שהוא נוטל וא"כ איך בטל. אך זה אינו דתלוי בזה אם רצונו להפריש מיני' וביי'. א"כ לא נתבררה התרומה שתעלה בידו וא"כ על כל חיטה וחיטה איפשר לומר שהיא תשאר חולין והשאר יהי' תרומה וע"כ אינה בטילה. אעפ"י שלאח"כ איפשר שתעלה תרומה ועכ"ז אינה תרומה למפרע רק מכאן ולהבא אבל תחילה לא בטלה אבל אם דעתו להפריש על מקום אחר ושתהי' כולה תרומה א"כ אינו דומה הבטל להמבטל. וא"כ ממילא בטל וע"כ אינו יכול להפריש על מקום אחר

וא"כ לפי זה בין לר"ל בין לר' יוחנן אם נתערב טבל ברוב אינו יכול להפריש על מקום אחר ולר"ל הטעם משום דטבל בטל ברוב מדאורייתא וע"כ אינו יכול להפריש על טבל גמור ולר' יוחנן הטעם משום דס"ל דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא. אך זהו דווקא אם מפריש מיני' וביי' אבל לא אם מפריש מזה על מקום אחר:

ולפי"ז יתבאר הירושלמי דאמרינן התם מאי כדון כשנתקן רובה של כרי לא נתקן רובה של כרי פלוגתא דחזקי' ור' יוחנן דאמר ר"ל בשם חזקי' טבל בטל ברוב. ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה (פי' שאומר מאי כדון מהו הנ"מ בין מוציא ממנו עליו למוציא על מקום אחר וכמו שאמר

תחילה וקשי' נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו. ובשעה שהוא מוציא ממנו למקום אחר מזה ומזה עלה בידו וא"כ לר' יוחנן מסתמא הטעם כמו שביארתי דממנו עליו הוי כחדא הפרשה. וע"כ יכול לתרום ממנו עליו. אבל ממנו על מקום אחר הוי כב' הפרשות וא"כ לפי"ז אין נ"מ בין אם נתקן רובה של כרי ללא נתקן רובה של כרי. משא"כ לר"ל שהטעם הוא משום דטבל בטל ברוב. וע"כ ניחא מתניתין שפיר דמוציא ממנו עליו אבל אינו מוציא ממנו על מקום אחר הוא משום דטבל שנתבטל ברוב הוא מדרבנן. וע"כ מוציא ממנו עליו אבל לא למקום אחר. משום דכיון דאינו חייב בתרומה רק דרבנן. ע"כ אינו יכול לתרום על מה שחייב מדאורייתא וזהו דווקא אם נטל תרומה כל כך עד שנתקן רובה של כריוע"כ הטבל בטל ברוב משא"כ אם לא נתקן רובה של כרי. משא"כ לר' יוחנן דס"ל דאין הטבל בטל ברוב. וא"כ צריך לומר הטעם דממנו עליו הוי כמו חדא הפרשה משא"כ ממנו על מקום אחר הוי כב' הפרשות:

וע"ז אומר מאי כדון כשנתקן רובה של כרי לא נתקן רובה של כרי פלוגתא דחזקי' ור' יוחנן דאמר ר"ל בשם חזקי' טבל בטל ברוב ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב וא"כ לר' יוחנן דאמר דאין הטבל בטל ברוב. אין נ"מ בין נתקן רובה של כרי או לא נתקן רובה של כרי. כיון דאפי' בנתקן רובה של כרי נמי אין הטבל בטל ברוב. וא"כ צריך לומר דהטעם משום דממנו עליו הוי כחדא הפרשה משא"כ ממנו על מקום אחר הוי כב' הפרשות וכמו שפירשו המפרשים המשנה וא"כ אין נ"מ בין נתקן רובה של כרי בהפרשה ראשונה. או שלא נתקן רובה של כרי בהפרשה ראשונה:

וע"ז אומר מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה ופי' שאומר דאפי' לר' יוחנן מיירי דווקא כשנתקן רובה של כרי אע"ג דלר' יוחנן אין חילוק בין נתקן רובה של כרי ולא נתקן רובה של כרי כיון דהטעם דמשום ממנו עליו הוי כחדא הפרשה משא"כ ממנו על מקום אחר וע"ז אומר שאין הטעם כן אלא דמיירי דווקא כשנתקן רובה של כרי אפי' לר' יוחנן. והטעם דמפריש ממנו עליו אבל לא למקום אחר. הוא דמשום דממנו עליו א"כ הוי חולין והבטל דומה להמבטל. וע"כ אינו בטל. וע"כ יכול להפריש. אע"ג שאם מפריש מיני' ובי' תרומה וא"כ אעפ"י שהחולין אינו בטל אבל מ"מ התרומה בטילה אך כיון שדעתו להפריש מיני' ובי' א"כ אינו ידוע מהו חולין ומהו התרומה וע"כ דומה להמבטל וע"כ אינו בטל ויכול להפריש משא"כ אם מפריש ממנו על מקום אחר דכיון שמפריש הוי תרומה והשאר חולין. א"כ הוי כמו שנסתיימה כל חיטה וחיטה וע"ז אומר מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה. (פי' שהשאר חולין וזה תרומה. וא"כ נתבטל ברוב וע"כ לא יוכל להפריש תרומה על מקום אחר וא"כ איפשר

לומר דאפי' לר' יוחנן מיירי דווקא אם נתקן רובה של כרי בהפרשה ראשונה ואז יש חילוק בין ממנו עליו לממנו על מקום אחר אבל בשלא נתקן רובה של כרי אין נ"מ בין ממנו עליו לממנו על מקום אחר. דאפי' על מקום אחר יכול להפריש כיון שלא נתקן רובה של כרי. וא"כ אפי' דעתו להפריש על מקום אחר דהוה כמין באינו מינו שזה תרומה וזה חולין אעפ"כ כיון דלא נתקן רובה של כרי א"כ ליכא רוב חולין לבטל המיעוט ולא בטל ברוב. וע"כ מותר להפריש אפי' ממנו על מקום אחר ג"כ):

וע"כ אומר ואית דבעי מימר כהדא דראב"י דתני ראב"י אינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר. עד כדון לא נתקן רובה של כרי נתקן רובה של כרי ולפי מה שביארתי כעת צ"ל (כמו שהגיה המפרש) עד כדון כשנתקן רובה של כרי לא נתקן רובה של כרי (פי' דקא מיבעי לי' אם זהו דווקא כשנתקן רובה של כרי והטעם דאינו יכול להפריש אפי' ממנו עליו משום דהתרומה שמפריש על הטבל הנשאר א"כ הטבל אינו בטל. משום דהוי דשיל"מ ע"י מה שיפריש עליו אבל הטבל בטל וע"כ אינו יכול להפריש תרומה עליו אפי' ממנו עלי' וע"כ זהו דווקא אם נתקן רובה של כרי אבל אם לא נתקן רובה של כרי איפשר דיכול להפריש אפי' ממנו על מקום אחר או דהטעם משום דס"ל דכל החולין עלו בידו ודווקא ממנו עלי' נמי אמרינן דכל החולין עלו בידו אבל לא למקום אחר ומשום דהוי כב' הפרשות וע"כ אפי' לא נתקן רובה של כרי נמי):

וע"ז אומר וייבא כהדא היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומו' ומעשרות וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו שיוציא מזה על זה ואיפשר לומר דהמשמעות הפריש ממנו מקצת תרומות היינו שלא נתקן רובה של כרי בשניהם ובעי אם יכול להפריש ממנו תרומות ומעשרות מזה על זה דילמא הטעם של משנתנו הוא שאינו יכול להפריש תרומות ומעשרות על מקום אחר הוא דכיון שנתבטל ברוב ע"כ לא יכול להפריש על טבל גמור כמו דאמרינן לר"ל ולר' יוחנן הטעם משום דכיון שנתבטל ברוב אע"ג דס"ל דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא אך היינו דווקא אם מפריש ממנו עליו אבל אם מפריש ממנו למקום אחר א"כ הוי תרומה. וע"כ לא הוה כמו דשיל"מ והוי כמין במינו כיון דמ"מ כשמפריש תרומה א"כ אינו דומה הבטל להמבטל וע"כ אינו יכול להפריש על מקום אחר וזהו דווקא כשנתקן רובה של כרי אבל לא נתקן רובה של כרי ע"כ יכול להפריש על מקום אחר ג"כ כיון דלא בטל ברוב מדאורייתא או שהטעם משום דאם מפריש על מקום אחר אמרינן דכל החולין עלו בידו וע"כ אף אם לא נתקן רובה של כרי אינו יכול להפריש על מקום אחר ג"כ וע"כ בעי היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו

שיתרו' מזה על זה וע"ז אמר תלמידוי דר' חייא רובא שאלון לר' חייא רובא אמר לון הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו כו':

והוא משום דכיון דעיקר הספק הוא אם הטעם הוא משום דאם מפריש ממנו למקום אחר אמרינן דכל החולין עלו בידו דלא הוה כחדא הפרשה או שהטעם משום דנתבטל ברוב ע"כ אינו יכול להפריש כמו לר"ל או לר' יוחנן דאמר דאין הטבל בטל ברוב אעפ"כ היינו דווקא אם מפריש ממנו עליו אבל לא למקום אחר וא"כ לפי"ז היה יכול לשאול מר' חייא אם זהו דווקא כשנתקן רובה של כרי אבל לא נתקן רובה של כרי יכול להפריש על טבל גמור ג"כ דכיון דלא נתקן רובה של כרי א"כ אינו בטל הרוב במיעוט ע"כ יכול להפריש על מקום אחר או לא כיון דהטעם הוא משום דטבל בטל ברוב. וא"כ יכול להפריש אפי' על טבל גמור וא"כ מאי מיבעי לי' אם שניהם הפריש מהם מקצת תרומות ומעשרות דהיינו ששניהם בדומים זה לזה ואם הפי' של האיבעי' הוא אם כר' יוחנן או כר"ל דלר' יוחנן אינו יכול להפריש מזה הכרי על הכרי השני משום דהתרומה שיפריש הוי כמין באינו מינו ונתבטל ועל הכרי השני שהפריש ממנה מקצת תרומות ומעשרות יהיה חולין והוא כדשיל"מ וע"כ אינו בטל וע"כ אינו יכול להפריש מזה על זה משום דהתרומה שמפריש ממנו בטל דהוה כמין באינו מינו ועל הכרי השני שמפריש נעשה חולין וא"כ הוי כמין במינו ולא בטל וע"כ אינו יכול להפריש משא"כ לר"ל יכול להפריש מזה על זה דלר"ל הטעם הוא משום דטבל בטל ברוב והוי דרבנן וא"כ יכול להפריש על השני' דכרי השני נמי הוי דרבנן ואם כן אם הספק הוא אם כרבי יוחנן או כר"ל צריך למיבעי אם בשניהם נתקן רובה של כרי אם כרבי יוחנן או כר"ל דלשניהם הטעם משום דאם יפריש על מקום אחר יהיה הטבל בטל ברוב וכמו שביארתי דאפילו לרבי יוחנן אם מפריש למקום אחר הטבל בטל ברוב ואם כן זהו דווקא אם נתקן רובה של כרי אבל לא נתקן רובה של כרי יכול להפריש אפילו על טבל גמור או דהטעם משום שאם מפריש למקום אחר אמרינן דכל החולין עלו בידו. וא"כ אם זהו הספק יכול למיבעי אם הפריש מקצת תרומות ומעשרות דהיינו שלא נתקן רובה של כרי אם יכול להפריש על טבל גמור וע"כ בעי ר' חייא על תלמידיו ששאלו ממנו השאלה שני כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות וא' הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות מהו שיתרום מזה על זה דאם השאלה הוא מפני שהפריש מקצת תרומות ומעשרות דהיינו נתקן רובה של כרי א"כ יכולים לשאול אפי' על טבל גמור ולמה להו למיבעי אם הכרי השני נמי הפריש ממנו מקצת תרומות ומעשרות. וע"ז בעי ר' חייא ואמר הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו (פי' כאלו עירבו ב' השאלות ביחד דלא היה להם למיבעי כן) וע"ז אמר ר' לעזר

בשם ר' חייא רבה אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואיפשר לומר שסובר כר' יוחנן. וע"כ אפילו נתקן רובה של כרי בשניהם נמי אין מעשרין מזה על זה דאע"ג דלר"ל יכול לעשר דהוי מן חיוב דרבנן על חיוב דרבנן אבל לר' יוחנןאינו יכול לתרום מזה דאם מפריש תרומה א"כ הוא בטל והוי כמו חיוב דרבנן ועל מה שיפריש כיון דהוי חולין א"כ אינו בטל מדאורייתא דדומה הבטל להמבטל וע"כ אינו יכול לתרום אפילו אם שניהם נתקן רובה של כרי כמו לר"י ודוק:

אך מה שדקדקתי מהא דקאמר היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומות כו' דמיירי כשלא נתקן רובה של כרי איפשר לומר דאינו דקדוק דהא במתניתין נמי תנן המפריש מקצת תרומות ומעשרות אעפ"כ אמרינן דדווקא כשנתקן רובה של כרי אך איפשר לומר מדקאמר היו לפניו ב' כריים א' הפריש ממנו מקצת כו' משמע דלא נתקן רובה כו'.

ועוד איפשר לומר דמיבעי לי' בפשיטות דהיו לפניו ב' כריים א' הפריש מקצת תרומות ומעשרות דמיירי כשנתקן רובה של כרי וקא מיבעי לי' אם כר"ל או כר' יוחנן דלר"ל דאמר דהטעם משום שטבל בטל ברוב א"כ יכול להפריש מזה על זה כיון דבשניהם נתקן רובה של כרי א"כ הוי שניהם חיוב דרבנן אבל לר' יוחנן דאמר דהטעם משום דהוי דאורייתא א"כ אם יפריש מכרי הזה על כרי השני שמפריש ממנה תרומה על הכרי השני א"כ הוי כמו מין באינו מינו וא"כ נתבטל וכמו דאמרינן בירושלמי מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה אבל על הכרי האחר שמפריש כיון שנעשה הכל חולין והוי כמין במינו וא"כ לא בטל והוי דאורייתא וע"כ אמר דאין תורמין ומעשרין מזה על זה כר' יוחנן [ומה דפירש הרע"ב במשניות החילוק דלגבי דידי' ה"ל כחדא הפרשה משא"כ לגבי אחר היינו כשיטת הש"ס דילן דלא אמרינן דהטבל אינו בטל מדאורייתא מחמת דהוה דשיל"מ ע"כ פירש באופן אחר דלגבי דידי' לא אמרינן דמן החולין עלה בידו משא"כ אם מפריש למקום אחר וכמו דאמרינן תחילה בירושלמי בשעה שהוא מוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ובשעה שמוציא ממנו למקום אחר אמרינן מזה וזה עלה בידו (וכמו שפי' המפרש מהרא"פ דלגבי דידי' ה"ל כחדא הפרשה):

אך שצריך לבאר דלפי מה שביארתי דמיירי (לפי שיטת הירושלמי) כשנתקן רובה של כרי א"כ צריך להבין דמ"ט דר"מ דאמר אף מפריש ממנו למקום אחר אך לקמן (ספ"ג דחלה) ביארתי דלמאן דס"ל יש ברירה לא שייך ביטול כיון שיכול להכיר ולברר האיסור ע"י ברירה וע"כ ביארתי לקמן בפלוגתא דרבי ורשב"ג (שם) דלרשב"ג שסובר דיש ברירה לא שייך לומר הטבל בטל ברוב דכיון דהאיסור לא היה מבורר מעולם דיש לומר ברירה

כמו שכתבו התוספות בתמורה (ד' ל') עיין שם שהארכתי בזה וא"כ לר"מ ניחא דס"ל יש ברירה בגיטין (ד' כ"ה) בהא דשני לוגין שאני עתיד להפריש וע"כ כיון דס"ל יש ברירה לא שייך ביטול וע"כ ס"ל דמפריש ממנו על מקום אחר ועיין בהראב"ד ברמב"ם (פ"א מה' מעשר שפי' ג"כ מטעמא דר"מ ס"ל דיש ברירה עיין שם ודוק:

[**והנה** לכאורה קשי' דלפי מה שביארתי דהא דאמרי דר"מ סובר דטבל אינו בטל ברוב היינו דווקא אם מפריש לבסוף ממקום אחר וע"כ הוי כמין במינו ולא בטל משא"כ אם מפריש מזה על מקום אחר כיון דנעשה תרומה ע"כ אמרינן דבטל דהא לא דמי הבטל להמבטל. ולפי"ז תקשה מהירושלמי לקמן (פ"ד דתרומות) כמו שהגהתי לקמן על דעתי' דחזקי' ניחא א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר מא' מעשרה טבול לכל (כצ"ל לפי הגהתי שם) והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר אבל לא תרומה על מקום אחר אעפ"י שהיותר מעשרה הוא טבל טבול לכל (פי' אפי' לת"ג אעפ"כ אינו יכול לעשותה תרומה על מקום אחר דהא נתבטלה בהשאר שהיא טבולה למעשרות על דעתי' דר' יוחנן קשי' (כצ"ל לפי הגהתי שם) פי' לר' יוחנן שאומר דאין הטבל בטל ברוב קשי' א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר מא' מעשרה שבו (כצ"ל) לפי הגהתי שם) טבול לכל והשאר טבל טבול למעשרות) ותנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר ויעשנה תרומה על מקום אחר (כצ"ל לפי הגהתי שם) (פי' לר' יוחנן שסובר דאין הטבל בטל ברוב) א"כ כיון שהשאר מא' מעשרה שבו הוא טבל הטבול לכל א"כ יכול לעשותה תרומה על מקום אחר (פי' לר"י שסובר דאין הטבל בטל ברוב א"כ כיון שנשאר א' מעשרה שבו הוא טבל הטבול לכל א"כ יכול לעשותה ת"ג על מקום אחר כיון שאינו בטל ברוב כו' עיין שם וא"כ קשה התם יעשה תרומה על מקום אחר. ואף על פי כן אין הטבל בטל ברוב:

אך זה אינו דהחילוק הוא דאם הטבל אינו בטל ברוב חולין א"כ צ"ל הטעם דהוה דשיל"מ מחמת שאם יפריש יהיה חולין כמו המבטל ע"כ בעינן שתהיה אח"כ בפועל שיפריש ממ"א ויהיה חולין כמו המבטל משא"כ הכא שהיא כולה טבל או שטבול לפ"מ או שטבול לת"ג וא"כ כיון שכולה שם טבל א"כ הבטל דומה להמבטל עכשיו ג"כ וע"כ אינו בטל אעפ"י שיפריש תרומה מזה אח"כ. וכמו שכתב הר"ן בנדרים (ד' נ"ב) דדבר הדומה עכשיו כמו מים ומלח שהם ניתרים עכשיו אינם בטילים לגבי עיסה אעפ"י שהוא מין באינו מינו ועיין לקמן (ריש חלה) שביארתי עפ"י זה הפלוגתא דר"י ור"ל אם איסורים מבטלים זא"ז אפילו במין באינו מינו כיון שהם שוים באיסור והכא נמי בטבל שאינו בטל לר"י מחמת שכולה טבל והוי כמין במינו ודוק]:

הלכה ד

קטע ז

מתניתין ר"א אומר א' מעשרה כתרומת מעשר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר כו' ר' ירמיה בשם ר' יעקב בר אחא בשם ר"ל אתי' דר"א כב"ש כמה דב"ש אומרים קדשו מדומעין כן ר"א אומר קדשו מדומעין. על דעתי' דר' יוחנן ניחא א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה תרומה. והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר. על דעתי' דחזקיה קשי' א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה שבו תרומה והשאר טבל טבול לכל ותנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר ויעשנה תרומת מעשר על מקום אחר סבר חזקי' כהדא דתני ר' חייא דתני ר"ח יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מ"א:

והנה הירושלמי הזה צריך ביאור. והמפרש מהרא"פ פי' בו בדחוקים גדולים וע"כ נראה לי להגיה לו ולפרשו והוא דאמרינן (בפ"ג דתרומות) פלוגתא דחזקי' ור' יוחנן דאמר ר"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב [וכן אמרינן (ספ"ג דחלה) רשב"ל כדעתי' דאמר טבל בטל ברוב וכן ר' יוסי בר נהוראי אמר טבל בטל ברוב א"ר יוחנן אין הטבל בטל ברוב] וכן אמרינן פ"ה דמעשרו' על דעתי' דרשב"ל דו אמר טבל בטל ברוב ניחא על דעתי' דר' יוחנן דו אמר חין הטבל בטל ברוב כו' וע"כ אומר מל דעתי' דר' יוחנן ניחא (ונ"ל שהוא ט"ס וצ"ל על דעתיה דחזקיה ניחא א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה תרומה (וט"ס וצ"ל והשאר מא' מעשרה טבל טבול לכל) והשאר טבל טבול למעשרות. לפום כן צריך מימר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר (פי' על דעתי' דחזקי' דאמר הטבל בטל ברוב ניחא הא דתנן במתניתין יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר עיקר הנוסחא במתניתין לפי שיטת הירושלמי) אבל לא תרומ' על מקום אחר אעפ"י שהיותר מעשרה הוא טבל טבול לכל (פי' אפי' לת"ג דכיון שהמותר לא הוי תרומה אם כן ל הופרש עלי' כלל. והוי טבל טבול לת"ג. אעפ"כ לא יוכל לעשותה תרומה גדולה על מקום אחר. דהא נתבטלה בהשאר שהופרש עליו ת"ג והוא טבול למעשרות. וא"כ אונו טבול רק לת"מ. ע"כ אינו יכול להפריש מזה ת"ג כיון שהוא רק טבל הטבול למעשרות ולת"מ. ע"כ אינו יכול להפריש מזה ת"ג. דהוי כמו מן הפטור על החיוב ועיין במ"ל (פ"ה מה' תרומות ה' י"ג) שכתב וסיים שם ודין זה כמו וזר נחשב בעיני דמאחר שמעשר זה אינו טבול לת"ג איך מפריש ממנו ת"ג על טבל הטבול לת"ג. ומפשטא דסוגי' דפ' כל הגט (דף ל') דאמרינן כור מעשר יש לך בידי חיישינן שמא עשאו תרומת מעשר. ולא אמרינן שמא עשאו ת"ג משמע

שאינו יכול לעשותו ת"ג כיון שאינו טבול לת"ג ומיהו איפשר לדחוק ולומר דאורחא דמילתא נקט דסתם בן לוי יש לו מעשרות ואין לו נחלת שדה וכרם. וכמו שכתב התוי"ט בפ"ב דתרומות ומש"ה חששו שמא עשאו ת"מ. אך לפי מה שביארתי בספרי ע"י (ס' כ"א) מוכח ג"כ דאינו יכול להפריש מטבל הטבול לת"מ ת"ג וכן מוכח מהירושלמי דהכא לפי ביאורי ודוק:

על דעתיה דחזקיה קשי' (והוא ט"ס וצ"ל על דעתי' דר' יוחנן קשי') פי' לר' יוחנן שאומר דאין הטבל בטל ברוב קשי' א' מעשרה שבו קדש לשם תרומה והשאר א' מעשרה שבו תרומה (ט"ס וצ"ל והשאר טבל טבול למעשרו') ותנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר ויעשנה תרומת מעשר על מקום אחר (ט"ס וצ"ל) ויעשנה תרומ' על מקום אחר (פי' לר' יוחנן שסובר דאין הטבל בטל ברוב) א"כ כיון שהשאר מא' מעשרה שבו הוא טבל הטבול לכל א"כ יכול לעשותה ת"ג על מקום אחר כיון שאינו בטל ברוב וא"כ המותר של א' מעשרה הוא טבול לת"ג. וא"כ יכול לעשותה ת"ג על מ"א ולמה תנינן יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר וע"ז משני סבר חזקיה כהדא דתני ר' חייא יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר (ט"ס וצ"ל) יתר מכאן יעשנה תרומה על מקום אחר (פי' דר' יוחנן סבר כהדא דתני ר' חייא שיתר מכאן יעשנה תרומה על מקום אחר דכיון שאינה בטילה ברוב א"כ היותר מא' מעשרה הוא טבול לת"ג ע"כ יכול לעשותה אף תרומה על מקום אחר) ודוק:

[**ולפי**"ז צריך לומר דהא דקאמר ר' אליעזר א' מעשרה כתרומת מעשר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר מיירי של נטל התרומה אלא שאמר על יותר מעשרה שיהיה תרומה. ולא נטל תרומה ואעפ"כ הוי תרומה וכמו דאמר ר' ירמיה ר' יעקב בר אחא בשה רשב"ל אתי' דר"א כב"ש כמה דב"ש אומרים קדשו מדומעין כן ר"א אומר קדשו מדומעין. והענין הוא דלחזקיה צריך לומר דהא דאמר ר"א יתר מכאן יעשנה ס"מ על מקום אחר צריך לומר דמיירי שלא נטל התרומה אלא שהתרומה מעורבת בתוכו דאל"ה אלא שנטל התרומה א"כ תקשה דאיך קאמר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר כיון דהיותר מכאן הוא טבל. וכמו דאיתא בירושלמי יתר מכאן טבל טבול לכל. א"כ איך קאמר דיעשנה תרומת מעשר על מקום אחר. אמאי לא אמרין דהטבל בטל בהתרומה מן התורה וא"כ איך יעשנה מכאן תרומה על מקום אחר:

ואף דאמרינן בירושלמי (פ"ג דחלה) אמר ר' יוסי הדא אמרה טבל שנתערב בתרומה הואיל ואותו הטבל יכול להעשות כתרומה כיוצא בו אינו בטל וא"כ מוכח דטבל שנתערב בתרומה אינו בטל אך זהו דווקא לר' יוחנן דס"ל דאין הטבל בטל ברוב. והוא

מחמת דהוי מין במינו ולא בטל מדאורייתא מחמת שיכול לתרום על הטבל ויהיה חולין כמו החולין שנתערבו בהם (וכמו שאבאר לקמן דלשיטת הירושלמי אינו בטל הטבל בחולין והוא משום שהטבל יכול להעשות כיוצא בחולין ע"כ אינו בטל מדאורייתא (לשיטת הירושלמי שאבאר לקמן) אבל לחזקי' דס"ל דטבל בטל ברוב דאע"ג דיכול להעשות כיוצא בו אעפ"כ הוא בטל מדאורייתא וא"כ אמאי לא יתבטל מה שהוא יותר מעשרה שהוא טבל טבול לכל דהא ע"ז הטבל לא הופרש שהוא עשאו ג"כ תרומה. ובאמת אינו תרומה כיון שהוא יותר מעשרה (לדברי ר"א):

וע"כ לדברי חזקיה צריך לומר דמתניתין מיירי שאמר על יותר מעשרה שהוא תרומה ולא נטל מתוכה התרומה רק שהיא מעורבת בהטבל הטבול למעשרות וע"כ הא דהוי יתר על התרומה בטילה בהטבל הטבול למעשרות ואינה בטילה בהתרומה. דהא התרומה ג"כ נתבטלה בהחולין מן התורה וא"כ המותר של התרומה כיון שנתבטלה בהטבל הטבול לת"מ ע"כ יכול להפריש מזה תרומת מעשר ולא תרומה מחמת שנתבטלה בהטבל הטבול לתרומת מעשר אבל לר' יוחנן דס"ל דאין הטבל בטל ברוב א"כ אמאי לא יעשנה תרומה על מקום אחר. דהא לא נתבטלה בהטבל הטבול לת"מ דהא שניהם הוי טבל אלא שזהו טבל מבול לכל וזהו טבל טבול לת"מ וא"כ הוי מין במינו לגמרי. וא"כ לשיטת ר' יוחנן בודאי אינו בטל. א"כ אמאי אינו יכול להפריש תרומה גדולה. ואמאי קאמר ר"א דיעשה אותה תרומת מעשר על מקום אחר ואמאי לא יעשנה ת"ג:

והנה מהירושלמי הזה מוכח דהא דס"ל לר' יוחנן דאין הטבל בטל ברוב. הוא דאורייתא. דאל"ה לא היה יכול להפריש מזה ת"ג על מקום אחר. וכן מוכח בירושלמי (פ"ג דחלה) תני ואם לאו מביא ד' רבעים ממקום אחר ומשך כו' הדא אמרה שהנשוך תורה. ופי' וע"כ יכול להפריש מד' רבעים על הטבל. דאל"ה לא הי' יכול להפריש כיון שהנשוך אינו חיבור מן התורה). אמר ר' אימי אתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר הנשוך תורה. רשב"ל אמר אין הנשוך תורה כו' נאמר רשב"ל כדעתי' דאמר ר"ש בן לקיש בשם חזקי' טבל בטל ברוב כו' אמר ר' יוחנן אין הטבל בטל ברוב (פי' וא"כ לטעמיי' אזלי. דלר' יוחנן שסובר דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא ע"כ סובר דהא דיכול להפריש ע"י שישיך ד' רבעים. היינו משום שסובר שהנשוך תורה. אבל ר"ל שסובר דאין הנשוך תורה הא שיכול להפריש היינו משום שסובר הטבל בטל ברוב. וע"כ אינו אסור אלא מדרבנן. וע"כ יכול להפריש ולתקן הטבל ע"י ד' רבעים שמשך אע"ג דהנשוך לא הוי אלא מדרבנן. וא"כ מוכח דר' יוחנן סובר דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא:

ואיפשר לומר דהטעם הוא דר' יוחנן סובר כמו שביארתי שם הירושלמי שהירושלמי סובר כשיטת הר"ן על הרי"ף בנדרים (ד' מ"ב) דכל שהאיסור יכול להיות כהיתר. הוי מין במינו. ולא בטל. משא"כ כשחלוקים באיסור והיתר הוי כמין באינו מינו. אבל כל ששוים באיסור והיתר הוי כמין במינו. ועיי"ש מה שביארתי על הא דאמר ר' יוסי הדא אמרה טבל שנתערב בתרומה. הואיל ואותו הטבל יכול להעשות בתרומה כיוצא בו אינו בטל. וע"כ ס"ל לר"י דטבל לא בטל ברוב מדאורייתא. והוא משום שהטבל יכול להעשות כיוצא בחולין לאחר הפרשה וכן הא דאמרינן שם מתיב ר' יוחנן לרשב"ל והא תנינן נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשות להיות מפריש עליו והולך מכיון שקדש רובה לשם חלה תבטל ברוב. היינו נמי מפני שהטבל יכול להיות חלה אם יפרישנה על מקום אחר. וע"כ אינה בטילה וס"ל להירושלמי דכיון שהוא מין במינו. והבטל יכול להיות כמבטל ע"כ מדאורייתא לא בטל ודוק:

ובזה ביארתי לעיל הירושלמי (ספ"ה דדמאי) ר"י בן פזי בשם ר' הושעי' הלכה כר"ש דלא כן מה אנן אומרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש. (ועיין ברפ"ג דתרומות ר"מ ור"ש הלכה כר"ש (ובעירובין (ד' מ"ו) איבעי' להו ר"מ ור"ש מאי תיקו). ואיפשר שצריך לגרוס דלא כן מה אנן אומרין ר"מ ור"י ור"ש. אין הלכה כר"י ור"ש. דהא ר"י ור"ש ס"ל דיש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. א"כ למה צריך לומר הלכה כר"ש. וע"ז אומר אלא בגין דתני אר"ש שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולים בפירותי ושאלתי את ר' טרפון. ואמר לי צא ולוקחם מן העו"ג ועשר עליו. ותני עלה ר' יהודא ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. דלא תסבור מימר תרי כל קביל תרי אינון לפום כן צריך לומר הלכה כר"ש. והנה הירושלמי הזה הוא תמוה מאוד. דהא אדרבה כיון שאמר לו צא וקח לך מן העו"ג. א"כ מוכח דס"ל דיש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. וכמו דאמרינן במנחות (ד' ל"א) תני אמר ר"ש שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ובאתי ושאלתי את ר' טרפון. ואמר לי לך וקח לך מן השוק ועשר עלי' קסבר דאורייתא ברובה בטל ורוב ע"ה מעשרים הן. וה"ל כתורם מן הפטור על הפטור. ולימא לי' קח לך מן העו"ג קסבר אין קנין בא"י להפקיע מיד מעשר. וה"ל מן החיוב על הפטור. איכא דאמרי א"ל לך קח מן העו"ג קסבר יש קנין בא"י להפקיע מיד מעשר. וה"ל מן הפטור על הפטור ולימא לי' קח מהשוק קסבר אין רוב ע"ה מעשרים הם. אלמא דאם א"ל לך וקח מן העו"ג קסבר שיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. וא"כ איך אמר בירושלמי דמעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון וא"ל צא ולוקחם מן העו"ג ועשר עליו ותני עלה ר"י ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות.

דלא תסבור מימר תרי כל קביל תרי אינון. אלמא דמוכיח מזה שסובר כר"מ דאין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות:

ולכאורה הי' איפשר לומר כמו שכתב הר"ש (פ"ה דדמאי ה' ח') הלוקח טבל מב' מקומות מעשר מזה על זה. אעפ"י שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך. ופי' הרא"ש אלא לצורך כגון שנתערב לחבירו חולין מועטין בטבל מרובה. שאין תקנה לטבל אא"כ מעשר עליו ממקום אחר ובירושלמי אמר רבי ינאי אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך ובלבד לחבר. מעתה ע"ה שנתערב טבלו בחולין אין לו תקנה כיצד עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו ומעשרו לו (פי' טבל בחולין ואיפכא ה"ל למימר חולין בטבלו דאי כשחולין מתוקנים מרובים מן הטבל לא מחויב במעשר אלא דרבנן. כדמוכח במנחות (ד' ל"א). דא"ל לך קח לך מן השוק או מן העו"ג.וע"כ הי' איפשר לפרש נמי הכא דהמעשה הי' שנתערב טבל מרובה בחולין מועטין. וע"כ הוי דאורייתא וע"כ מוכיח מזה שסובר ר"ש שזורי דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. (דלא כשיטת הש"ס דילן במנחות (ד' ל"א) שהמעשה הי' שנתערב טבל מועט בחולין מרובה וע"כ לפי שיטת הש"ס דילן רצה דווקא לעשר עליו מהא דהוי דרבנן וע"כ א"ל לך וקח לך מן העו"ג. ולשיטת הירושלמי מיירי שנתערב טבל מרובה במיעוט חונין. ואע"ג דקאמר מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי. ואפ"ה הפירוש דהטבל הי' מרובה מן החולין. (וכמו שכתב הר"ש על הא דקאמר מעתה ע"ה שנתערב טבלו בחולין אין לו תקנה שהפי' הוא טבל מרובה על החולין:

אך אעפ"כ לא יתיישב דא"כ איך מדייק הירושלמי דר"ש שזורי קסבר דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. מדאמר צא ולוקחם מן העו"ג. דילמא מיירי שנתערב טבל מועט ברוב חולין ובטל ברוב. וע"כ א"ל צא ולוקחם מן העו"ג. משום דס"ל דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר כר"י וכר' שמעון]:

ע"כ נראה לי כמו שביארתי דהירושלמי סובר לשיטת ר' יוחנן דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא. וע"כ כיון דאינו בטל מדאורייתא. ע"כ אפי' מיירי בטבל מועט לתוך רוב חולין אפ"ה מוכח דס"ל דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. דאל"ה איך מעשר על מה שנתערב טבל בחולין. כיון דלא בטל מדאורייתא. [ולפי"ז א"צ לדוחק הר"ש שפי' על מעתה ע"ה שנתערב טבלו בחולין אין לו תקנה כיצד הוא עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו ומעשרו. דמיירי ברוב טבל דאל"ה צריך ליקח מן השוק אלא דמיירי במיעוט טבל. ואפ"ה לא בטל ברוב מדאורייתא. וע"כ א"ל לך וקח לך מן העו"ג דישראל אינו מוכר טבל אלא לצורך ובלבד לחבר. וע"כ א"ל לך וקח לך מן העו"ג ודוק]:

הלכה ז

קטע ה

דף כ"ח מילתהון דרבנן פליגא כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה א"ל ואנא סבר כן אלא תסלק לארע דישראל את שאיל לה כד סלק שמע הדא דמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן ואפילו סאה שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין אמר ר' אבהו כך משיב רשב"ל את ר"י ואותה סאה היא פוטרת את הכל וכי עיגול כו' וצ"ל א"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלת' בידו ואת אמר קל הוא ואוף הכא קל הוא ואיפשר לומר דשמואל שאמר ואנא סבר כן דהדין מדומע דתנן הכא הוא שרובה תרומה והוא משום דס"ל דקדושה שני' קידש' לעתיד לבא וכמו שכתבו התוס' בב"ב (דף נ"ו) על הא דאר"י א"ש כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר וכתבו התוס' דקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל וע"כ סובר דאין המדומע פטור מן החלה רק אם רובה תרומה. ור' יוחנן ס"ל דקדושה ראשונה קידשה לשעת' ולא קידשה לעתיד לבוא וע"כ א"ל וכי עיגול בעיגולין כו' ואת אמר קל הוא ואוף הכא קל הוא (וא"כ סובר רבי יוחנן דתרומה בזה"ז דרבנן. והוא דלא כשיטת הש"ס דילן ביבמות (ד' פ"א) אמר ר"ל מאכילה בתרומה ואין מאכילה בחזה ושוק ר' יוחנן אמר אף מאכילה בחזה ושוק כו' א"ל ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזה"ז דרבנן א"ל אין שאני שונה עיגול בעיגולין עולה א"ל והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה מי סברת כל שדרכו לימנות שנינו את שדרכו לימנות שנינו. והירושלמי סובר דאדרבא ר"י ס"ל דכל שדרכו לימנות שנינו:

וכן אמרינן לקמן בירושלמי הדא מסייע' לר' יוחנן דו אמר תניין אינון (פי' דתנאים פליגי אליבא דר"מ דאיכא תנא דסובר דר"מ אומר כל שדרכו לימנות וכמו שאומר הדא אמרה פומין עשו אותן כדבר שדרכו להמנות ואמרינן בריש ביצה (ד' ד') אמר ר"פ האי תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטיל וא"כ הפומין הוי כל שדרכו להמנות (ולפי גירסת הירושלמי הוא בהיפוך משיטת הש"ס דילן (ועיין לקמן מה שביארתי בירושלמי (רפ"ב דערלה) דלשיטת הירושלמי הוא בהיפוך דר' מאיר מחמיר יותר מדר' יהודא עיין שם מה שביארתי על הא דתני פרוסה של לה"פ כו' לא יעלו ר' יהודא אומר יעלו כו' וא"כ כיון דר' יהודה מיקל יותר מדר"מ דלא כשיטת הש"ס דילן ביצה (שם) דר"מ מיקל ור"י מחמיר וא"כ ס"ל לר"מ אליבא דר' יהושע דכל שדרכו למנות אפילו בדרבנן לא בטיל וא"כ תקשה מתניתין (פי"ז דכלים ה' ה') הרימון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ולמה הוזכרו רימוני באדן שיהיו מקדשין כל שהן דברי ר' מאיר וא"כ סובר ר"מ דלאו כל שדרכו למנות אלא את שדרכו למנות והתוס' כתבו

בזבחים (ד' ע"ב) בד"ה נתערבו דמאותה משנה יש לדקדק דסתם רימונים אפי' כל שדרכו למנות לא חשיבי דלא תיקשי דר' מאיר אדר' מאיר דאמר כל שדרכו למנות כו' אבל הירוש' סובר דאי כל שדרכו למנות א"כ אפי' רימונים סתם הוי כל שדרכו לימנות וכמו שאומר בירושלמי הדא מסייעא למ"ד תניין אינון והדא אמרה דלעת אפי' א' ממאה אוסר בה וא"כ כיון דס"ל להירושלמי דאפילו אחד ממאה אוסר בה א"כ ס"ל דרימונים סתם הוי ג"כ כל שדרכו למנות וא"כ אמאי אמר ר"מ דרימוני באדן מקדשין כ"ש אלא ודאי דתניין אינון וכן אמרינן בירושלמי (פ"ג דערלה) מי שהי' לו חבילי תלתן כו' ר' יוחנן ורשב"ל חד אמר דברי ר' מאיר עשרה דברים מקדשים וחרנא אמר דברי ר' מאיר כל הדברים מקדשים ר' יעקב בר אחא אמר שמועתא מתניתין פליגא על מ"ד דברי ר' מאיר עשרה דברים מקדשים דתנינן תמן א"ר יודה לא הוזכרו רימוני באדן וחצירי גבע אלא שיהו מתעשרים ודאי בכל מקום (והוא ט"ס וצ"ל מתניתין פליגא על הא דאמר ר' מאיר כל הדברים מקדשים דתנן תמן אמר ר"מ הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ולמה הוזכרו רימוני באדן שיהיו מקדשין כל שהן וקאמר ושאר כל הרימונים אין דרכו להמנות אלא רימוני באדן ע"י שהן חביבין דרכן להמנות שאר כל הרימונים ע"י שאין חביבין אין דרכן להמנות) וא"כ מי שאומר דר"מ ס"ל כל הדברים מקדשים א"כ צריך לומר דתניין אינון דלמ"ד כל שדרכו למנות א"כ אפי' דלעת א' ממאה אוסר בה:

וא"כ סובר ר' יוחנן דכל שדרכו לימנות שנינו והא דהקילו בה שעיגול בעיגולין עולה הוא משום דס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן וכן אמרינן בירושלמי (פ"ח דיבמות) תני מאכילה בחזה ושוק ר' יוחנן אמר אוכלת בתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק רשב"ל אמר כמה קולי חומרין בדבר [והוא בהיפוך משיטת הש"ס דילן דאמרינן שם ביבמות (דף פ"א) אמר ר"ל מאכילה בתרומה ואין מאכילה בחזה ושוק והוא משום דס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן ור' יוחנן ס"ל דאף מאכילה בחזה ושוק והוא משום דס"ל דתרומה בזה"ז דאורייתא] והירושלמי ס"ל בהיפוך דר"י סובר דתרומה בזה"ז דרבנן וע"כ א"ל ר"י לר"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא ואוף הכא קל הוא (פי' דתרומה בזה"ז דרבנן והקילו בה דקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לע"ל וע"כ חלה בזה"ז נמי דרבנן):

והא דקאמר וכי עיגול בעיגולין דבר ברי שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא ואוף הכא קל הוא. ולכאורה הא דנוטל א' ממאה הוא רק משום גזל השבט וא"כ מאי קאמר וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו אך הענין הוא דלכאורה איפשר לומר דע"כ בתרומה עיגול בעיגולין עולה דכיון דצריך להרים א' ממאה משום גזל השבט

א"כ איפשר לומר דתלינן שהיא אותה סאה כמו דקיי"ל בכל הדברים החשובים שאם נאבדה א' מהם שמותר כמו דאיתא ביו"ד (סי' ק"י סעי' ז') וא"כ הכא נמי כיון שסוף כל סוף צריך לתרום א' מהם לכהן א"כ נוכל לתלות שהיא הי שעלתה ועיין לקמן במה שביארתי בהירושלמי אש דביכורים) מה בין מעשר מה בין ביכורים מעשר אין לו עלי' ביכורים יש לו עלי' וביארתי שם שהטעם דמעשר הוה דשיל"מ משום דאין לו עלי' ואין במה לתלות וע"כ לא בטיל מחמת דהוה דשיל"מ משא"כ בביכורים דעולה בא' ומאה וא"כ נוכל לתלות על אותה סאה שעלתה שהיא היא הסאה שנפלה] וא"כ כיון דאפי' בדשיל"מ איפשר לומר כן א"כ מכש"כ בדבר חשוב:

ולפי"ז הי' איפשר לומר דהא דאמר ר"מ דפליגי ר"א ור' יהושע דר"א אומר אם יש שם מאה פומין תעלהואם לאו כו' ור' יהושע ס"ל דאפי' יש שם שלש מאות פומין לא יעלו הוא משום דכל מה דאמרינן דאם נתערב דבר חשוב ואבדה א' מהם תולים הוא כמו דאמרינן בזבחים (דף ע"ד) אמר ר"מ אמר רבה בר אבהו אמר רב טבעת של עו"ג שנתערבה במאה טבעות ונפל א' מהם לים הגדול הותרו כולן דאמרינן הך דנפל היינו דאיסורא איתיבי' רבא לר"נ אפי' א' ברבוא ימותו כולן אמאי נימא דמית איסורא מית א"ל רב דאמר כר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אומר אם קרב הראש א' יקרבו כל הראשין וא"כ נוכל לומר דע"כ ס"ל לר"א דתעלה ותלינן דאותה סאה שעלתה היא הסאה שנפלה ע"כ תלינן אפילו בעיגול בעיגולין דכיון שצריך להעלות א' ממאה הוי כמו שנפלה וע"כ תעלה בא' ומאה ור' יהושע ס"ל כחכמים דחכמים דר"א היינו ר' יהושע] דאמרינן וחכ"א אפי' קרבו כולם חוץ מא' מהם יצא לבית השריפה אלמא דס"ל דלא תלינן בהך דנפל וה"נ לא תלינן וע"כ ס"ל דלא תעלה אך באמת אין הטעם רק משום דתרומה בזה"ז דרבנן:

וע"ז אמר רבי יוחנן וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמר עולה א אי לאו שתרומה דרבנן לא היינו מקילין בה לומר שתלינן באותה שעלתה וה"נ לענין דימוע כיון דחלה בזה"ז דרבנן ע"כ מקלינן שאפי' בדימוע שנדמעה ונפלה לתוך תשעים ותשעה סאה נמי אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה שהיא ג"כ דרבנן:

קטע יא

שם ליטרא קציעות כו' דברי ר' יהודא ר' מאיר אומר כו' אם יש שם מאה פומין תעלה ואם לאו כו' ר' יהושע אומר אפי' יש שם מאה פומין לא תעלה. וכבר ביארתי ששיטת הירושלמי הוא בהיפוך משיטת הש"ס דילן וסובר דר' יהודא מיקל ורבי מאיר מחמיר אליבא דרבי יהושע דאפילו יש שם שלש מאות פומין לא יעלו. ולכאורה הי' אפשר לומר דע"כ ס"ל לר' יהודא דאפי' ר' יהושע נמי ס"ל דתעלה ואע"ג דהוי כל שדרכו למנות. הוא

משום דס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן. וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ז דתרומות) מהו שיהי' חייבין על קדשיו מבחוץ (פי' במופלא הסמוך לאיש) כהנא אמר אין חייבין על קדשיו מבחוץ. ר"י ור"ל אמרי חייבין על קדשיו מבחוץ והדא דכהנא פליגא על ר' יודה דר"י פוטר טבלו ד"ת ותימר אכן (פי' לכהנא דס"ל דמופלא הסמוך לאיש דרבנן א"כ איך פוטר טבלו ד"ת כמ"ד מאליהם קבלו המעשרות וא"כ ס"ל לר' יהודא דתרומה בזה"ז דרבנן וע"כ סובר דבדרבנן לא אמרינן דכל שדרכו למנות לא בטיל וכמו דאמרינן בביצה (דף ג') אמר ר"פ האי תנא תנא דליטר' קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל ור"מ ס"ל דהוי דאורייתא וכמו דאמרינן בנדה (ד' מ"ו) עיסה שנדמעה כו' חייבת בחלה כו' דברי ר"מ ור' יהודא (וא"כ איפשר דס"ל להירושלמי דלא גרסינן רק ר"מ דר"י ס"ל דתרומה דרבנן וא"כ אי אמרינן דחלה ותרומה שוים א"כ חלה ג"כ דרבנן ועי"ש) וע"כ כיון דר"מ סובר דהוי דאורייתא ע"כ מחמיר בדבר שדרכו למנות אך באמת אפי' בדאורייתא נמי סובר ר' יהוד' דכל שדרכו למנות בטל וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ב דערלה) תני פרוסה של לה"פ שנתערבה במאה פרוסות של חולין וכן חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא יעלו ר' יהודא אומר יעלו אלמא דאפי' בחתיכה דהוי ראוי להתכבד ס"ל נמי דיעלו והתוס' כתבו בזבחים (דף ע"ב) דחתיכה הראוי להתכבד עדיף מאת שדרכו למנות וחשוב כאגוזי פרך אעפ"כ סובר ר' יהודא דתעלה ואעפ"י דהוי דאורייתא וע"כ סובר הכי נמי דתעלה ולא משום דהוו דרבנן ודוק:

שם הדא אמרה פומין עשו אותן כדבר שדרכו למנות הדא מסייעא לר' יוחנן דאמר תניין אינון (פי' תנאים פליגי בזה אליבא דר"מ (והמפרש שגה בזה ולא ידע מאי הוא דאמר תניין אינון) אבל כבר ביארתי תחילה דתנאים פליגי אליבא דר"מ דמ"ד כל שדרכו למנות שנינו א"כ חולק על המשנה (פי"ז דכלים) דאמרינן שם ולמה הוזכרו רימוני באדן שיהי מקדשים כל שהן דברי ר' מאיר וא"כ כיון דסובר ר"מ כל שדרכו למנות שנינו א"כ אפי' סתם רימונים. וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ג דערלה) מתניתין פליגא על הא דאמר ר"מ כל הדברים מקדשים דתנינן לא הוזכרו רימוני באדן שיהי' מקדשין כל שהן (וכצ"ל) ושאר כל רימונים אין דרכן להמנות אלא רימוני באדן ע"י שהן חביבין דרכן להמנות שאר כל הרימונים ע"י שאין חביבין אין דרכן להמנות אלמא דתנאים פליגי בזה אי סבר ר"מ כל שדרכו להמנות והירושלמי ס"ל דשאר רימונים נמי הוי בכלל כל שדרכו להמנות וכמו שאומר הכא הדא אמרה אפי' דלעת א' ממאה אוסר בה (ודלא כשיטת הש"ס דילן שכתבו התוס' בזבחים (דף ע"ב) דשאר רימונים אין חשובין אפי' כל שדרכו למנות וכן כתב הר"ש) והירושלמי לא ס"ל הכי כמו שביארתי:

פרק ה

הלכה א

קטע י

ירושלמי חזקי' אמר אפילו חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתן מילתי' אמרה איסור זרות בטל ואיסור טומאה לא בטל כו' רבי בא בר ממל בעי ולית הדא פליגי על ריב"ח דאמר ריב"ח נבילה בטלה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטל לפי שאיפשר (צ"ל שאי איפשר) לשחוטה שתעשה נבילה א"ר יוסי תמן איפשר לשחוטה שתעשה נבילה ברם הכא איפשר לחולין להעשות תרומה.

ולכאורה צריך להבין דמה פריך לית הדא פליגא על ר' יוסי בר חנינא דאמר ריב"ח נבילה בטילה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטל דהא אדרבא מוכח מזה דטומאה כמאן דאיתא דמי וע"כ ניחא הא דתנן יאכלו נקודים וכמו דאמרינן בבכורות (פ' כ"ג) א"ל אביי וכי טומאה שבטלה חזרה וניעורה א"ל ואת לא תסברא והתנן סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים ר' אלעזר אומר תירום ותרקב כו' וחכ"א תעלה ותאכל נקודים או קליות כו' ותני עלה אותן חולין לר"א מה תהא עליהון יאכלו נקודין או קליות כו' ואמר עולא מה טעם גזירה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר ועוד ממין זה סבר אבטלינהו ברובא וכיון דאיכא האי משהו מצא מין את מינו וניעור א"ל אם טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת טומאה איתיבי' אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא ואי רובא אפר מקלה הוא לא מטמא ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא דמי נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא והא איתמר עלה אמר ריב"ח טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא והאמר ר"ח נבילה בטילה בשחוטה שא"א לנבילה שתעשה שחוטה נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא כו' ואיתמר עלה אמר ריב"ח טהור מלטמא במגע אבל במשא מיהא מטמא כו' וא"כ מוכח מזה דאי אמרינן דמטמא במשא טומאה כמאן דאיתא דמי וא"כ מאי קאמר הירושלמי רבי בא בר ממל בעי ולית הדא פליגי על ריב"ח דאמר ריב"ח נבילה בטילה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטל וא"כ אדרבא מוכח מהכא דטומאה כמאן דאיתא דמי:

ע"כ נראה לי שהירושלמי סובר דאע"ג דמטמא במשא לא אמרינן דכמאן דאיתא דמי אפילו לענין טומאה מעוררת טומאה ולא ס"ל כעולא דגזירה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר ועוד ממין זה והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בבכורות (שם) דאי אמרינן דטומאה כמאן דאיתא דמי ע"כ אפי' טהרה מעוררת טומאה ועיין בתוספות שם דהא

דאמרינן איתיבי' אפר כשר כו' כתבו התוספות דסברת אביי דאפילו לא אמרינן טומאה כמאן דאיתא דמי מ"מ טומאה מעוררת טומאה:

וע"כ פריך הירושלמי דכיון דאמר ריב"ח דנבילה בטילה בשחוטה בטל מגעה וא"כ אמאי אמר חזקי' ואפי' חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתן דבשלמא לשיטת הש"ס דילן (שם) דאמר עולא מה טעם גזירה שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר ניחא שפיר דהיינוטומאה מעוררת טומאה וא"כ כיון דמטמא במשא טומאה מעוררת טומאה (ולסברת התוספות בלא"ה טומאה מעוררת טומאה) אבל להירושלמי דקאמר מפני חלתן אם כן לא ס"ל דעולא והטעם הוא מפני חלתן וע"כ פריך לית הדא פליגא על ר' יוסי בר"ח דאמר ריב"ח נבילה בטילה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטל. וע"ז משני אמר ר' יוסי תמן איפשר לשחוטה שתעשה נבילה (פי' בתמי' או שצ"ל אי איפשר) הכא איפשר לחולין לעשות תרומה (פי' דהכא הטומאה לא בטלה וכמאן דאיתא דמי והטעם משום דהוי מין במינו דהא איפשר לחולין לעשות תרומה וכגון אם אכל תרומה משלם חולין והם נעשים תרומה משא"כ שחוטה אי איפשר שתעשה נבילה וע"כ בטל מגעו אבל הכא לא בטל משום דהוי כמין במינו וע"כ טומאה לא בטל אעפ"י שהאיסור בטל אעפ"כ לענין טומאה לא בטל וכמו שהוא אומר מילתי' אמרה איסור זרות בטל איסור טומאה לא בטל דלענין איסור זרות לא אמרינן דתרומה בחולין הוי מין במינו ע"כ בטל משא"כ לענין טומאה. ובזה יתיישב הירושלמי (פי"א דתרומות) על דעתיה דר' נתן ר"מ וראב"י ורבי לעזר שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות בטלין (והוא ט"ס וצ"ל אין מי פירות מבטלין כו' וכמו שאבאר קמן) ראב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ועיין שם מה שביארתי שהירושלמי מפרש דברי ראב"י דלא כשיטת הש"ס דילן בבכורות (ד' כ"ג) והוא כמו שפי' רש"י שם ציר טהור כגון שהשיקה במים שנפל כדמפרש נחשדו ע"ה לערב מחצה מים בצירם וכי נפל כל שהוא מצא מין את מינו וניעור ורבו מים על הציר וטמאין ולמאן דלית לי' טומאה שבטלה חזרה ונעורה כו' ועיי"ש בתוס' בפי' הב' וא"כ כיון דהירושלמי סובר דלא אמרינן טומאה שבטלה חוזר וניעור אלא דווקא בתרומה בחולין שאיפשר לחולין לעשות תרומה והוי מין במינו אבל בדבר אחר לא וע"כ מפרש דהטעם משום דראב"י סובר דאין מי פירות מבטלין ודלא כשיטת הש"ס דילן ודוק:

ועוד איפשר לומר בפשיטות דסובר דלא כעולא משום דלא אמרינן שמא יביא עוד קב טמאים אבל אעפ"כ סובר דאמרינן דחוזר וניעור (ועיין בירושלמי פ"ה דתרומות) תני רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד ודא דתנינן הי' בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה

כשר ר' אבהו בשם ר' יוחנן עד רובו של מקוה כו' א"ר יוסי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה מעורר את מינו לאסור (פי' ולא אמרינן קמא קמא בטיל אלא דאם נמצא רובו אסור) ועיין תוס' שבת (דף ס"ה) דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיעור כו' וביבמות (דף פ"ב) תנן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר רבי אמר ר' יוחנן עד רובו כו' משמע דברובו לא אמרינן ראשון ראשון בטל ובמ"א יתבאר:

ובירושלמי (פ"ג דנדה ה"ד) אמר ר' יוחנן דר' שמעון היא דר' שמעון אומר נימוק הולד עד שלא יצא כו' כלים שהי' בשעת יציאה מה הן נשמעינה מהדא דתנינן תמן ראב"י אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם ה"ז תקבר ונפטרה מן הבכורה ותני עלה אינה מטמאה במשא ואמר ר' יוחנן ר' שמעון וראב"י אמרו דבר א' הדא אמרה כלים שהי' בשעת יציאה טהורין. וא"כ אמרינן שם בירושלמי דאינה מטמאה במשא. א"כ קשה אהא דאמרינן הכא בירושלמי דאמר ריב"ח נבילה בטילה בשחוטה בטל מגעה והסיטה לא בטיל דאמרינן טומאה כמאן דאיתא דמי וע"כ במגע בטל דאינו נוגע וחוזר ונוגע אבל במשא מיהת מטמא דמכל מקום הוא נושאה. וא"כ אמאי קאמר דאינה מטמאה במשא ג"כ. אך הטעם הוא כמו דמשני בבכורות (דף י"ג) אהא דפריך אמאי נהי דבמגע לא מטמא תטמא במשא שאני הכא דהוי לה טומאה סרוחה ולגבי מת הטעם משום דנתבלבלה צורתו ועיין תוס' ד"ה הניחא [ובמ"א ביארתי דע"ז פשיט בירושלמי אהא דמיבעי לי' כלים שהיו בשעת יציאה מהו ופשיט לי' דהדא אמרה כלים שהי' בשעת יציאה טהור. ולכאורה אינו מבואר הפשיטות אך דהבעי' הוא דאי אמרינן דהטעם הוא משום ביטול ברוב וכבר ביארתי בספרי שפת הנחל (דרוש ב') דאי אמרינן דמשום ביטול הוא ע"כ בעינן שיהא ניכר המבטל תחילה דאל"ה אינו בטל ברוב וא"כ מוכח דבשעת יציאה טמאים משום דהמבטל הי' ניכר דאי אמרינן דאף בשעת היציאה טהור א"כ לא הי' המבטל ניכר מעולם וא"כ אמאי בטיל אח"כ אבל אי אמרינן משום דה"ל טומאה סרוחה וע"כ אפי' בשעת היציאה נמי טהור ואעפ"י דאין המבטל ניכר אך כיון שאין הטעם משום ביטול רק משום דה"ל טומאה סרוחה ע"כ אפי' בשעת יציאה נמי טהור וע"כ פשיט מהא דתנן תמן ראב"י אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם ה"ז תיקבר ונפטרה מן הבכורה ותני עלה אינה מטמאה במשא כו' והשתא אי אמרינן דהטעם משום ביטול א"כ אמאי אינה מטמאה במשא דכל שהוא מטעם ביטול כמאן דאיתא דמי וא"כ צריך שיהי' טמא במשא אלא ודאי כיון דטהור אפי' במשא א"כ הוי הטעם משום טומאה סרוחה א"כ אין הטעם משום ביטול א"כ יכול להיות טהור אף בשעת יציאה דכיון שאין

הטעם משום ביטול א"כ לא בעינן שיהא המבטל ניכר ע"כ טהור אף בשעת יציאה נמי וע"כ ניחא הפשיטות דפשיט מהא דאינו טמא במשא דאפי' בשעת יציאה נמי טהור כיון דאין הטעם משום ביטול ודוק:

הלכה ג

קטע ה

אמר ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן אם באת הלכה על ידך ואין את יודע אם לתלות או לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלי' שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפים ושעירים הנשרפין והן בשריפה רבי יוסי בעי דנין דבר שאין מצותו לכן מדבר שמצותו לכן.

הנה בספרי שה"נ ביארתי שלכאורה קשה דאיך קאמר רבי יוחנן דאם אינו יודע איך הדין אם לתלות או לשרוף ששורפין והא פליגי ר"א ור' יוחנן (פ"ח דתרומות) חביות של תרומה שנולד לה ספק טומאה כו' דר"א סובר דאם היא מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע ור' יהושע סובר דאם הי' מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע כו' א"כ דווקא גרמא כו' כמו דאמרינן בפסחים (ד' ט"ו) ור"ג אומר אל יחדש בה דבר ואמרינן בירושלמי (פ"ח דתרומות) אמר רבי יוסי ב"ר בון מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה ובירושלמי (רפ"ב דתרומות) ניחא אבטיח ונמצא סרוח אלא קישות ונמצאת מרה לא מעיקרה היא מרה אמר ר' יוחנן עשו אותה כספק אוכל ר' יונה בעי ולכל הדברים עשו אותן ספק אוכל מטמא טומאת אוכלים ושורפים אותה בטומאה וחייבין עליו חומש ולוקין עליהם חוץ לחומה עירב בה נעשה חמר גמל (והוא ט"ס וצ"ל ולכל הדברים עשו אותן ספק אוכל מטמא טומאת אוכלין ואין שורפין עליו את התרומה ואין מחייבין עליו את החומש ואין לוקין עליהם חוץ לחומה כו' אלמא דמספק אין שורפין את התרומה):

וכן אמרינן בירושלמי (רפ"ה דתרומות) חברי' אמרין בעון קומי ר' יוסי ממה נפשך אם תרומה טמאה תשרף ואם חולין ה"ז מה בכך שיטמאו כו' לא אם אתם מודים שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה ומה לי נולד לה ספק במקום אחר ומה לי נולד לה ספק טומאה במקומה:

ועוד דאמרינן בפסחים (ד' ל"ב) דאיתמר היסח הדעת ר' יוחנן אומר פסול טומאה הוי ורשב"ל אומר פסול הגוף הוי ר' יוחנן אמר פסול טומאה הוי שאם יבוא אלי' ויטהרנה שומעין לו כו' אי אמרת בשלמא פסול טומאה הוי משום הכי בעי עיבור צורה שמא יבוא אלי' ויטהרנה אלא אי אמרת פסול הגוף הוי למה לי עיבור צורה אלמא דאפילו

בפסולי המוקדשין אסור לשרוף מספק ובעי עיבור צורה וא"כ איך קאמר ר' יוחנן דשורפין מספק ובירושלמי שילהי קדושין (פ"ז ה"י) ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' זעיראכל עמא מודו שהורגין על החזקות ומה פליגין בשריפה ר' יוחנן אמר הורגין על החזקות ואין שורפין על החזקות. רשב"ל אומר כשם שהורגין על החזקות כך שורפין על החזקות (וכמו דאמרינן בש"ס דילן בקדושין (דף פ') אמר ר"ל משום ר' הושעי' זו היא ששורפין עליו את התרומה ור' יוחנן אמר אין זו חזקה ששורפין עליו את התרומה וכן אמרינן שם מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ואין שורפין תרומה על החזקות] וא"כ איך אמר כאן אם באת הלכה על ידך אם לתלות אם לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלי':

ע"כ נראה לי דסובר ר' יוחנן דהא דאמרינן שהיא תלוי' היינו בספק דמציאות אבל לא בס' דדינא ור' יוחנן קאמר דאם באת הלכה על ידך ואין אתה יודע אם לתלות או לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלי' כו' אבל בספק דמציאות ודאי דתולין ולא אוכלין ולא שורפין והטעם דהא דתולין היינו כמו דאמרינן בבכורות (ד' ל"ג) ועד כאן לא קאמר ר"א התם אלא שמא יבוא אלי' ויטהרנה כו' וכן אמרינן בירושלמי (פ"ג דפסחים ה' ו') תני אמר ר' יודא לא נחלקו ב"ש וב"ה על התרומה טהורה שאסור לשורפה (פי' בי"ג כשחל י"ד בשבת ועל תרומה טמאה שמותר לשורפה) על מה נחלקו על התלוי' שב"ש אומרים אין שורפין וב"ה אומרים שורפין אמרו להם ב"ש לב"ה כלום אתם אומרים בטהורה שלא תשרף אלא שאני אומר שמא כהן א' שבת בתוך התחום והוא בא לאוכלה בשבת אף תלוי' לא תשרף שאני אומר שמא אלי' שבת בהר הכרמל והוא בא ומעיד עליו בשבת שהיא טהורה אמרו להם ב"ה מובטחין אנו שאין אלי' בא לא בשבתות ולא ביו"ט אלמא דהטעם שמא יבוא אלי' ויטהרנה וזה אינו שייך רק בספק דמציאות אבל לא בספק דדינא וכמו שכתב רש"י בשבת (ד' ק"ח) ע"ש וע"כ אמר אם באת הלכה על ידך ואין אתה יודע אם לתלות או לשרוף הוי רץ אחר השריפה דהיינו בספק דדינא ועל כן כיון שמכל מקום אינו יכול לאכול ושמא יבוא אלי' נמי לא שייך ע"כ צריך לקיים מצות שריפה אבל בס' דמציאות בודאי דאין לשרוף וכמו דתנן (פ"ג דחלה) נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה ומשגלגלה תעשה בטהרה והטעם הוא כמו דאמרינן בפ"ק דנדה (דף ו') דחולין הטבולים לחלה כחלה דמי אע"ג דליכא הפסד כהן כמו שכתבו התוס' שם ועיין במה שביארתי (שם) בפי' הירושלמי] ועיין בתוס' פסחים (דף כ') דמדמי טומאה לשריפה ועיין לקמן (פ"ח דתרומות) מה שביארתי בהירושלמי דלר"מ ור"ש שורפין את התלויה אעפ"כ לא נראה לי לפרש דאתי כר"מ וכר"ש דהא

משמע דאליבא דכ"ע קאמר ר' יוחנן ועוד דאפי' לר"מ ור"ש היינו רק דמותר לשורפה אבל לא מצוה דאל"כ אמאי קרי לה תלוי' וכמו שכתבו התוס' בפסחים (דף י"ט) דלר' שמעון כיון דשרי תלויה לטמא ביד א"כ שרי לשורפו ואמאי קרי לי' תלוי' דתלויה היינו לא אוכלין ולא שורפין ותירצו דתלויה לר' שמעון היינו דלא מחייב לשורפו ומדר' יוחנן משמע דמצוה לשורפו ע"כ צריך לפרש כמו שביארתי דזהו דוקא בספק דדינא:

פרק ו

הלכה א

קטע ב

דף ל"א האוכל תרומה שוגג כו' כתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו שיהא הוא וחומשו חמשה לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן שוגג בחלב ומזיד בקרבן (וט"ס וצ"ל מזיד בחלב ושוגג בקרבן) מתרין בו ולוקה ומביא קרבן ואמר אוף הכא מזיד בתרומה ושוגג בחומש יתרו בו וילקה ויביא חומש א"ר זעירא גזירת הכתוב הוא ואיש כי ואכל קודש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה

והנה בס' נ"י (ח"ב דרוש ד') הארכתי בזה דלכאורה לר"י כמונבז דס"ל בשבת (שם) דשגגת קרבן שמה שגגה ולא כר"ע דס"ל בשבת (שם) דשגגת קרבן לאו שמה שגגה ובאמת יש לומר דר' יוחנן לטעמיה אזיל דר' יוחנן ס"ל כמונבז כמו דאמרינן בשבת (דף ס"ח) אמר לך ר' יוחנן וריש לקיש לאו מי איכא מונבז דפטר אנן דאמרינן כמונבז וע"כ אמרו ר"י ור"ל דוקא בהכיר כו' אך מהירושלמי (ר"פ כלל גדול) דאמרינן התם אנן תנן כל כו' תנאי דבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת. ר' לעזר דמתניתין ר' יוחנן כהדא דתני דבית רבי כו' ר' יוחנן אומר כל שאינו יודע עיקר שבת כו' ע"ש דמשמע דהירושלמי מפרש דברי ר"י בענין אחר ולא תלוי בהא דמונבז]:

אך באמת משמע מהירושלמי (רפ"ג דשבועות) דאפילו ר"ע מודה בזה וכמו שהוכחתי בספרי (שם) מהירושלמי (שם) דאיתא התם ניחא שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי כו' אלא במזיד בה ובשוגג בקרבנה. ולא כן אמר ר' אבהו בשם ר"י ובמזיד בחלה ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן לית יכיל דמר כו' בשם רבי לעזר כך משיב ר' ישמעאל לר' עקיבא מצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ומביא קרבן (פי' דא"כ ישיב לו ר"ע על תשובת ר' ישמעאל שמחייב ר' עקיבא בלשעבר. דמותיב לי' מי מצינו דבר שמתחייב מלקות על הזדון משום שבועת שקר ועל העלמו משום ביטוי. הא מצינו כה"ג בכל הדברים שחייבין על זדונה מכות ועל שגגה קרבן ב' דברים כאחת וא"כ

מדפריך לר"ע אלמא דהירושלמי ס"ל דאפילו לר' עקיבא שגגת קרבן שמה שגגה ולאו דוקא בשבועת ביטוי דלשעבר ועי' תוס' שבועות (דף כ"ו) ותוס' שבת (דף ס"ט):

ונראה לי דהש"ס דילן לא סובר כהא דא"ר יוחנן שגג בחלב ומזיד בקרבן ואף לשיטת הש"ס דילן דס"ל לר' יוחנן בשבת (שם) דשגגת קרבן שמה שגגה. ואפילו לרבנן הא קאמר התם ר"י כיון ששגג בכרת. אעפ"י שהזיד בלאו. וא"כ איפשר שילקה על הזדון ויביא קרבן על שגגה דהיינו אם שגג בכרת והזיד בלאו. וכה"ג אפי' לרבנן צריך שילקה, ויביא קרבן דאיפשר דהש"ס דילן סובר דלא עבדינן בי' תרתי מלקות וקרבן. ואע"ג דהקרבן הוי כפרה ולא אמרינן בקרבן קלב"מ כמו שכתבו התוספ' בפסחים (דף כ"ט) אעפ"כ איפשר לומר דאינו מתחייב מלקות וקרבן וכמו דאיתא בשבועות (דף ל"ז) הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו כיון דחידוש הוא כו' ל"ש אתרו בי' ולא שנא לא אתרו בי' או דילמא ה"מ היכא דלא אתרו בי' אבל היכא דאתרו בי' מלקי לקי קרבן לא מייתי. או דילמא הא והא עבידנא. ואע"ג שכתבו התוס' בפסחים (שם) דלענין קרבן לא אמרינן קלב"מ היינו בב' דברים. אבל בדבר א' לא. והטעם איפשר לומר דבב' דברים כיון ששגג באוכלים והזיד בכלי חייב על האוכלים חטאת ועל הכלי סקילה דהתם יש חיוב משום ב' דברים. וע"כ אף שבכל מקום אמרינן דאף בב' דברים קלב"מ. אעפ"כ בקרבן שהוא כפרה לא אמרינן קלב"מ אבל מכל מקום מחויבין קרבן על עבירה אחרת והמיתה על עבירה אחרת. מה שאין כן בהזיד בלאו ושגג בקרבן. דהא כיון שלקה על הלאו. א"כ נתכפר הלאו. וכמו דאמרינן שילהי מכות (ד' כ"ג) כיון שלקה הרי הוא כאחיך א"כ למאי יביא הקרבן הא ליכא לאו ועיין בתוס' ב"ק (ד' ק"ה) בד"ה מאי כו' תימא בממון מה שייך לומר לא ענש אלא א"כ הזהיר. דבשלמא בעונש שבועה דהיינו קרבן שייך דבפסח ומילה ליכא קרבן משום דלית בהו לאו אע"ג דאיכא כרת עכ"ל. [ואף שבמ"א הקשיתי על התוס' מהא דאמרינן במכות (ד' י"ג) דפריך דילמא אזהרה לקרבן. דהא פסח ומילה דליכא אזהרה לא מייתי קרבן. התם לאו היינו טעמא אלא משום דאתקש כל התורה כולה לעו"ג. מה עו"ג שב ואל תעשה. אף כל שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום ועשה. וא"כ קרבן לא בעי אזהרה. אעפ"כ כיון שלקה ונפטר מהכרת כמו דאמרינן שילהי מכות. א"כ א"צ להביא קרבן. ע"כ לא מייתי הש"ס דילן להא דא"ר יוחנן ודוק. [ומסיק בירושלמי שם דבתרומההוי גזירת הכתוב דואיש כי יאכל קדש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה. וגם בזה נראה לי דהש"ס דילן לא סבר הכי. דהא אמרינן בשבת (ד' ס"ט) אמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבים עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי א"ר יוחנן היכא דאיכא כרת היכא דליכא כרת לא מהו דתימא מיתה במקום כרת

עומדת וכי שגג במיתה נמי ליחייב קמ"ל. רבא אמר מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי. ופירש"י ולר' יוחנן מתחייב חומש אשגגת מיתה. אלמא דס"ל לרבא דאפי' בתרומה נמי לא בעינן שתהא כל אכילתו בשגגה:

קטע ג

עוד בירושלמי שם במזיד בספיקו בשוגג בודאי. א"ר יוסי הדא אמרה השב מידיעתו חייב על שגגתו ועיין בס' נ"י (ד' ד') וכן בח"א (סי' י"א) שביארתי שם במזיד בספיקו ושוגג בודאי (פי' שאם אינו פורש מספק ופורש מודאי). אר"י הדא אמרה השב מידיעתו חייב על שגגתו. והשגתי שם על בעל שושנת העמקים שרצה לומר דבעינן שיהא פור מספק ג"כ. דאם הי' יודע שהוא ספק לא הי' אוכל. דאל"ה לא הוי שב מידיעתו וביארתי שם שהירושלמי לא קאמר אלא בתרומה דאמר התם ולא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן שגג בחלב והזיד בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן אוף הכא מזיד בתרומה ושוגג בחומש ילקה ויביא חומש. וע"ז אמר ר' זעירא גזירת הכתוב הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה. וע"ז בעי לה אם אמר שהוא פורש מודאי ואינו פורש מספיקו שאין כל אכילתו בשגגה ובכה"ג בעי לה בסמוך אם אמר שהוא פורש מכזית ואינו פורש מחצי זית. אבל לא בשארי איסורין. דהא אם הזיד בלאו ושגג בכרת הוי שגגה. ולהירושלמי אפי' שגג בקרבן ואפי' בתרומה כתבתי דאין הלכה כירושלמי דלשיטת הש"ס דילן בשבת (ד' ס"ט) דמיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי. דאפי' בתרומה לא בעינן שיהא כולו בשגגה. אלא כיון ששגג במיתה הוי שגגה והוי שב מידיעתו וכן כתבו התוס' בחולין (ד' ק"א) דהזיד בשבת ושגג ביוה"כ דחייב לר"ע אע"ג דאינו שב מידיעתו. דמזיד הוא על השבת דחמיר דבסקילה. ואפ"ה חמיר לי' יוה"כ לפי שהוא יום כפרה. וכמו שיבואר מזה בסמוך:

קטע ד

עוד שם בירושלמי אמר אני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית אמר ר' בון בר חייא נעשה כאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד. ונראה לי בזה ג"כ דזהו דווקא בתרומה לפי שיטת הירושלמי דבעינן שיהא כל האכילה בשגגה. וע"כ לא מהני אם אמר הריני פורש מן כזית ואיני פורש מן חצי זית כמו שביארתי אבל בשאר איסורין הוי שוגג. דהא אינו פורש מחצי זית רק מחמת דהוי ח"ש. אבל מכזית פורש. וא"כ אם שגג על החלב שהוא שומן. הרי הוא שב מידיעתו לגבי כל הזית כולו. ואע"ג שאינו פורש מחצי זית. דחצי שיעור קיל מעשה כמו שכתבו התוס' בשבועות (ד' כ"ג) ולא דמי להא דאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד. דהתם אכל החצי זית במזיד של כל הכזית. דהיינו שאינו פור אפילו מן כזית שלם. וע"כ בעינן כולי שיעורא בשוגג אבל לא אם אמר אני פורש

מכזית ואיני פורש מחצי זית. תדע דא"כ לר"ל שסובר דח"ש אינו אסור רק מדרבנן וא"כ בכל האיסורין אינו פורש מחצי זית. דהא מותר לגמרי מן התורה ועיין בסמוך בירושלמי מודה ר"ל בעתיד להשלים ודוק] אלא ודאי דלא דמי לר"ל אם אכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד. דודאי לא מצטרף. דהיינו אם אכל חצי זית במזיד של כזית כולו. אבל אם אוכל חצי זית במזיד של חצי זית ודאי חייב. ורק בתרומה אמר דבעינן שיהא כולו בשגגה לשיטת הירושלמי וכ"ת א"כ איך יתיישב בתרומה לר"ל ע"ז אמר התם ואין יסבור ר' בון ב"ר חייא כר"ל כו'. ומשני מודה רשב"ל באיסורי הנאה כו' ומודה ר"ל בעתיד להשלים ואיפשר דחשיב תרומה איסורי הנאה. דהיינו איסור הנאה של כילוי. או דהוי כמו עתיד להשלים אבל בשאר איסורים אם אמר אני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית הוי שגגה משא"כ באוכל חצי זית במזיד וחצי זית בשוגג:

ונראה לי להביא ראי' לזה מהירושלמי (ספי"ב דשבת ה' ו') ר"א בשם ר' יוחנן טעמא דר"ג תמן אין ידיעה לחצי מלאכה. ודכותה אין זדון לחצי זית אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה מהו שיצטרפו אלמא דאפי' לר"ג מספקא אם אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה. ולרבנן פשיטא לי' דאינו חייב קרבן ואלו בירושלמי (ס' פ' י"א דשבת ה' ו') אמרינן ריב"ח אמר בשוגג בל"ת ומזיד בל"ת תני רשב"י מסייע לי' לריב"ל את ה' הוא מגדף כו' הגע עצמך אפי' מזיד בהכרת מתרי' בו כו'. ר' אבהו בשם ר' יוחנן השוגג בחלב ומזיד בחטאת מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. תני אין מתעסקים לא בחלבים ולא בעריות המתעסק בשבת פטור בחלבים ובעריות חייב. האיך עבידא הרי אני קוצר חצי גרוגרות וקצר כגרוגרות פטור הרי אני אוכל חצי זית ואכל כזית חייב. אלמא דאם הי' סבור שאין בו רק חצי וע"כ לגבי שבת פטור ובחלב חייב. אלמא אע"ג דהשגגה הי' במה שהוא סבור שהוא רק חצי זית ונמצא שהי' כזית אפ"ה חייב בחלבים ואע"ג שאינו פורש מחצי זית. אלא ודאי כיון דשגג בלאו וכרת ע"כ הוי שגגה שאם הי' יודע שהוא כזית הי' נמנע מלעשות ע"כ הוי כמו שאכל כל הכזית בשגגה. והוי שב מידיעתו על הכזית כולו רק בתרומות דגזירת הכתוב הוא דכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שתהא כל אכילתו בשגגה:

וע"ז אומר ואין יסבור ר' בון ב"ר חייא כר"ל דאמר ר' שמעון בן לקיש אכל חצי זית בהעלם א' פטור והכא אכל שני חצאי זיתים וחסר כל שהוא פטור מודה רשב"ל באיסורי הנאה. ומודה רשב"ל ביוה"כ. ומודה ר"ש בן לקיש בעתיד להשלים. והנה הירושלמי הזה לכאורה כונתו כמו שביארתי תחילה דלר"ל שסובר דחצי שיעור מותר מן התורה וא"כ חייב על כל כזית אעפ"י שודאי אינו פורש מחצי זית מן התורה דהא חצי שיעור

מותר מן התורה וא"כ איך אפשר לומר דבתרומה בעינן שיהא כל אכילתו בשגגה וע"ז משני דמודה באיסורי הנאה. וא"כ בתרומה שאסור בהנאה של כילוי ע"כ הוי חצי שיעור אסור מן התור' או שמודה בעתיד להשלים דחצי שיעור אסור מן התורה. וא"כ אפשר שיאכל כזית תרומה באם אכל מתחילה להשלים ולפי"ז יצטרך לגרוס בירושלמי דאמר רשב"ל אכל חצי זית פטור (פי' דמדאורייתא ליכא איסור כלל. והכא אכל שני חצאי זיתים וחסר כל שהוא [פי' כיון שפורש מכזית כולו וחצי שיעור בלא"ה מותר מן התורה וא"כ חייב לר"ל אף שאינו אוכל כולו בשגגה]. וע"ז משני דמודה ר"ל בעתיד להשלים אך עכ"ז הם דחוקים גדולים ועוד שלפי זה יחלוק הירושלמי על הש"ס שלנו ביומא (דף ע"ד) דעיקר הפלוגת' של ר' יוחנן ור"ל הוא ביוה"כ. והירושלמי אומר שמוד' ר"ל ביוה"כ שחצי שיעור אסור מן התורה:

וע"כ נראה לי דהירושלמי קאי אהא דאמרינן בירושלמי (רפ"ג דהוריות) אכל שלשה זיתים וסבור שהם שנים הפריש חטאת כדר' יוחנן דר' יוחנן אמר נתכפר מקצת החטא נתכפר כולו רשב"ל אמר נתכפר מקצת החטא לא נתכפר כולו. והוא בהיפוך משיטת הש"ס דילן בשבת (דף ע"א) דאמרינן שם אכל שני זיתי חלב בהעלם א'. ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. רבי יוחנן אמר חייב שתים ור"ל אמר אינו חייב אלא אמר ר' יוחנן אמר חייב על חטאתו והביא ור"ל אמר פטור מחטאתו ונסלח לו כו' ולר' יוחנן הא כתיב מחטאתו הכא במאי עסקינן כגון שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלמו של שני. מהו דתימא לצטרפו קמ"ל. וא"כ לשיטת הירושלמי דר"ל ס"ל דנתכפר מקצת החטא לא נתכפר כולו וא"כ צריך לומר לר"ל (כמו שאומר הש"ס שלנו לר"י) לשיטת הירושלמי הא דכתיב מחטאתו ונסלח לו היינו אם אכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית. וע"כ ממילא מתכפר החציזית ואינו מצטרף לחצי זית האחרון. אלמא דלא אמרינן כיון שאכל חצי זית האחרון חזר לשלימותו ולא מתכפר בקרבן הראשון דהא חזר לחשיבותו להיות כזית שלם. אלא דכיון דתחילה היה חצי שיעור ולא חשוב (כמו שפירש"י בשבת (שם)(ע"כ אינו חוזר להיות חשוב אף בהשלמת השיעור

וע"ז אומר הירושלמי ואין יסבור ר' בון ב"ר חייא כר"ל דאמר רשב"ל אכל חצי זית בהעלם א' פטור ופי' ואינו צריך להביא קרבן אפי' אם השלים אח"כ לשיעור כזית אלמא דאינו חוזר וניעור להיות חשוב אלא כיון שנתכפר מתחילה תו אינו מצטרף וא"כ הכא אם אמר הריני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית א"כ אם אכל מתחילה החצי זית לא הוי שב מידיעתו דהא אומר דאינו פורש מחצי זית ואע"ג דאם משלים לשיעור דזית א"כ

מכל כזית הוא פור אעפ"כ אינו חוזר וניעור לשלימות השיעור א"כ אפי' בכל האיסורים אם אמר הריני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית א"כ כיון שאכל חצי זית לא הוי שב מידיעתו א"כ תו אינו חוזר ומצטרף אף שאכל שיעור שלם) וע"ז אומר והכא אינו חייב כו' כצ"ל עד שיאכל שני זיתים פחות כל שהוא (וכן מצאתי בהגהת הגר"א] פי' דהא עד משהו של כזית אחרון אינו פורש. וא"כ לא הוי שוגג וע"כ בעינן שיהא שיעור שלם בשגגה חוץ ממה שאינו פורש וע"כ בעינן שיאכל עוד כזית פחות משהו וע"כ יצטרף המשהו של השלמת כזית ראשון שמן כזית שלם הוא פורש עם הכזית השני ואז הוי כזית שלם בשוגג וע"ז אומר אין יסבור כו' אינו חייב עד שיאכל שני זיתים פחות כל שהוא ודוק:

וע"ז אומר מודה ר"ל באיסורי הנאה דבאיסורי הנאה חשוב החצי שיעור וע"כ אינו מתכפר אם אכל בהעלם א' עם כזית הראשון וע"כ חוזר ומצטרף ומודה רשב"ל ביוה"כ (פי' אם אכל ביוה"כ חצי זית וא"כ צריך שיהא יוה"כ מכפר על חצי זית וא"כ איך יצטרף אם אכל כזית ביוה"כ וכה"ג מקשה הש"ס בכריתות (דף י"ח) אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ כו' ויוה"כ במקום אשם תלוי קאי כו' וכן תקשה אם אכל בכדי אכילת פרס ביוה"כ א"כ כיון שאכל חצי כזית ביוה"כ כיפר יוה"כ וא"כ איך יצטרף (ובפרט לר"ל שסובר דידיעות ס' מחלקות לחטאות) וכן בירושלמי (שם) רשב"ל אמר ידיעת ספיקו קובעתו לחטאת) וא"כ איך יצטרך ביוה"כ אלא ודאי כיון שאכל אח"כ והשלים השיעור מצטרף חצי זית הראשון להשלמת השיעור. וע"ז אומר מודה ר"ל ביוה"כ. והוא כמו דאמרינן בכריתות (ד' י"ח) כי קא מכפר יוה"כ אכולי שיעורא אפלגא דשיעורא לא מכפר. והמ"ל תמה ע"ז. אך הטעם דכיון דנשלם השיעור. א"כ מצטרף החצי זית הראשון ויוה"כ אינו מכפר חייבי חטאות ואשמות ודאין וע"ז אמר דמודה ר"ל ביוה"כ ומודה ר"ל באיסורי הנאה ועיין בכריתות (שם דף י"ח) שמקשה שם הש"ס דצירף את המעילה לזמן מרובה כו'. ומשני כי קא מכפר יוה"כ על איסורא על ממונא לא מכפר כי קא מכפר יוה"כ אכולי שיעורא אפלגא דשיעורא לא מכפר. וע"ז אמר דמודה בעתיד להשלים דמצטרף החצי שיעור הראשון [והא שאומר ואין יסבור ר' יוסי ב"ר בון כר"ל דאמר רשב"ל אכל חצי זית בהעלם א' פטור כו' וכמו שביארתי לפי זה יהי' בכל האיסורין שאכל אם אמר הריני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית אינו חייב עד שיאכל שני זיתים פחות כל שהוא והא דאמרינן בירושלמי (ס' פ' י"א דשבת) האיך עבידא כו' הרי אני אוכל חצי זית כו' דמשמע מזה דחייב הוא לר' יוחנן דלר' יוחנן כיון דאכל כזית כולו

אעפ"י שאינו פורש מחצי זית אעפ"כ מתחייב קרבן דהא מכזית שלם הוא פורש וכמו שביארתי ודוק:

קטע י

ירושלמי (ספ"ו דתרומות) גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן שאין בהקדש תשלומי כפל כו' אמר ר' ינאי לצדדין הוא מתניתא יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם להקדש יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם לשבט יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה שמעון ב"ר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש ר' יוחנן אמר משלם לשבט אמר ר' זעירא גזירת הכתוב הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך כהנא אמר משלם שני חומשין חומש לשבט וחומש להקדש:

והנה צריך לבאר הא שאמר ר' ינאי לצדדין הוא מתניתא וגם במאי פליגי שמעון בר ווא ור' יוחנן ור' זעירא וכהנא. ע"כ נראה לי לבאר אהא דתנן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן כו' דלכאורה איך חל איסור הקדש על תרומה הא אין אחע"א וע"כ צריך לומר דחל משום דהוי איסור מוסיף וכמו שכתב הרמב"ם (פ"י מה' תרומות ה' כ"ד וכ"ה) הי' התרומה הקדש לבדק הבית וגנבה ואכלה אינו משלם תשלומי כפל כו' אכל משלם קרן ושני חומשים חומש משום אוכל תרומה וחומש משום שנהנה מן ההקדש כו' ומפני מה חל איסור הקדש על איסור התרומה מפני שהתרומה אסורה לזר ומותרת לכהן הקדישה נאסרה על הכהן לפיכך נוסף בה איסור אף על ישראל עכ"ל. וא"כ איפשר לומר דר' ינאי לית ליה איסור מוסיף וא"כ איך חל הקדש על תרומה וע"ז אומר לצדדין היא מתניתא יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם להקדש (צ"ל לתרומה) יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם להקדש וע"כ כיון דלית בי' כזית א"כ לא הוי רק חצי שיעור וע"כ חל הקדש על איסור תרומה:

והנה בספרי א"ה (דרוש י') כתבתי דיש לדקדק מהא דספ"ה דכריתות (ד' כ"ד) דתני רבי אומר כל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים למעילה ומעילה איסור מיתה וקא חייל על איסור חלב דאיסור כרת הוא ומביא מזה ראי' דר' ס"ל דבקדשים גלי קרא. ואמאי דילמא מיירי דליכא כזית חלב ואיכא שו"פ כו' וא"כ משמע מזה דלא חל על חצי שיעור ועיין תוס' שבועות (ד' כ"ג) ב' התירוצים שם וכן יש להביא קצת ראי' מהא דאמרינן בכריתות (ד' י"ח) איתיביה רבא אכל היום אכל למחר אכל היום נהנה למחר כו' ואפילו מכאן עד שלש שנים מניין שהם מצטרפים זע"ז ת"ל תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליו יוה"כ אמרי כי קא מכפר יוה"כ על איסורא על ממונא לא מכפר ואי בעית אימא כי קא מכפר יוה"כ אכולי שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר והמ"ל תמה על תירוץ השני

וא"כ אמאי לא מתרץ הגמרא כגון שמעל שאכל חלב והאי ברייתא סברה דאין איסור חל על איסור וכמו דאית לי' לר' שמעון דאיכא דאמרי דבקדשים נמי אין איסור חל על איסור וא"כ איסור מעינה דקל הוא מיתה (לרבי) ואיסור קדשים איסור חמור כרת לא חל וא"כ איפשר לומר דתחילה אכל חלב חצי שיעור וע"כ לא אתי יוה"כ וכיפר על מעילה כיון דלא חל ואח"כ בשלש שנים נצטרף לפרוטה וא"כ יש שיעור שלם ומחלב ליכא רק חצי שיעור וע"כ חייל מעילה אחלב ואעפ"כ לא כיפר עלי' יוה"כ דתחילה לא חל עדיין דהוי חצי שיעור אחצי שיעור וע"כ לא כיפר עלי' יוה"כ דלא חל עד שנשלם השיעור דאז חל אחצי שיעורי וא"כ מוכח דס"ל דלמ"ד דאין איסור חל על איסור בקדשים אם כן לא חל על חצי שיעור ג"כ וכמו שכתבו התוספות בשבועות (ד' כ"ג) וכן משמע קצת מהא דאמרינן בחולין (ד' קי"ג) דאי אין איסור חל על איסור א"כ לא חל בשר בחלב על חלב משמע דאפילו אם אין בחלב רק חצי שיעור לא חל ועיין בספרי נ"י (ס"י) אך מהירושלמי מוכח דס"ל דאיסור שלם חל על חצי שיעור כמו דאמר לצדדין היא מתניתא יש בו כזית ואין בו שו"פ כו' יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם להקדש אלמא דאתי שיעור שלם דמעילה וחל על חצי שיעור של תרומה אע"ג שביארתי דר' ינאי לית לי' מוסיף,.

והנה עדיין צריך לבאר הא דאמרינן בירושלמי שם יש בו כזית ויש בו שוה פרוטה שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש ר' יוחנן אמר משלם לשבט אמר ר' זעירא גזה"כ הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך והענין הוא שאומר דאם יש בו כזית ויש בו שו"פ וא"כ אי אמרינן דלא חל בכולל או במוסיף א"כ לא חל הקדש על תרומה וא"כ צריך לשלם לשבט דהיינו בעד התרומה כמו שאמר סתמא דתלמודא בשם ר' יוחנן שר' יוחנן אמר משלם לשבט [והוא כמו דס"ל לר' יוחנן בחולין (ד' ק"ג) דאיסור מוסיף לא חל כמו שכתבו התוספות (שם) בד"ה מר סבר ר' יוחנן בהמה בחיים לאיברים עומדת ואיסור אבר ואיסור טריפה בהדדי הדדי קא אתי ומשמע דאי לאו לאיברים עומדת דאיסור טריפה קדים לא אתי איסור אבר וחייל עלה אף על גב דאיסור מוסיף הוא דאסור לב"נ. ותימא דבפ"ג דשבועות (ד' כ"ב) וביומא (דף ע"ג) גבי שבועה שלא אוכל נבילות וטריפות קאמר ר' יוחנן בכולל דברים המותרים עם דברים האסוריסאלמא אית לי' איסור כולל וא"כ כש"כ איסור מוסיף כדמוכח פ' ד' אחין (ד' ל"ב) וי"ל אע"ג שפירש ר' יוחנן מתניתין דהתם בכולל לדידי' לא ס"ל הכי] וע"כ ס"ל סתמא דתלמודא אליבא דר' יוחנן דמשלם לשבט דלית לי' כולל. ושמעון בר ווא אמר בשם ר' יוחנן משלם להקדש:

וא"כ צריך לבאר מ"ט סובר דמשלם להקדש. ואם ס"ל דחל הקדש על איסור תרומה א"כ צריך לשלם שני חומשין ולא צריך לומר לצדדין הוא מתניתא ואם ס"ל דלא חל בכולל א"כ אמאי משלם להקדש וע"ז אמר ר' זעירא גזה"כ הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך:

וזה יתבאר עפ"י מאי דאמרינן שם בירושלמי דתרומות (פ"ו) מחל ואח"כ אכל תפלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון גזל תרומה משל אבי אמו כהן רבי יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו אמר רבי יונה כך היה משיב רשב"ל לר' יוחנן על דעתך דתימר משלם לשבט והא תנן גנב תרומת הקדש משלם שני חומשין וקרן וישלם ג' ונראה לי שהוא ט"ס וצ"ל וישלם ב' (פי' שמקשה ר"ל לר' יוחנן שאומר דאם גזל תרומה משל אבי אמו כהן דמשלם לשבט דאעפ"י שמצד ממון אינו מחוייב לשלם דהא הוא יורשו אעפ"כ מצד כפרה צריך לשלם לשבט אעפ"י דאין בו חובת ממון כלל וא"כ אמאי תנן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשים וקרן ואמאי אינו משלם ב' קרנים ג"כ א' קרן להקדש והקרן השני לתרומה מחמת כפרה) [ועיין ברמב"ם (פ"י מה' תרומות ובכ"מ שם) ופי' לפי הגירסא וישלם ג' והקושי' הוא שישלם חומש ג' מחמת שגזל כו' וכן פי' המהרא"פ והוא דוחק דמניין מוכח דמיירי שנשבע על הגזל שיצטרך לשלם חומש ועוד דבריו דחוקים דמדמה הא דגזל משל אבי אמו כהן דצריך לשלם לשבט לחומש דגזל ואעפ"כ חולק שם בין חומש דתרומה לחומש דגזל ודבריו דחוקים למאוד ובמ"א יתבאר] אלא דהגירסא הוא וישלם ב' (פי' ב' קרנים) וע"ז משני ר' יסא בשם ר' יוחנן התורה אמרה שיצא ידי גזילו (פי' שהתורה אמרה שא"צ לשלם הקרן ב' פעמים דכיון שהקדיש הכהן התרומה והוא משלם הקרן להקדש ע"כ אינו צריך לשלם לשבט ואעפ"י שאם גזל תרומה מאבי אמו כהן או שמחל ואח"כ אכל אעפ"י שאין בו חובת ממון אעפ"כ צריך לשלם (ועיין פסחים (ד' ל"ב) אם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם עיי"ש ובירושלמי (פ"ב דפסחים ה' ג') האוכל תרומת חמץ בפסח למי הוא משלם תפלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון הגוזל תרומה מאבי אמו כהן ר' יוחנן אמר משלם לשבט ורשב"ל אמר לעצמו כו' עיי"ש] אלמא דאפי' אין בו חובת ממון אפ"ה צריך לשלם. אעפ"כ אינו צריך לשלם הקרן ב' פעמים אלא מכיון ששילם הקרן להקדש ע"כ א"צ לשלם עוד קרן לתרומה ולא דמי לגזל תרומה מאבי אמו כהן דהתם אם ישלם לעצמו אינו משלם כלל:

וע"כ אמר ר' זעירא גזירת הכתוב ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך פי' אפי' אי אמרינן דאם חל הקדש על תרומה מחמת כולל מוסיף אעפ"כ הא דלא חל הוא שאינו חל הקדש על תרומה לענין חיוב אבל אעפ"כ אם הקדישה

תרומה שייך להקדש דכיון שהקדישו שייך להקדש. וא"כ כיון דלר' יוחנן מה שא"צ לשלם לתרומה הוא מצד שיצא מחמת שמשלם הקרן להקדש וא"כ כיון שצריך לשלם הקרן להקדש דהא הממון הוא של הקדש כיון שהקדישו ע"כ אע"ג דהחומש הוא מצד כפרה וא"כ כיון דאין איסור חל על איסור א"כ א"צ לשלם החומש של מעילה שהוא מחמת כפרה כיון דאין איסור הקדש חל על איסור תרומה וא"כ הי' צריך לשלם החומש שהוא מחמת כפרה לתרומה ולא להקדש) וע"כ אמר ר' זעירא גזירת הכתוב ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך. וכבר ביארתי שהקרן צריך לשלם להקדש דהא הדמים שייך להקדש כיון שהקדישו וע"כ אף דאין איסור הקדש חל על איסור תרומה למאן דלית ליה כולל ומוסיף אעפ"כ כיון שהקרן הוא להקדש ע"כ החומש נמי שייך להקדש וע"כ אמר רבי זעירא דע"כ אמר רבי יוחנן דמשלם להקדש דגזירת הכתוב למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך. וכהנא אמר משלם שני חומשים חומש לשבט וחומש להקדש הוא משום דאית לי' איסור חל על איסור במוסיף וע"כ חל ההקדש על התרומה וע"כ צריך לשלם שני חומשים ולא כמו דאמר ר' ינאי לצדדין הוא מתניתא:

[**אך** שעדיין צריך לבאר הירושלמי (פ"א דתרומות) אתם פרט לתורם שאינו שלו מה את עביד לה כתורם שאינו שלו או כתורם את של חבירו (פי' אם הטעם היינו דווקא מחמת שהוא תורם של חבירו אבל אם תורם מן ההפקר שפיר דמי או כתורם שאינו שלו וע"כ אינו יכול לתרום אפי' מן ההפקר ג"כ נשמעינה הפקיר כריו ומירחו וחזר בו וזכה בו אין תעבדיני' כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה תעבדיני' כתורם של חבירו תרומתו תרומה) [עיין בספרי ע"י (ס' ט"ז) ובס' א"ה (דרוש ל"א) ושם הקשיתי לכאורה דהפקר פוטר מתרומה אח"כ ג"כ וע"ש מה שתירצתי ע"ז:

וכעת נראה לי להגיה בירושלמי (וכצ"ל) מירחו והפקיר כריו וחזר וזכה בו דהא הפקר אינו פוטר רק בשעת מירוח אבל אם הפקיר לאחר, מירוח אין ההפקר פוטר כיון שכבר נתחייב ועיין תוס' ב"מ (דף כ"ג) וע"כ אומר נשמעינה מן הדא מירחו והפקיר כריו (כצ"ל) וחזר וזכה בו אין תעבדיני' כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה (פי' אם הטעם של תרומה הא דכתיב פרט לתורם שאינו שלו הוא מצד שאינו שלו א"כ אין תרומתו תרומה) ואין תעבדיני' כתורם של חבירו תרומתו תרומה (פי' דאם הטעם משום שתורם של חבירו וא"כ הכא בהפקר לא הוי של חבירו ע"כ הוי תרומתו תרומה):

ועל זה אומר בירושלמי נשמעינה מן הדא גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן א' שאין בהקדש תשלומי כפל מני תורם לא גזבר הרי הוא תורם שאינו שלו ואת

אמרת תרומתו תרומה הוי לית טעמא דלא כתורם של חבירו (האי דלא הוא כמו אלא) (פי' שמוכרח דודאי הטעם שהוא כתורם של חבירו וע"כ יכול הגזבר לתרום תרומה דהא לא הוי של חבירו אבל אם הטעם שהוא כתורם שאינו שלו א"כ איך יכול הגזבר לתרום) וע"ז אומר או נאמר מאן הוא תורם בר לוי שהקדיש תרומה (פי' שהכהן תרם שהוא שלו וא"כ אין ראי' מזה) וע"ז פריך והתני ר' הושעי' א' המקדיש טבלו וא' המקדיש תרומתו (פי' שהמשנה מיירי אם הקדיש טבלו ואח"כ תרם נמי) וא"כ קשה דאיך הי' יכול הגזבר לתרום אלא ודאי שהטעם הא דתורם שאינו שלו לא הוי תרומה הוא משום דהוי כתורם של חבירו אבל אם לית לי' בעלים כלל יכול לתרום א"ר אידי גזבר כמאן דאינון בעלים ולא כר' יוסי דר' יוסי אמר הגזבר הוא אחר עכ"ל:

ולכאורה לפי מה דתני ר' הושעי' א' המקדיש טבלו וא' המקדיש תרומתו (פי' ובשניהם משלם חומשים וקרן א') וא"כ קשה דאם הקדיש מתחילה א"כ לא חל איסור תרומה על הקדש דהא הקדש אסור לכל וא"כ ליכא לא כולל ולא מוסיף וא"כ אמאי חייב חומש מחמת התרומה אך איפשר לומר שהוא יפרש המשנה כמו דפתר לה ר' ינאי דלצדדין קתני דאם יש בו כזית ואין בו שו"פ דמתחייב משום תרומה ואם יש בו שו"פ ואין בו כזית מתחייב משום הקדש אך שעדיין צריך לבאר דאיך יהי' התרומה אם יתרום הגזבר כיון שהוא הקדש הא בעינן שיהיה שירי' ניכרים וכמו דאמרינן בפסחים (דף ל"ג) וכן בירושלמי דפסחים (פ"ב ה"ג) כל תרומה שאינה מתרת השירים לאכילה אינה תרומה ואיפשר כיון דאיפשר לפדות ע"כ מקרי דמתרת השירים לאכילה ובמ"א יתבאר:

פרק ז

הלכה א

קטע יא

שוגג בתרומה ומזיד בחמץ שוגג בתרומה ומזיד בנזיר שוגג בתרומה ומזיד ביוה"כ אין תפתירנה לשני דברים ניחא ואין תפתירנה לדבר א' מחלוקת רבי יוחנן ורשב"ל והנה הק"ע פירש אם תפרש שהם כשני לאוין ושני דברים ניחא ולכ"ע לוקה משום חמץ ומשלם לתרומה ואין תפתירנה לדבר א' מחלוקת ר"י ורשב"ל דפליגי בפ"ז דתרומות דר' יוחנן סובר כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקא לקי וממונא לא משלם ורשב"ל סובר דלוקה ומשלם א"כ פליגי בכל הני דאמרן עכ"ל:

והנה הק"ע שגה בזה דודאי ס"ל להירושלמי דאפילו אם המלקות מחמת דבר א' אעפ"כ פטור כמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ו) דאתפלגון השוחט אותו ואת בנו לשם

כו' אפילו התרו בו לשם אותו ואת בנו אינו לוקהכו' וגם הפלוגתא של ר"י ור"ל הוא בירושלמי (רפ"ז דתרומות) לענין חייבי מיתות שוגגין דלר' יוחנן אינו פטור רק במזיד ולר"ל פטור אפי' בשוגג ומקשה בירושלמי לר"ל מהא דכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה כו' דצריך לשלם ומתרץ שם כמה דרשב"ל אמר תמן הכל הי' בכלל לא תענה ברעך עד שקר ויצא כאשר זמם לעשות לאחי' לחייבו ממון ע"כ נראה לי שזהו הפירוש של הירושלמי שוגג בתרומה ומזיד בחמץ שוגג בתרומה ומזיד בנזיר שוגג בתרומה ומזיד ביוה"כ אין תפתירנה לשני דברים ניחא (פי' משום דיש לספק אי אמרינן כיון דגלי קרא בתרומה) דאעפ"י שחייב מיתה אעפ"כ צריך לשלם ע"כ אפי' נצטרף לזה איסור אחר ג"כ חייב או דדוקא לענין מיתה דתרומה לחוד ועיין בתוס' כתובות (דף ל') שהאריכו בזה אי אמרינן כיון דגלי גלי וע"ז אומר בירושלמי אין תפתירנה לשני דברים ניחא (פי' אי אמרינן דשני דברים הם ולא אמרינן כיון דגלי גלי א"כ אין חילוק בין ר' יוחנן לר"ל דודאי פטור אפי' לר"ל ג"כ ואין תפתירנה לדבר א' מחלוקת ר' יוחנן ורשב"ל דלר"י פטור כיון דלוקה אבל לר"ל חייב דהא לר"ל כל חייבי מיתות שוגגין פטורים וא"כ צ"ל דגלי קרא וע"כ אי אמרינן כיון דגלי גלי ע"כ חייב לר"ל ודוק):

הלכה ב

קטע ד

שם בירושלמי והא תנינן ר' אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר הוין בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה ומה פליגי לשעבר אבל לבא ר"י מודה. ופי' המפרש מהרא"פ ומה התם שהיה פסול מעיקרא פוטר ר"י כש"כ הכא שהיתה כשירה: **ולכאורה** צריך להבין דמהו הדמיון מהתם דפליגי ר"א ור"י דהא התם הוא משום דטועה בדבר מצוה ובע"פ דזמנו בהול או משום דתרומה אקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר כמו דאמרינן בפסחים (דף ע"ב) ולהירושלמי נמי משום דהוי כעושה בהוריות ב"ד וכמו שאומר לקמן (רפ"ח דתרומות) ר' חגי שאל לחברי' מה בין סבור שהוא חולין ונמצא תרומה שהוא חייב ומה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור א"ל מהוריות ב"ד (וכמו שאבאר לקמן) שהוא כמו דאמר רבי ופועל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי עבודתו כשירה ואמרינן ע"ד דרב ובלבד כהן המקריב ולדעת ר' יוחנן דאמר מדכתיב ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם הוא אפי' בקדשי הגבול וע"ד דר"י אפי' בזמן הזה (ודלא כשיטת הש"ס דילן בפסחים (דף ע"ב) דקאמר שאני תרומה דאקרי עבודה כו' דכתיב ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה וא"כ מייתי האי קרא לענין תרומה אבל בקדושין (דף ס"ו) לא מחלק בין אי ילפינן מהא דכתיב ופעל ידיו תרצה. או מדכתיב ובאת אל

הכהן אשר יהיה בימים ההם על כל פנים מאי דומי' להך דמתניתין דנשאת לא' מכל הפסולין:

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שביארתי בספרי א"ה (דרוש ז') על הרמב"ם שכתב (פ"י מה' ביאת מקדש ה' י') כהן שעבד ונמצא חלל כו' ונבדק ונמצא חלל דעבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא ואם עבד לא חילל שנאמר ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה וכתב הכ"מ לכאורה משמע דלא מכשירין אלא מה שעבד קודם שנודע כו' ורבינו משמע לי' דכיון דלא אשכחינן בקרא דמחלל עבודה כו' מהי תיתי לומר שאם עבד לאחר שנודע חילל ותנא אורחא דמילתא נקט דאין דרך לעבוד אחר שנודע עכ"ל וכתב השעה"מ וזהו לשונו וקשיא לי טובא לדעת רבינו דבפ' האומר (דף ס"ו) אמרינן מעשה במגורה ביבנה כו' ונמצא חסירה כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע הי' ר"ש מטהר כו' אר"ע משל לעומד ומקריב ונודע שהוא ב"ג שעבודתו כשירה והקשו התוס' דמאי משל הוא זה הא בב"ג אפי' נודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשירה. ובמקוה כה"ג טמא למפרע אפי' לר"ש כו' והשתא לדעת רבינו אכתי קשה דמאי משל הוא זה דב"ג שאני דאפי' עבד אחר שנודע עבודתו כשירה משא"כ במקוה דאם עבד אחר שבאו עדים והעידו שהיה המקוה חסר דעבודתו פסולה. כדקיי"ל בעלמא דטמא מחלל עבודה כו' והמעיין ראה שלדעת רבינו לא יתכן שום א' מהתירוצי' והדבר צ"ע עכ"ל:

ע"כ נראה לי דהטעם שחלל פוסל עבודה. הוא כיון דה"ל חלל ה"ל זר וא"כ הוי כמו דאמרינן בסנהדרין (דף נ"א) נשאת לא' מן הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתת' בחנק דברי ר' מאיר וחכ"א זו וזו משלמת קרן ולא חומש ומיתתן בשריפה והטעם דבעינן זר מעיקרא וכמו דאמרינן פ"ק דכריתות (דף י') וע"כ כתב הרמב"ם (פ"י מה' תרומות ה' י"ב) בת כהן שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת החומש כו' וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע לו שהוא ב"ג או ב"ח הרי אלו משלמין הקרן בלבד אפי' אחר דנודע לדעת הרמב"ם (וע"ש בשעה"מ מה שכתב על הכ"מ) והוא מטעם דבעינן זר מעיקרא. וע"כ כיון שמכשירין למפרע א"כ לא הוי זר מעיקרא. ע"כ אינו משלם קרן וחומש אפי' על להבא וכ"ז דווקא אם מכשירין למפרע אבל אם לא מכשירין למפרע א"כ הוי זר מעיקרא. ע"כ בודאי פסול על להבא וכן לענין חילול קדשים סובר הרמב"ם דע"כ לא מחלל על להבא משום דלא הוי זר. וע"כ לא הוי זר גמור ואינו מחלל עבודה אפי' על להבא וכל זה דווקא אם מכשירין למפרע. אבל אי לא מכשירין למפרע ממילא הוא פסול על להבא ומחלל עבודה דהוי זר מעיקרא וע"כ אמר ר"ש משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ויודע שהוא ב"ג שעבודתו כשירה וא"כ

במקוה שנמצאת חסירה נמי. ואע"ג דהתם לא מחלל על להבא ג"כ היינו מטעם דבעינן זר מעיקרא. וע"כ ממילא כיון דלא הוי זר מעיקרא אינו מחלל עבודה על להבא ג"כ. וא"כ הכל תלוי בלמפרע. ועל זה השיב ר"ע שנדמהו לבעל מום והטעם דבעל מום פסולו בגופו וביחיד. לאפוקי ב"ג וב"ח שפסולו בשנים:

ובזה יתבאר הירושלמי והא תנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר הוין בעי מימר מה פליגין כו' (פי' דהמקשה היה סבור דר"י אומר על להבא ג"כ דאינו משלם חומש ואינו מחלל עבוד' (וכמו דפסק הרמב"ם) והטעם דבעינן זר מעיקרא וע"כ כיון שמכשירין למפרע א"כ ממילא כשר על להבא ומשום דלא הוי זר מעיקרא וע"כ איך קאמר ר"מ דנשאת לא' מן הפסולין משלמת קרן וחומש. והטעם דאע"ג דלא הוי זר מעיקרא אפ"ה כיון שנפסלה אח"כ משלמת קר וחומש. וא"כ קשה מר' יהושע דפוטר בקרן וחומש אפילו על להבא. והטעם משום דלא הוי זר מעיקרא ואפי' ר"א לא פליג אלא דפוסל מעיקרא ג"כ ולית לי' הא דפעל ידיו תרצה. אבל אם היה מכשיר למפרע היה מכשיר על להבא ג"כ. וע"ז משני הוין בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר"י מודה ומה פליגי לשעבר אבל לבא אף ר"י מודה. וא"כ אין זה שייך לפלוגתא דזר מעיקרא. כיון דעל להבא אף ר"י מודה אך כל זה לדברי ר' מאיר. אבל לרבנן דאמרי דבעינן זר מעיקרא וע"כ אפי' להבא נמי לא משלם חומש ואינו מחלל עבודה וכמו שפסק הרמב"ם ודוק:

קטע ו

עוד בירושלמי שם לא הספיק לשלם עד שנשתחרר נותן היו נכסים שאין לרבו רשות בהן נותן האיך עבידא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה תפלוגתא דר' חייא רבה ור' ינאי דאתפלגון גזל מעורתו של זה ונתן לזה. ר"א בשם ר' חייא רבה מוציאין מן הראשון ואין מוציאין מן השני ר"י בשם ר' ינאי אף מוציאין מן השני. ואף ר"ח רב' מודה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה:

והנה המפרש מהרא"פ פירש גזל מעורתו של זה כהן שנפלו לו עורות במשמרתו כו' ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל גזל טליתו של זה. וכן איתא בירושלמי (פ"י דב"ק ה' א') גזל טלית ונתנה לאחר ר"א בשם ר' חייא אמר מוציאין מראשון ולא משני רבי יוחנן בשם רבי ינאי אמר אף מוציאין מן השני כו':

והנה המפרש מהרא"פ פירש דהטעם דסובר ר"ח דמוציאין מראשון ולא משני הוא מטעם דקנאן בשינוי רשותוהוא כמו דאמרינן בב"ק (דף קמ"ו) א"ר יוסף לא פליגי כאן לפני יאוש כאן לאחר יאוש כו' ובהא פליגי מר סבר שינוי רשות ואח"כ יאוש קני כו':

ולא נראה לי דהא אמרינן בירושלמי (פ"ז דב"ק ה' א') גנב ונגנבה ממנו ותפשו בעלים את השני ונשבע להן אין תימר מוציאין מן השני מביא קרבן על השבועה ואין תימר אין מוציאין מן השני אינו מביא קרבן על השבועה וכתב הפ"מ דוגמא לזה מצינו בבבלי הגוזל (דף ק"ח) בענין נגנב מבית השומר והוכר הגנב דפליגי אמוראי בענין זה אבל התם טעמא אחרינא כמבואר התם ובדין דהכא בגנב מן הגנב נראה דפשיטא לי' לתלמודא דילן דהבעלים עושין דין עם הגנב הראשון. והוא גובה מן השני שהרי הגנב הראשון משלם כפל. והשני אינו משלם אלא הקרן וכדקאמר בב"ק (דף ס"ח) מדנחת לדינא הבעלים עם הראשון בכפלא נחתי' נמי לקרני' וכעין דאמר אביי בסוף השולח (דף מ"ח) בעל בנכסי אשתו אין צריך הרשאה מגו דנחית לפירי נחית נמי לגופא עכ"ל:

והנה הפ"מ טעה בזה הרבה. שהוא סבור דאמר אין תימר מוציאין מן השני היינו אם על הבעלים ליקח הגניבה מן השני. או שהגנב צריך לטרוח אחר זה וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ק"ח) בענין נגנבה באונס והוכר הגנב כו' והוא טעות. דכונת הירושלמי היינו אם יכולים הבעלים להוציא מן השני. והיינו פלוגתא דפליגי בה הכא בירושלמי (בפ"י דב"ק ה' א') גזל טלית ונתנה לאחר ר"א בשם ר"ח אמר מוציאין מראשון ולא משני ר"י בשם ר"י מוציאין אף מן השני וע"ז אומר בירושלמי אין תימר מוציאין מן השני מביא קרבן על השבועה. (פי' דאם הבעלים יכולים לתבוע מן השני א"כ הוי כפירת ממון וע"כ מביא קרבן שבועה. אבל אם הבעלים אינם יכולים לתבוע מן השני ע"כ אין השני מביא קרבן שבועה. וא"כ לפי מה שביארתי דזה הוא פלוגתא דר"א בשם ר' חייא ור' יוחנן בשם ר' ינאי אם מוציאין מן השני וא"כ מוכח דלא פליגי ביאוש ושינוי רשות דהא כתב הנ"י (רפ"י דב"ק) דכל שגזלו מן הגזלן לא חשוב שינוי רשות אלא דווקא כשמכרו או נתנו. וא"כ כיון דאמרינן בירושלמי גנב ונגנבה ממנו ותפשו הבעלים את השני ונשבע להן אין תימר מוציאין כו' ואין תימר אין מוציאין כו' א"כ לא הוי הטעם משום שינוי רשות. אלא דקא מפלגי בהא דאמרינן בב"ק (ד' קי"א) אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה:

[**ולפי**"ז יתיישב קושי' התוס' בחולין (ד' קל"ד) אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח ורב אסי אמר אפי' שקל לו טבח הדין עמו. לימא בדרב חסדא קא מפלגי דאמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה. וכתבו התוס' תימא דבמאי קא מיירי אי בשאינה מתנות בעין הא אמרינן בריש פרקין דמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור. ואם הם בעין היכי קאמר

דברב חסדא קא מפלגי. דהא משמע בריש הגוזל בתרא דהיכא דהם בעין ליכא מאן דפליג אדרב חסדא אלא דווקא כשאכלן. דתני ר' אושעי' הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם. הניח לפניהם גזילה קיימת חייבים לשלם אין גזילה קיימת פטורין. ופריך לימא תהוי תיובתי' דרב חסדא משמע דלמאן דפליג עליו א"ש דדווקא אין גזילה קיימת פטורין אבל בגזילה קיימת חייבין לשלם וצ"ע. ולפי מה שביארתי בירושלמי דגזל טליתו של זה ונתן לזה דפליגי בהא ר' חייא ור' ינאי הוא דפליגי בהא דרב חסדא דגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה א"כ פליגי אפי' הגזילה בעין אם יכול להוציא ממנו]:

והכי פירושו האיך עבידא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה [פי' יצא ידי גזילה היינו אם יצא החפץ מתורת גזל. דכיון שהאכילה ללוי ע"כ יצא ידי גזילה. ואינו יכול לתבוע רק הראשון. אבל לא השני שכיון שהאכילה ללוי יצא ידי גזילה] וע"ז אומר תפלוגתא דר' חייא רובה ור' ינאי דאתפלגון גזל מעורתו (צ"ל טליתו) של זה ונתן לזה ר' לעזר בשם ר' חייא רבה מוציאין מן הראשון ואין מוציאין מן השני ור"י בשם ר' ינאי אף מוציאין מן השני. ואף ר' חייא רובה מודה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה:

ומעתה צריך לבאר הירושלמי האיך עבידא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה. תפלוגתא דר' חייא רובה ור' ינאי דאתפלגון גזל טליתו של זה (כצ"ל) ונתן לזה ר' אלעזר בשם ר' חייא רבה מוציאין מן הראשון ואין מוציאין מן השני ר' יוחנן בשם ר' ינאי אף מוציאין השני ואף ר"ח רובה מודה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה וצריך לבאר מהו הפי' של הירושלמי דקאמר יצא ידי גזילה אם הפי' שהראשון יצא ידי גזילה וא"צ לשלם. לכאורה קשה דהא ר' חייא ור' ינאי לא פליגי אלא אם מוציאין השני אבל מן הראשון ודאי מוציאין דהא ר' ינאי לא קאמר אלא אף מוציאין מן הראשון. וכן כתבו התוס' בחולין (ד' קל"ד) בד"ה דמר אית לי' דרב חסדא כו' דהא ליכא מאן דפליג שלא יוכל לגבות מן הראשון הגוזל ובאחר שאכלו הוא דאיכא דלית לי' דרב חסדא. וע"כ הי' איפשר לפרש לכאורה דיצא ידי גזילה היינו אם החפץ יצא ידי גזילה. והיינו אם יוכל לגבות מן השני. וע"ז אומר תפלוגתא דר"ח ור"י דאתפלגון גזל טליתו של זה כו'. אך איפשר לפרש הא דאמרינן ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה היינו מן הראשון. וע"ז אומר תפלוגתא דר"ח ור"י כו' והיינו אם מוציאין מן השני. אבל מן הראשון ודאי מוציאין וע"ז מסיים הירושלמי ואף ר' חייא רובה מודה בה. והוא עפ"י מאי דאמרינן בחולין (ד' קל"ד) אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו. אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח. ורב אסי אמר אפי' שקל לו טבח הדין עמו. לימא בדרב חסדא קא מפלגי

דאמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה. דמר אית לי' דרב חסדא ומר לית לי' דרב חסדא לא דכ"ע אית להו דרב חסדא והכא במתנות כהונה נגזלות קא מפלגי דמר סבר נגזלות ומר סבר אין נגזלות. וע"כ רב דסובר דמתנות כהונה נגזלות סובר דהדין עם הטבח חייב אף עם הטבח ורב אסי סובר דאין מתנות כהונה נגזלות והדין עמו היינו דווקא עם השני וע"ז קאמר הירושלמי ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי יצא ידי גזילה אם הראשון יצא ידי גזילה. ע"ז אומר תפלוגתא דר"ח ור' ינאי אם מוציאין מן השני אבל מן הראשון ודאי מוציאין ולא יצא ידי גזילה ע"ז אומר ואף ר"ח רובא מודה בה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה (פי' על דינא דמתניתין דהיינו בתרומה אם גזל תרומה ונתנה ללוי יצא ידי גזילה דמתנות כהונה אין נגזלות וגובה דווקא מן השני. והא דקתני במתני' דהבעה"ב חייב לשלם היינו משום דהבעה"ב חייב לתת הסעודה לפועלין ועיין בבעל המאור (ר"פ הגוזל ומאכיל) דאם צריך להאכיל לבני ביתו דהחיוב הוא על הראשון. וע"ז אומר אף ר"ח רובה מודה בה. פי' דלר' ינאי דאמר אף מוציאין מן השני. א"כ יש על השני חיוב בכל מקום א"כ אין חידוש כל כך דאין לו על הראשון במתנות כהונה. אלא אף ר"ח רובה מודה בה דאף דר' חייא רובה סובר דמוציאין מן הראשון ולא מן השני. אבל בתרומה דאין מתנות כהונה נגזלות ע"כ החיוב הוא רק על השני ולא על הראשון. ע"ז אומר ואף ר' חייא רובה מודה בה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה ואינו יכול לגבות מן הראשון ודוק:

אך לכאורה יש להקשות לפי מה שביארתי דפלוגתא דר"ח רובה ור' ינאי הוא אפי' אם הוא בעין ולא אכלו סובר ר' חייא דמוציאין מן הראשון ולא מן השני. א"כ איך יתיישב הא דתנן בב"ק (ר"פ ה ד' קי"ב) א"כ אמאי תנן (שם) הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גזילה קיימת חייבין כו' וכן איתא בירושלמי (ר"פ הגוזל בתרא) תני הגוזל ומאכיל בניו בין גדולים בין קטנים פטורין מלשלם הניח לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין. ואיפשר לומר דהטעם משום כבוד אביהם. וכמו שכתבו התוס' בב"ק (ד' קי"א) בד"ה רב חסדא כו' דלרב דאמר יאוש קונה מיירי בדבר המסויים ומשום כבוד אביהם ובמ"א יתבאר:

פרק ח

הלכה א

קטע ג

ר' חגי שאל לחברי' מניין לאוכל ברשות שהוא פטור מה בין סבר שהוא חולין ונמצא תרומה שהוא חייב ומה בין סבר שהוא ישראל ונמצא כהן שהוא פטור אמרין לי' מהוריות ב"ד. א"ל עוד צריכא לי מה בין סבר שהוא חול ונמצא שבת חייב מה בין סבר שהוא פסח ונמצא שלמים שהוא פטור. אמרין ליה משוחט ברשות מה בין סבר שהוא שומן ונמצא חלב שהוא פטור לא אגיבו מה אמר לון נמלכין מינן או הודע אליו חטאתו והביא השב מידיעתו חייב על שגגתו יצא זה שאפילו יודע אינו פורש עאל ר' יוסי לגבון אמר לון למה לא אמריתו לי' או הודע אליו חטאתו והביא אמרין לי' הוא קשיתה והוא קיימה:

והנה המפרש מהרא"פ פירש הא שהשיבו לו מהוריות ב"ד בפ"ק דהוריות תנן כלל אמרו חכמים התולה בעצמו חייב התולה בב"ד פטור וה"נ בן גרושה וב"ח אינן פוסלין על ידי עצמן אלא ע"י ב"ד משא"כ בשוגג בתרומתו עכ"ל. ודבריו מגומגמין דמה שייך זה להא דאין פוסלין ע"י עצמן אלא ע"י ב"ד ובאמת מוכרחין אנו לומר דהשתא סברי דאין הטעם כמו שאמר לקמן ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה א' מן המקראות כו'. ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם זה שהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא ב"ג או ב"ח שעבודתו כשירה שזה אינו טעם רק על סיפא דמתניתין דהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא ב"ג או ב"ח ר"א אומר כל הקרבנות שהקריב ע"ג המזבח פסולין ור' יהושע מכשיר דהתם אין הטעם משום ובאת אל הכהן אשר יהי' בימים ההם אלא כמו דאמר רב ופעל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי עבודתו כשירה והטעם כמו דאמרינן לקמן בירושלמי ע"ד דרב ובלבד כהן המקריב על דעתי' דר' יוחנן ואפילו בקדשי הגבול על דעתי' דרב ובלבד בשעת מקדש על דעתי' דר' יוחנן ואפי' בזמן הזה וא"כ דלפי טעמי' דרב שזה אינו רק בקדשי המקדש ע"כ בעי מיני' ר' חגי מחברייי' דלמה פטור ומה בין סבר שהוא חולין ונמצא תרומה ומה בין סבר שהוא ישראל ונמצא שהוא כהן ולמה סובר ר' יהושע בישראל ונמצא כהן שהוא פטור:

וע"ז אמרין לי' מהוריות ב"ד ויתבאר עפ"י מה שביארתי בספרי נ"י (ד' כ"ד) על הא דאמרינן בפסחים (ד' ע"ב) אלא כר' יהושע בתרומה דתנן היה אוכל בתרומה ונודע לו שהוא ב"ג וב"ח ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר ומייתי ממנה ראי' דס"ל לר"י דטעה בדבר מצוה פטור מחטאת ודחי לה דמיירי בתרומה בעה"פ דזמנו בהול. אי

נמי שאני תרומה דאקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא ב"ח כו' וכן ביבמות (ד' ל"ד) דס"ל לר"י דטעה בדבר מצוה פטור דאין זמנו בהול. ולכאורה צריך להבין דהא ברישא דמתניתין (רפ"ח דתרומות) תנן האשה שהיתה אוכלת בתרומה באו ואמרו לה מת בעליך או גירשה וכן העבד שהיה אוכל בתרומה ואמרו לו מת רבך או מכרך לישראל נתנך במתנה או עשאך ב"ח וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא ב"ג או ב"ח ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר וא"כ אמאי פוטר ר"י ברישא דמתניתין דליכא לשנויי בזה דטועה בדבר מצוה או משום דאקרי עבודה דזהו דווקא בב"ג או בב"ח כמו דאיתא בקדושין (ד' ס"ו) וזה לא הוי רק בכהן עצמו אבל באשתו של כהן או בעבדו של כהן לא שייך מצוה באכילת תרומה דידהו דהא הם אינם אוכלים בתרומה אלא מפני שהם קנינו של כהן:

אלא ודאי דהטע' מפני שהם אנוסים ע"כ פטורי' מהחומש כמו דתנן בגיטין (דף כ"ח) בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים דשמא מת לא חיישינן דמוקמינן אחזקתי' והיא מותרת מן הדין לאכול ע"כ פטורה מן החומש משא"כ בב"ג וב"ח דאיגלאי מילתא למפרע דפסול היה והיה בטעות מה שהי' סבורים שהוא כהן ע"כ צריך לטעמא דטעה בדבר מצוה ומיירי בע"פ שזמנו בהול או משום דאקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר.

[**ועיין** בר"ן (פ"ב דקדושין) שהביא ראי' מהא דפ"ק דגיטין (דף י"ב) בעבד כהן שברח אוכל בתרומה ואין חוששין שמא מכרו רבו לישראל וכתב דאפי' האוסרין בקטנה שהלך אבי' למדינת הים גבי כהן ועבד ליכא למיחש שמא מכרו רבו או קידשו לישראל דכיון שהם אוכלים בתרומה בחזקת שהוא קיים לא מקלקל להו ע"ש ולפי מה שביארתי מוכח ממתניתין הכי דהא תנן האשה שהי' אוכלת בתרומה אלמא דאין צריך לחוש שמא מכרו או שעשאו ב"ח]:

ובאמת תמהו האחרונים על הא דאמרינן ביבמות (דף פ"ז) דנשאת עפ"י ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ואם נשאת עפ"י עדים חייבת בקרבן ואמאי חייבת בקרבן הא אנוסה היא ואיפשר דאם הטעות עפ"י עדים לא אמרינן דאנוסה היא דאין זה בדרך הוראה אלא בדרך בירור וכיון דאיגלאי מילתא דעדי שקר הם ועל עדים שקרים לא אמרה תורה לסמוך עליהם אבל מה שההיתר הוא בדרך רוב או חזקה איך נאמר שחייבת בקרבן דהא על להבא נמי מודו ב"ד לסמוך על הרוב והא דקיי"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כמו דאמרינן בהוריות (ד' ב') היינו אם ב"ד חוזרין בהוראתן משא"כ הכא דעל להבא נמי מורין דהדין כן. ועיין תוספות פסחים (ד' ע"ג) בהא דשחטו ונמצא טריפה:

[**וכן** כתבו התוספות ביבמות (ד' ל"ה) החולץ ליבמתו כו' יוציא וחייבין קרבן וכתבו התוספות בחולץ תוך ג' חדשים איירי דומי' דסיפא דהכונס יבמתו דאיירי תוך שלשה ודאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברה ניכר לשליש וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי ה"ל למעבד וכה"ג איתא בשבועות (דף י"ח) פרט לאנוס גבי שלא בשעת וסתה וא"ת א"כ אם אין הולד של קיימא אמאי אסור בקרובותי' דתוך שלשה חדשים לאו חליצה היא דהא תנן לקמן היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיה לה ג' חדשים ומפרש לקמן טעמא דכיון דאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצה ואור"י דנהי דלאו חליצה היא מ"מ אסור בקרובותי' כיון דמדאורייתא הוי חליצה ועוד דדיעבד אם חלצה אפילו מדרבנן אינה צריכה חליצה אחרת דאמר לקמן יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין שלשה חדשים משמע דלא בעי חליצה עכ"ל].

וכן איתא בירושלמי (רפ"ד דיבמות ה' א') החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה כו' בשעבר הא בתחילה לא דו מתניתא דתנן היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהא לה שלשה חדשים (ופי' הפ"מ מדקתני ונמצאת מעוברת וא"צ לכל זה אלא דמדייק כמו שכתבו התוספות דמסתמא דומי' דסיפא דהכונס את המעוברת דאיירי תוך שלשה חדשים דאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברה ניכר לשליש וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי ה"ל למעבד כו' וא"כ מוכרחין אנו לומר דמיירי תוך שלשה וא"כ קשה דהא אין לחלוץ תוך ג' וע"ז אומר הירושלמי בשעבר הא בתחילה לא דו מתניתא היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהי' לה שלשה חדשים וא"כ צ"ל בע"כ דמיירי תוך ג' ועבר ועשה:

וע"ז אומר שם בירושלמי חלץ בתוך שלשה חדשים מהו שתהא צריכה חליצה לאחר שלשה חדשים כו' ופי' הפ"מ בעלמא קאי דאם עבר על תקנת חכמים ולא המתין מה שתהא צריכה חליצה לאחר ג' חדשים עיי"ש אבל לפי מה שביארתי שייך להא דלעיל דכיון דמתניתין מיירי בחלץ לה תוך שלשה חדשים דומי' דבא עלי' א"כ אם אין הולד של קיימא אמאי אסור בקרובותי' דתוך שלשה חדשים לאו חליצה היא דהא תנן לקמן היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיה לה ג' חדשים כו' ואור"י דנהי דלאו חליצה הא מ"מ אסור בקרובותי' כיון דמדאורייתא הוי חליצה ועוד דדיעבד אם חלצה אפי' מדרבנן אינה צריכה חליצה אחרת דאמר לקמן יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין שלשה חדשים משמע דלא בעי חליצה עכ"ל:

וע"כ מדייק נמי בירושלמי דלפי שמפרש בשעבר וחלצה דמיירי תוך ג' וא"כ אמאי אסור בקרובותי' דהא מדינא לאו חליצה היא וע"ז אומר נשמעינה מהדא קטנה שחלצה תחלוץ

משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשירה ור'מנא אמר לה סתם ר"י ברי' דר"ח מטי בה בשם ר' יוחנן דר' מאיר הא דר' מאיר אמר אין חולצין ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית כמה דאת אמר תמן אעפ"י שחלצה חולצת והכא נמי אעפ"י שחלצה חולצת וכבר ביארתי הירושלמי הזה בספרי ע"י על מה שהפ"מ פי' דמייתי ראי' דכמו דהתם גבי קטנה החליצה כשירה בדיעבד ואעפ"כ צריכה חליצה אחרת לכתחילה והכא נמי אעפ"י שהחליצה כשירה בדיעבד אפילו הכי צריך לחזור ולחלוץ לכתחילה עיי"ש שנדחק בזה:

אבל לי נראה דהטעם דאינה חולצת תוך ג' היינו דילמא נתעברה וכיון שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ע"כ בעי בירו' אם צריכה חליצה לאחר ג' דהא כיון דאחר ג' נתברר הדבר מעיקרא שהיה בטעות א"כ אגלאי מילתא למפרע וא"כ החליצה כשירה הי' וא"צ לחלוץ אחר ג' [דאע"ג דבחליצת מעוברת פליגי בה ר"י ור"ל אי חליצת מעוברת שמה חליצה או דאינה חולצת משום דלא אמרינן אגלאי מילתא למפרע היינו כמו שפירשו התוספות דלא אמרינן אגלאי מילתא למפרע בדבר העתידות עיי"ש או כמו שפי' הנ"י דאיפשר דדבר אחר גרם לה אח"כ להפיל אבל תחילה היתה עומדת להולד וע"כ לא אמרינן אגלאי מילתא למפרע והיינו דווקא אם היתה מעוברת והפילה אבל אם לאחר שלשה אגלאי מילתא למפרע שלא היה מעוברת בודאי אמרינן אגלאי מילתא למפרע. וע"ז מביא הירושלמי ראי' מהא דקטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל אע"ג דהא דלא תחלוץ הוא משום דר' מאיר אמר דאין חולצין ואין מייבמין דילמא איילונית היא וא"כ כשתגדיל למה לה לחלוץ אח"כ הא כיון דהגדילה אח"כ אגלאי מילתא למפרע שלא היתה איילונית מעיקרא וא"כ הא עולה ליבום וגם עולה לחליצה ואמאי חולצת מחדש הא אתברר מילתא למפרע שלא היתה איילונית אלא ודאי כיון דידעינן מעיקרא לא היתה ראוי' ליבום וע"כ צריכה חליצה אח"כ והכא נמי תוך ג' אעפ"י שנתברר לאחר ג' דלא נתעברה מעיקרא אפ"ה צריכה חליצה אח"כ (ומשמע מהירושלמי דצריכה חליצה אח"כ דלא כמו שתירצו התוספות ביבמות (ד' ל"ה) שהבאתי תחילה אך זהו דווקא לשיטת הירו' דחליצת קטנה דאורייתא כשירה היא אבל לשיטת הש"ס דילן דגרסינן חליצתה פסולה וכמו דאמרינן ביבמות (ד' ק"ה) אמר ר"י זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש כו' וא"כ אין ראי' מזה ודוק):

ובזה יתבאר הירושלמי ר' חגי שאל לחברי' מנין לאוכל ברשות שהוא פטור ומה בין סבר שהוא חולין ונמצא תרומה שהוא חייב ומה בין סבר שהוא כהן ונמצא ישראל שהוא פטור (כצ"ל) ואמרין לי' מהוריות ב"ד. (פי' שהטעם דהוי כמו שעשה בהוראת ב"ד וע"כ

פטור וכמו שביארתי תחילה לשיטת הש"ס דילן ברישא דמתניתין גבי האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונמצא שהוא ישראל שהם פטורים מטעם אנוס אך זה דווקא במה שהוא ע"פ הדין לסמוך על רוב או חזקה אבל בב"ג וב"ח דפסול למפרע [אי אמרינן דהא דאינו פסול אלא מכאן ולהבא זהו דווקא בקדשי מקדש כמו שביארתי לעיל] א"כ לא שייך בזה שאנוס כיון שהיה מותר מטעם חזקה. וע"כ משני בש"ס דילן בפסחים (ד' ע"ב) שהוא פטור מטעם טעה בדבר מצוה או מטעם דתרומה אקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר אבל לטעמא דהירושלמי פטור מטעם הוראת ב"ד אפי' בב"ג וב"ח ואיפשר דהיה מותר מטעם חזקת כשרות דאמו וסובר דמהני אפי' לגבי הבן ועיין בפ"ק דכתובות ש י"ג) ובתוספות קדושין (ד' ס') בד"ה מאי חזית ובירושלמי פ"ק דכתובות ה' ט') ר' אלעזר שאל לר' יוחנן אלמנת עיסה מה היא א"ל כשירה א"ל בתה מה היא א"ל כדברי מי שמכשיר בה מכשיר בבתה] כו':

ודע במה שביארתי דכיון שהעבד אכל עפ"י חזקה עדיף ממי דעשה בהוראת ב"ד דקיי"ל שחייב מחמת שזה עדיף יותר דהא דקיי"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב היינו אם ב"ד חוזרין משא"כ הכא דעל להבא נמי מורין ב"ד שהדין כן וזה צריך דווקא לשיטת הש"ס דילן דאמרינן בפ"ק דהוריות (דף ב') אמר ר' יהודא אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב:

אבל לשיטת הירושלמי קיי"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור. ע"כ ניחא בפשיטות מה דאמרין לי' דע"כ פטור באם סבר שהוא כהן ונמצא שהוא ישראל מהוראת ב"ד דהוי כמי שעשה עפ"י הוראת ב"ד:

ויתבאר זה עפ"י הירושלמי (פ"ק דהוריו' ה' א') דאמרינן התם חברי' בשם שמואל יחיד משלי' לרוב ציבור היא מתנית' אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו פטור ואמר ר' יוחנן אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה כו'.. והנה הירושלמי הזה יש בו שיבושים וטעות הדפוס ונתחלפו השיטות והפ"מ שגה בזה הרבה שהוא פי' כמו דאיתא בירושלמי וכצ"ל בירושלמי חברי' בשם שמואל יחיד משלים לרוב ציבור היא מתניתא אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו פטור (והוא טעות הדפוס וחילוף השורות וצ"ל אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה) (פי' דהא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור היינו אם משלים לרוב ציבור שהציבור אכלו חלב עפ"י ב"ד בהעלם דבר שהורו שמותר והיחיד עשה בשגגת מעשה דהיינו שאכל חלב שהיה סבור שהוא שומן אעפ"כ משלים לרוב ציבור). ולא כשיטת הש"ס דילן בהוריות (דף ב') אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור מ"ט אמר קרא בשגגה עד שיהיה בשגגה

אחת והירושלמי סובר דמשלים לרוב ציבור והוא פטור אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה (פי' אבל אם ליכא רוב רק מיעוט. וא"כ אין ב"ד מביאין פר וע"כ כל יחיד שעשה בפני עצמו חייב דהתולה בהוראת ב"ד חייב וכמו דס"ל לשמואל בהוריות (דף ב') דאמר רב יהודא אמר שמואל זו דברי ר' יהודא אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב):

אמר ר' יוחנן אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפ"ע מביא כשבה או שעירה (והוא ט"ס וצ"ל אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפ"ע פטור (פי' משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור) וע"ז אמר בירושלמי וקשי' על דעתי' דשמואל לא נמצא כל יחיד ויחיד מתכפר לו בשני חטאות (פי' לדברי שמואל שאומר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ תחילה צריך כל יחיד ויחיד להביא חטאת. וא"כ כשנשלם רוב ציבור מביאין פר. ונמצא כל יחיד ויחיד מתכפר בשני חטאות) ר' זעירא בשם שמואל היחיד תלוי אכלו רוב ב"ד מביאין אכלו מיעוט היחיד מביא (פי' דהיחיד תלוי תחילה ואינו מביא. דאם לא יהיה רוב אז היחיד מביא. אבל אם יהיה רוב אז הב"ד מביאין והיחיד פטור):

וע"כ אמרינן שם כל הורי' שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה ר' יוחנן פתר מתניתא כו' [והנה בכאן חסר וכצ"ל כמו שנדפס בירושלמי שאצל הש"ס בבלי וכן גרסינן התם] כל הוריות שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה ושעירה. וכל הורי' שב"ד אין מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה שמואל פתר מתניתא ברוב ומיעוט אכלו רוב הואיל ואין ב"ד מביאין פר (והוא ט"ס וצ"ל הואיל וב"ד מביאין פר) אין היחיד מביא כשבה או שעירה (ונ"ל שחסר כאן וצ"ל אכלו מיעוט הואיל ואין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה ושמואל לטעמיה דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב):

ר' יוחנן פתר מתניתא בהוריות ב"ד הורו ב"ד לעקור את כל הגוף הואיל וב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה (והוא ט"ס וצ"ל הואיל ואין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה). הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת: הואיל ואין ב"ד מביאין פר (הוא ט"ס וצ"ל) הואיל וב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה (והוא ט"ס וצ"ל) אין היחיד מביא כשבה או שעירה והוא דהא דתני' בברייתא דכל הורי' שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה היינו דווקאאם הורו לעקור את כל הגוף ע"כ לא הוי הוראה. ע"כ היחיד מביא כשבה או שעירה וכמו דאמרינן בירושלמי יבמות (פ"י ה' ב') ויהא כן בהוראה כשהורו מותר לבוא על אשת איש (פי' ולא כר"י דאמר לית כאן פטורה אלא חייבת והוא כמו דאמרינן ביבמות (דף צ"ב) דאין זו הוראה אלא טעות) וע"ז פריך ולא עקירת הגוף הוא דהא הוי כמו שהורו שמותר לבא על אשת איש. וע"ז אומר

כשהורו עד חמש שני' אסורה ונ"ל שהפי' הוא דהוי כמו שהורו עד הזמן. דהא אם יבוא בעלה תהא אסורה וא"כ לא הוי כהורו לעקור את כל הגוף ולא כפי' המפרשים הק"ע והפ"מ ע"ש] אבל אם עשה היחיד על פיהם אעפ"י שאין ב"ד מביאין פר אעפ"כ אין היחיד מביא כשבה או שעירה דר' יוחנן ס"ל דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור:

ואח"כ אומר עדיין אני אומר מיעוט הקהל שעשו חייבין שאין ב"ד מביאין עליהם פר (וסיום הברייתא הוא בש"ס דילן הכי) רוב הקהל שחטאו יהי' פטורין שהרי ב"ד מביאין על ידיהם פר) ר' יוחנן פתר מתניתא עדיין אני אומר מיעוט הקהל שעשו יהי' חייבין שכן בהוריו' אין ב"ד מביאין פר (פי' מיעוט הקהל שחטאו בשגגת מעשה חייבין שכן בהוריו' אין ב"ד מביאין על ידיהם פר וע"כ חייבין המיעוט בשגגת מעשה משא"כ רוב שב"ד מביאים על ידיהם פר וע"כ פטורין בשגגת מעשה) שמואל אמר אבל הן מביאין כשבה או שעירה (פי' דשמואל מפרש דמיעוט שעשו בהוראת ב"ד חייבין) ר"י אמר לא הן מביאין כשבה או שעירה (פי' דר"י סובר דמיעוט הקהל שחטאו בהוריות ב"ד הם פטורים ג"כ כיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור:

וע"ז אומר על דעתי' דשמואל דו יליף לה חיוב מחיוב ניחא (פי' דלשמואל ניחא דקאמר עדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו יהי' חייבין שכן בהורי' אין ב"ד מביאין פר. וע"כ כיון דשמואל ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ניחא מה שאומר דעדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו בשגגת מעשה יהיו חייבין שכן בהוריו' אין מביאין על ידיהם פר והם חייבין. וע"כ חייבים מיעוט הקהל בשגגת מעשה ג"כ אבל רוב הקהל שחטאו יהי' פטורין שהרי ב"ד מביאין על ידיהם פר (פי' בהוראה והם פטורין) וע"כ יהי' פטורין אפי' בשגגת מעשה ת"ל מעם הארץ אפי' רובו אפי' כולו על דעתי' דר' יוחנן דו יליף חיוב מפטור (פי' אבל לר' יוחנן קשי' דכיון דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ומפרש להברייתא דעדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו חייבין שאין ב"ד מביאין עליהם פר. ולא הן מביאין כשבה או שעירה שהם נמי פטורין. א"כ איך יתפרש הברייתא דמיעוט הקהל שחטאו חייבין שאין ב"ד מביאין על ידיהם פר והם נמי פטורין. וא"כ איך יתפרש הברייתא דע"כ מיעוט הקהל חייבין בשגגת מעשה מחמת שפטורין בהוראה א"כ מפני מה חייבין (וכן מקשה הש"ס דילן בהוריות (ד' ב'):

מתניתא פליגא על שמואל או הודע אליו חטאתו אשר חטא פרט למומר (פי' דאיך קאמר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. דהא סובר דמותר לאכול חלב עפ"י ב"ד. וא"כ לא הוי שגגה.) מתניתא פליגא על שמואל נפש אחת תחטא בעיסתה כו' הרי אלו מיעוטין

התולה בעצמו חייב התולה בב"ד פטור הדא פליגא על שמואל ולית לה קיום (והפ"מ שגה בזה הרבה בפירושו) ודוק:

וא"כ מוכח דהירושלמי ס"ל דהלכה דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וכן אמרינן בירושלמי (פ"ב דהוריות ה' א') נפש אם הכהן המשיח הרי משיח כיחיד מה יחיד אם אכל בהוריות ב"ד פטור אף זה אם אכל בהוריות ב"ד פטור דלא כהש"ס דילן דסובר כשמואל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וע"כ אומר הירושלמי מה בין סבור שהוא חולין ונמצא תרומה שהוא חייב מה בין סבור שהוא כהן ונמצא ישראל (כצ"ל) שהוא פטור. וע"ז אמרין לי' מהוריות ב"ד דהירושלמי לטעמי' דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור:

עוד בירושלמי שם א"ל עוד צריכה לי מה בין סבר שהוא חול ונמצא שבת שהוא חייב. מה בין סבר שהוא פסח ונמצא שלמים שהוא פטור. אמר ליה משוחט ברשות (פי' דהתם הוה טעה בדבר מצוה). ועיין במה שהארכתי שם בפסחים ובשבת:

עוד בירושלמי שם אמר לון עוד צריכה לי מה בין סבר שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב ומה בין סבר שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור כו' (פי' המפרש מהרא"פ סבור שהוא חלב ואכלו ואח"כ נודע שהי' שומן לא יביא קרבן על אכילתו שהרי לפי כו' איסורא אכל:

והנה הירושלמי הזה איתא בריש הוריות ג"כ ושם איתא אוף אנא צריכא לי מה בין סבור שהוא מותר ונמצא שהוא אסור שחייב ומה בין סבור שהוא חלב ונמצא שומן שפטור (והוא ט"ס וצ"ל כמו דאית' הכא בירושלמי) והנה הפ"מ שיבש שם הגירסא דהכא ג"כ וצ"ל מה בין סבור שהוא מותר ונמצא שהוא אסור וכתב דהירושלמי סובר דאומר מותר פטור מקרבן. וכשיטת רש"י בשבת ר"פ כלל גדול (ד' ס"ח) דאומר מותר פטור מן הקרבן. דהוי כמו אנוס:

ולא נראה לי דהא אמרינן בירושלמי (ר"פ כלל גדול) הדא אמרה היא הדא היא הדא דאפי' תינוק שנשבה לבין העו"ג נמי חייב עיי"ש ועוד דמשמע בירושלמי שסובר דאומר מותר קרוב למזיד יותר מהשוגג במעשה. דאמרינן בירושלמי (פ"ב דתרומות) על הא דתנן אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה ולא כלום. ר' פנחס בעי קומי רבי יוסי עד כדון בסבור בהו שהן טהורין הי' יודע שהם טמאים וסבור שמותר לתרום מן הטמא על הטהור. וא"כ משמע לכאורה דאומר מותר קרוב למזיד יותר. ע"כ לא מהני מה שאומר מותר. איפשר לומר דמיבעי לי' לרבי יהודה שאומר אם הי' יודע בו מתחילה אעפ"י שהוא שוגג לא עשה כלום. וע"כ דילמא זהו

דווקא בשגגת מעשה. אבל באומר מותר אעפ"י שידע מתחילה נמי הוי כמו אנוס. וכן משמע מהתשובה שהשיב לו דאמרינן התם א"ל יאות רבי סבר כרבי יודא ברם כר' יוסי היא הדא היא הדא. אך איפשר דקאי על ר' יוסי דאמר שם דבין בשוגג בין במזיד תרומתו תרומה. וא"כ לא שייך למיבעי דהא אפי' במזיד נמי מותר ודוק:

וכן משמע שם ר' שמואל בשם ר' אבהו בשוגג באיסור במזיד באיסור ונ"ל דהפי' הוא שאפי' בשוגג ובמזיד באיסור נמי הדין כן. ולא כפי' המפרש דדווקא שוגג באיסור מזיד באיסור. א"ר יוסי מתניתין אמרה כן המעשר והמבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בשוגג באיסור במזיד באיסור:

ויש עוד להביא ראי' שהירושלמי ס"ל דאומר מותר קרוב למזיד יותר מהא דאמרינן בירושלמי (פ"ה דגיטין ה"ה) על הא דתנן המטמא והמדמע והמנסך אם שוגג פטור ואם מזיד חייב. ואמרינן בירושלמי עד כדון דסבור שהוא חולין. היה יודע בה שהיא תרומה וכסבור שמותר לטמאותה. ופי' הפ"מ עד כאן לא שמענו ממתניתין שוגג פטור אלא בשוגג וכסבור שהוא חולין וטימאו וכגוונא דכל שוגג דעלמא הי' יודע בה שהיא תרומה (ופי' הפ"מ אלא שהי' סבור שמותר לטמאותה מהו אם אומר מותר שוגג מקרי או כמזיד הוא שהרי בכונה עשה) נשמעינה מן הדא הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין מה אנן קיימין אם כסבור שהוא חולין יש פיגול בחולין. אלא כי אנן קיימין ביודע בהן שהן קודש וסבור לומר שמותר לפגל בקודש והכא ביודע שהיא תרומה וסבור שמותר לטמאותה (והא דלא מוקי לה בכסבור שהוא שלמים וא"כ נאכלת לשני ימים ולילה אחד אח"כ יודע שהוא חטאת אך זהו כמו דאמרינן במנחות (ד' מ"ט) אמר רבא ומותבינן אשמעתין הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין הא שוגגין פטורין. ותני עלה פיגולן פיגול ה"ד אלימא דידע דחטאת הוא וקא מחשב בה לשום שלמים החי שוגגין מזידין הוי. אלא לאו דכסבור שלמים הוא וקא מחשב בה לשום שלמים וקתני פיגולן פיגול אלמא עקירה בטעות הוי עקירה א"ל אביי לעולם דידע דחטאת הוא וקא מחשב בה לשום שלמים ובאומר מותר וע"כ לא מצי לשנויי דכסבור שהוא שלמים. דא"כ לא הוי פיגול כלל דעקירה בטעות לא שמי' עקירה וכן סובר הירושלמי פ"י דפסחים ה"ה) מתניתא ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשום שלמים (פי' מתניתין דמחייב בשוחט פסח שלא לשמו איירי ביודע שהוא פסח ושחטו לשם שלמים. דאי באינו יודע פטור דעקירה בטעות לא הויעקירה כן פי' הק"ע). וא"כ כיון דעקירה בטעות לא הוי עקירה ע"כ צריך לומר באומר מותר:

וא"כ מוכח דס"ל דאומר מותר קרוב למזיד יותר. וקא פשיט דאומר מותר נמי הוי שוגג. וכן כתב הכ"מ בעצמו שם. והא דקאמר רבא ברפ"ח דמכות (ד' ז') דאומר מותר קרוב למזיד הוא וממעט לי' מגלות מדכתיב בשגגה כבר כתבו התוס' דשאני התם דבשגגה יתירי כתיבי. אבל בעלמא אומר מותר שוגג הוא כדאמר פ' כ"ג כו'.

ועוד מוכח מהירושלמי גופא דס"ל דחומר מותר מביא חטאת. דכיון דאמרינן בפסחים (פ"ו ה' א') מתניתא ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים דס"ל דעקירה בטעות לא הוי עקירה. א"כ הא דתנן הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עלי' חטאת היינו באומר מותר וכמו שפירש"י בפסחים (ד' ע"א) הפסח וכו' כסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו דאל"ה עקירה בטעות לא שמי' עקירה. וא"כ מוכח דאומר מותר הוי שוגג ומביא חטאת. (וכן מוכח דאפי' רבה דס"ל במכות (ד' ז') דאומר מותר קרוב למזיד (עיי"ש דהגירסא היא רבה) ואפ"ה סובר במנחות (ד' מ"ט) דעקירה בטעות לא שמי' עקירה ורבה גרסינן התם עיי"ש. וכן מוכח מהא דמסיים שם רבה לטעמי' דאמר מחשבה דלא מינכרא פסל בה רחמנא ומחשבה דמינכרא לא פסל בה רחמנא. וזו היא סברת רבה במנחות (ד' ב') דאלו רבא אמר התם (ד' ג') לא קשי' כאן בקומץ מנחה כו' ולא ס"ל כרבה עיי"ש. וא"כ כיון דס"ל דעקירה בטעות לא שמי' עקירה וא"כ צ"ל מתניתין דפסחים (ד' ע"ב) דהפסח ששחטו שלא לשמו. היינו דסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו. וא"כ מוכח דס"ל לרבה דאומר מותר הוי לענין קרבן כשוגג:

וא"כ מוכח דס"ל להירושלמי דאומר מותר הוי כשוגג ומביא קרבן. ובירושלמי (רפ"ו דתרומו') ולא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן מזיד בחלב ושוגג בקרבן (כצ"ל) וכן הוא הגירסא (רפ"ג דתרומות) ואולי צ"ל הגירסא מזיד בלאו ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן אלמא דאפי' שוגג בקרבן מביא קרבן. וכן בירושלמי (רפ"ג דשבועות) ר' בא בשם רבי יהודא בשוגג בקרבנה ומזיד בקרבנה כו' (וכמו דאיתא בשבועות (דף כ"ו) באומר יודע אני כו' אבל איני יודע אם חייבין עלי' קרבן אם לאו כו') לא כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן מזיד בחלב ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן כו':

ע"כ נראה לי שאין לשבש הגירסא והגירסא הוא כמו דאי' בירושלמי מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב. ומה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור ואמאי לא יתחייב חטאת על מה שהיה סבור שהוא חלב אעפ"י שנמצא שהוא שומן ואעפ"י שבמעשה לא עבר עבירה אע"ג שהתוס' הביאו במכות (דף י"ד) בד"ה לאפוקי פסח ומילה דבקום ועשה נינהו קשה ל"ל הקישא תיפוק ליה מדאמרינן בת"כ ועשה

אחת יצא מסית ומדיח ומקלל כו' ועדים זוממין שאין בהם מעשה דאין בהם קרבן כו'. אך הכא איכא מעשה שאכל אעפ"י שבאמת הוא היתר:

אך "ז לכאורה קשה דמאי בעי מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב ומה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר. (פי' ואמאי לא מתחייב חטאת דכיון שהוא סבור שהוא אסור א"כ אין כאן שגגה כלל. ואיך יתחייב חטאת ע"ז ומהו השאלה):

ע"כ נראה לי שהוא כמו דאמרינן במנחות (דף ס"ד) איתמר שחט שני חטאות של ציבור ואינו צריך אלא אחת אמר רבה חייב על השני' ופטור על הראשונה כו' א"ל רבינא לרב אשי נמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים מהו בתר מחשבתי' אזלינן וגברא לאיסורא קא מכוין או דילמא בתר מעשי' אזלינן א"ל לאו היינו דרבה ורבא דאיתמר שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלות דגים והעלה דגים חייב להעלות דגים והעלה דגים ותינוק רבא אמר חייב ורבה אמר פטור ועד כאן רבה לא קא פטר אלא כיון דשמע דעתי' נמי אתינוק אבל לא שמע לא ואיכא דאמרי א"ל היינו פלוגתיי' דרבה ורבא דאיתמר שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלות דגים והעלה דגים חייב להעלות דגים והעלה דגים ותינוק רבה אמר פטור ורבא אמר חייב רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו ורבא אמר חייב זיל בתר מחשבתי' וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מה' שגגות ה' ט"ו) נמצאת הראשונה טריפה בבני מעיים אעפ"י שלא ידע שהוא טריפה בעת ששחט הכחושה ולא לזה מתכוין הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה ה"ז פטור מחטא' וכן הפורש מצודה להעלות דגים מן הים בשוגג והעלה תינוק עם דגים בין ששמע שטבע תינוק בין שלא שמע הואיל והעלה תינוק ה"ז פטור מחטאת אעפ"י שלא הי' כונתו אלא לצוד מפני שהי' שוגג וכן כל כיוצא בזה:

ובאופן זה שאל ר' חגי לחבריי' מה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב ומה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור דהיינו שסבור שהוא אסור ועשה בשגגה דהיינו שנתכוין לצוד בשבת בשגגה ואח"כ מצא שהי' שם תינוק ונמצא שהוא מותר לגמרי ופטור מחטאת דהא צריך ליזל בתר מחשבתי' והוא נתכוין לאיסור בשוגג וע"ז אמר לון או הודע אליו חטאתו והביא השב מידיעתו חייב על שגגתו יצא זה שאפי' יודע אינו פורש (פי' שאלו הי' יודע בתחילה סוף המעשה היה מותר לכתחילה) ועיין בתוס' במנחות (דף ס"ד) בד"ה ואפי' נתכפר בשני' ולא דמי לבעי' דבסמוך בתר מחשבתי' אזלינן או בתר מעשיו דהתם אם יבוא אלי' ויאמר שהיא כחושה בבני מעיים הי' מביא שמינה ודוק:

ובזה ניחא מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מה' שבת ה' ט"ז) נתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור אפי' לא שמע שטבע הואיל והעלה תינוק עם דגים פטור וכתב הראב"ד הנך מילי פלוגתא דרבה ורבא נינהו במנחות ורבא לקולא דאמר זיל בתר מעשיו והוא פסק כרבא אע"ג דתלמיד הוא לגבי דרבה ועיי"ש במ"מ ולפי מה שביארתי שזה פירוש השאלה ששאל ר' חגי דמה בין סבור שהוא שומן ונמצא חלב ומה בין כו' וע"ז פשיט לי' מהא דתני' או הודע אליו חטאתו כו' השב מידיעתו חייב על שגגתו יצא זה שאפי' יודע אינו פורש (פי' שאלו הי' יודע באמת המעשה לא הי' פורש וע"כ אינו מביא חטאת) וע"כ סמך ע"ז הירושלמי דמיני' מוכח ג"כ שהוא פטור וע"כ פסק דפטור דבתר מעשיו אזלינן ועיין בשבועות (דף כ"ו) בעי מיני' רבינא מרבא כו' ובירושלמי (פ"ג דשבועות ה"י):

הלכה ד

קטע ב

חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה ר"א אומר אם הי' מונחת במקום המוצנע כו' אמר ר"י ב"ר בון מדברי שלשתן תלוי' אסור לשורפה (פי' דמדברי ר"א ור"י ור"ג דפליגי בחבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה כולם סברי דתלוי' אסור לשורפה אלא דר"א סובר דאם הי' מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע ור' יהושע סובר דמותר לגרום לה טומאה ור"ג סובר דאל יחדש בה דבר אבל כולם סוברים דתלוי' אסור לשורפה):

קטע ה

חברי' בשם ר' אליעזר חבית הראשונה כר' יוסי והשני' כר"מ (פי' חבית הראשונה היינו הא דפליגי בחבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה דפליגי בה ר"א ור"י וחבית השניה היינו הא דפליגי אח"כ בחבית של תרומה שנשברה כו' דפליגי ר"א ור"י חברי אמרי חבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה והשני' כר"מ ולית ר' יוסי מודה בה (פי' דחברי' בשם ר"א אמרי דחבית הראשונה כרבי יוסי ור"מ לא ס"ל פלוגתא דחבית הראשונה דהא כיון דס"ל לר"מ בפסחים (דף י"ד) דמדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח והטעם כיון דחמץ צריך לשרוף וע"כ כיון דאזיל לאיבוד אעפ"י שהוא שלא מחמת טומאה אעפ"כ מותר לשורפה עם הטמאה בפסח וא"כ בתלוי' נמי כיון דסוף כל סוף אזיל לאיבוד ע"כ לר"מ ודאי דמותר לשרוף וא"כ חבית הראשונה היינו פלוגתא דחבית הראשונה אתי כרבי יוסי שחולק על ר"מ שם דא"ר יוסי אינה היא המדה וא"כ חבית הראשונה כר' יוסי אבל ר"מ ס"ל דלא פליגי בחבית הראשונה דכיון שהיא תלוי' וסוף כל סוף אזיל לאיבוד וע"כ מותר לשורפה) וחבית השני' כר"מ

(פי' דחבית השני' דהיינו חבית שנשברה בגת העליונה ותחתונה חולין טמאים כו' אתי כר' מאיר אבל ר' יוסי לא ס"ל חבית אחרונה דאי הוי ס"ל חבית אחרונה אם כן כיון דאזיל לאיבוד ס"ל לר'יהושע שמותר לטמא בידים וא"כ אמאי חולק על ר"מ שאמר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אלא ודאי דר' יוסי לית לי' חבית אחרונה):

עוד אמרינן שם א"ל ר' יוסי חמי מה אתון אמרין חבית הראשונה כר' יוסי הא כר"מ שורפין וכר"ש שורפין (פי' דר"ש אית לי' נמי דתלוי' שורפין וכמו דאמרינן בפסחים (דף י"ט) דתני' י"ד שחל להיות בשבת אמר ר"ש לא נחלקו ר"א ור"י על הטהורה ועל הטמאה כו' על מה נחלקו על התלוי' ועל הטמאה שר"א אומר תשרף זו בעצמה וזו בעצמה ור' יהושע אומר שתיהן כאחת וירבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי וישרופו [ועוד מן הדא ויותר והוא ט"ס] ואנן חמי רבנן אתא עובד' קומיהון ואמרינן אזיל תלי:

וע"ז פריך והא אשכחן דאמר ר"ש שורפין דתנינן מודה ר"א ור"י ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה (פי' כמו דתנן במתניתין ור' יהושע אומר שתיהן כאחת ואמר ר' יוחנן ר"ש שני' (פי' כמו דאמרינן בפסחים (דף כ') הא ר"ש ואליבא דר"י הא ר' יוסי ואליבא דר"י פי' וא"כ מוכח בהדי' דר"ש ס"ל דתלוי' שורפין והטעם משום דסוף כל סוף אזיל לאיבוד). ואין תימר לית לי' לר"מ תלוי' הא תני תרומה טמאה שורפין אותה ע"ש עם חשיכה וחכ"א בזמנה ופריך דלפי זה אמאי שורפין אותו דווקא ע"ש עם חשיכה הא אפי' בשחרית יכול לשרוף אותה כיון דאזיל לאיבוד א"ר מנא קומי ר"ז תו פתר בתלוי' שדעתו לשאול עליו פי' וא"כ לא אזיל לאיבוד ואיפשר דמיירי אם נטמא ע"י שני וא"כ אם היא תרומה נטמאת אבל אם ישאל עליו ואח"כ יעשה אותה תרומה הרי היא טהורה וא"כ אינה הולכת לאיבוד או כיון שאינה הולכת לאיבוד אף שיהי' ע"י שאלה ותחזור לחולין אעפ"כ אסור לטמאה ודוחק. ואפ"ל שאיפשר לשאול עליו אם היא טהורה או טמאה ואינו יודע בבירור דתני תלוי' שאמר טהורה היא טמאה היא ה"ז טהורה (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל תלוי' שאמר ס' טהורה היא ס' טמאה היא ה"ז טמאה (פי' שאמר שהוא מן הדין תלוי' ס' טהורה ס' טמאה ה"ז טמאה ע"כ יש לה דין טמאה כיון דאזיל לאיבוד אם אמר הריני מניחה עד שאשאל עליו טהורה (פי' שאמר שהוא לו ספק אם היא טהורה אם היא טמאה ואינו ספק בבירור אם היא טהורה או טמאה אלא הריני מניחה עד שאשאל עליו ע"כ יש לה דין טהורה כיון דלא אזיל לאיבוד) וע"כ קאמר דתלוי' זו דווקא שורפין אותה ע"ש עם חשיכה משום דאין לו פנאי עוד אבל בשחרית אין שורפין אר"י בר בון תיפתר שנולד לה ספק עם דמדומי חמה וע"כ קאמר שורפין אותה ע"ש עם חשיכה

אבל באמת אפי' אם נטמאת בשחרית נמי שורפין משום דר"מ לית ליה תלוי' וחבית הראשונה דהיינו הדין של חבית ראשונה שנולד לה ספק טומאה הוא אליבא דר' יוסי ולא אליבא דר"מ:

עוד שם אתון אמרין חבית הראשונה כר"מ ולית רבי יוסי מודה בה (ט"ס וצ"ל) אתון אמרין חבית שני' כר"מ ולית ר' יוסי מודה בה דר' יוסי לית לי' דכיון דאזיל לאיבוד שרי לטמאותה] והא תני במה דברים אמורים בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות [והוא ט"ס וצ"ל בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אסור לטמאות ואין כר"מ היא יש בו כדי להעלות. היא אין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות והוא ט"ס וצ"ל אפי' כל שהוא מותר לטמאות] (פי' דלר"מ דעיקר הטעם כיון דאזיל לאיבוד א"כ אפי' יש בו כדי להעלות מותר נמי לטמאות. ואמאי תני בברייתא דאם יש בו כדי להעלות אסור לטמאות [וכן אמרין בפסחים (ד' כ"א) אמר ריב"ח מחלוקת שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים אבל נפל למאה חולין טמאים ד"ה תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד]. וא"כ מוכח דחבית השניה הוא דלא כר"מ והנה ראיתי בפסחים שהשיג הק"ע על המפרש מהרא"פ והקשה דכשיש בבור ק"א ודאי מודה ר"מ שאין לטמאות התרומה בידים דלמה יפסידנה דכשהיא נופלת לק"א היא נאכלת כדתנן (פ"ה דתרומות) תעלה ותאכל נקודים או קליות וכשמטמא ביד נפסדת לגמרי עכ"ל. והנה מה שכתב תעלה ותאכל נקודים אינו שייך הכא דהא הכא מיירי בחבית יין של תרומה. ועיין רש"י בפסחים (דף כ"א) דלא פסדי חולין דתרומה עולה בהם וחזי בימי טומאתו כדמעיקרא כו' ודוק:

וא"כ מוכח דלא כמו דאמר דחבית השניה הוא כר"מ וע"ז קאמר ועוד מן הדא ופי' שמזה מוכח ג"כ דחבית השניה הוא לא כמו שאמר דר"מ היא אבל ר' יוסי אינו מודה בה דלר' יוסי ל"ל טעמא דכיון דאזיל לאיבוד מותר לטמאותה דתנן רבי יוסי אמר אינה היא המדה ולית בר נש אמר אינה אלא דהוא מודה על קדמייתא (פי' כיון שרבי יוסי אמר אינה היא המדה א"כ מודה לפלוגתא דחבית השני' אלא דר' יוסי סובר דאין יכולים ללמוד מזה ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. וא"כ איך אמרו חברי' דרבי יוסי לית ליה כלל חבית שניה (פי' פלוגתא דחבית שני'):

וע"כ אמר מאי כדון דא"כ כיון דר' יוסי מודה דפליגי בחבית שני' (דהיינו חבית שנשברה בגת העליונה וא"כ אמאי חולק על הא ששורפין טהורה עם הטמאה בפסח וע"כ אמר תמן התורה חסה על ממונן של ישראל (פי' ששם יש הפסד וע"כ התירו משום פסידא דחולין והכא מה אית לך מימר ופריך והכא אינו מפסידו ממון) ופי' שצריך לעצים

לשרוף זו לעצמה וזו לעצמה וא"כ יש נמי הפסד וע"ז משני להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו והכי משני בש"ס דילן (פסחים ד' כ') דאמרינן שם מתקיף לה רבא מתניתין איכא נמי הפסד עצים א"ל אביי להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו] אמר רבי יוסי ב"ר בון תיפתר כמ"ד מדברי ר"ע ומדברי ר"ח סגן הכהנים. וא"כ לא מוכח מזה כלל דר"מ לית ליה חבית הראשונה דאין הטעם משום דסוף כל סוף לאיבוד אזיל דהתם שאני כיון דהוי איסור והוא יליף איסור מטומאה ועיין פסחים (פ"א ה' ח') אמר ר' אבין ר"מ כדעתי' דר"מ מחמיר מדבריהם כד"ת א"ר חנינא כיי דתנן תמן הרואה כתם ה"ז מקולקלת כו'] וא"כ אין זה שייך לחבית ראשונה וגם לא מוכח דר' יוסי לית לי' חבית שני' כיון דגם ר"מ לא למד מפלוגתא דר"א ור"י אלא מהא דר"ח סגן הכהנים ור' עקיבא:

עוד אמרינן שם ר' אילא ור"מ תרוייהו בשם ר' יוחנן חבית הראשונה כרבי יוסי והשני' בין כר"מ בין כר' יוסי (פי' דזה בודאי דר"מ לא ס"ל חבית הראשונה דכיון דסוף כל סוף אזיל לאיבוד א"כ ממילא מותר לשרוף והשני' בין כר"מ בין כר' יוסי דאפי' ר' יוסי דפליג שאין לשרוף טהורה עם הטמאה בפסח אע"ג דאזיל לאיבוד אפ"ה מודה בחבית השני') פי' וח"כ מתורץ ב' קושי' הראשונות מהא דתני' בד"א בבור שאין בו כדי להעלות כו' וגם מהא דר' יוסי אמר אינה היא המדה ולית בר נש אמר אינה אלא דהוא מודה על קדמייתא והטעם משום הפסד מרובה פסידא דחולין וכמו דאמר תחילה מאי כדון וכמו שביארתי:

וע"ז אומר אמר ר' זעירא קומי ר' מנא ולית הדא פליגא על ר"מ. והמפרש מהרא"פ הגיה כמו דאיתא בפסחים לית הדא פליגא על דר' יוסי דלית לי' החילוק בין הפסד מרובה להפסד מועט. ולכאורה איפשר לפרש הגירסא כמו דאיתא בתרומות ולית הדא פליגא על ר"מ (פי' דהא אמרינן שם תני במה דברים אמורים בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אסור לטמא ואי כר"מ מה נ"מ כיון דסוף כל סוף אזיל לאיבוד וצ"ל ונאמר דלא כר' מאיר לפי דלית לי' החילוק שבין הפסד מרובה להפסד מועט:

וע"ז אומר לפי שמצינו שר"מ שורף תלוי' בכל מקום. ופי' דלכאורה איפשר דאתי כר"מ והא דקשה מהברייתא דאמרה בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ואי לר"מ מותר לטמאות אפי' ביש בו כדי להעלות. דילמא ר"מ לאקאמר אנא דשורפין בתרומה בע"פ דצריך לשורפה. אבל במקום שא"צ לשורפה אסור לשרוף וכן לטמאה. ע"ז אומר לפי שמצינו שר"מ שורף תלוי' בכל מקום. דשורף תלוי' בכל מקום אע"ג שא"צ כלל. אלמא כיון דאזיל לאיבוד. ע"כ מותר לשרוף וא"כ ה"נ אפילו יש בו כדי להעלות. אפ"ה מותר לשרוף. וא"כ אתי הברייתא

דלא כר"מ. אמר ר' מנא אזלית לקסרין שמעית חזקי' בשם ר' ירמי' שורף תלוי' בכל מקום. ואמרי' לי' בגין שהיא תלוי' ד"ת. ע"ז אמר שמותר לשרוף. אבל לא בתלוי' דרבנן. וע"ז אמר אף במדור של עו"ג:

קטע 1

עוד שם בירושלמי אמר ר' יוחנן ר' יהושע ור' שמעון שניהן אמרו דבר א'. אמר ר' אילא ר"ש דבכורות (פי' ר"ש דבכורות (ד' ל"ג) דר"ש אומר יקיז אעפ"י שעושה בו מום והטעם משום דבלא"ה ימות. אלמא דכיון דאזיל לאיבוד מותר לעשות בו מום. וה"נ סובר ר' יהושע בתרומות בחבית שני'. אמר ר' אילא ר"ש דבכורות ור' יהושע בתרומות לא הדין מודה לדין. ולא הדין מודה לדין (פי' כמו דאמרינן בבכורות א ל"ג) דאי ר"ש דמתניתין איפשר לומר הטעם משום דר"ש לטעמי' דס"ל דבר שאין מתכוין מותר. ולר"ש דברייתא איפשר לומר דמותר להטיל מום בבעל מום וכן ר' יהושע איפשר דלא מודה לר"ש דאם יסבור דאסור להטיל מום בבעל מום וכן אם אינו מתכוין אסור איפשר דאע"ג דר' יהושע ס"ל דמותר לטמא בידים. זהו דווקא בתרומה דכיון דאזיל לאיבוד שרי לטמאותה משא"כ בקדשים דקדשים חמירי טפי):

וע"ז אמר ר' זעירא מסתברא מודה ר' שמעון לר' יהושע (פי' דלר' שמעון דס"ל כיון דאזיל לאיבוד שרי להטיל מום אף בקדשים א"כ מודה לר' יהושע בודאי דמותר לטמא ביד). ור' יהושע לא מודה לר"ש. דר' יהושע לא אמר אלא בתרומה דלא זו היא תרומה שאני מוזהר עלי' מלטמאה ור' יהושע לא מודה לר"ש. דאע"ג דס"ל בתרומה דלא זו היא תרומה שאני מוזהר עלי' כו' זהו דווקא בתרומה אבל לא בקדשים:

וע"ז אומר רבי בון ב"ח בעי קומי ר' זעירא על דעתך דתימר ר"ש מודה לר' יהושע והא תנינן מודה ר"א ור"י ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה וישרפו שתיהן כאחת (פי' כיון דר' זעירא אמר מסתברא יודה ר"ש לר' יהושע דכיון דס"ל דאפי' בקדשי' כיון דאזיל לאיבוד מותר להקיז דם. א"כ מכש"כ בתרומה. וא"כ אפי' בתרומה טהורה נמי יהא מותר לשרוף בע"פ. וא"כ אמאי תנן בפסחים (דף ט"ו) ומודים ר"א ור"י ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ועל מה נחלקו על התלוי' ועל הטמאה כו' ואמרינן לעיל בירושלמי והא אשכחן דאמר ר"ש שורפין דתנינן מודה ר"א ור"י ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ואר"י ר"ש שנו וכן אמרינן בש"ס דילן בפסחים (דף כ') הא ר' יהושע אליבא דר"ש א"כ כיון שר' זעירא אומר שר' שמעון דבכורות (דף ל"ה) יודה לר' יהושע בתרומות א"כ מותר לשרוף אפי' הטהורה עם הטמאה וע"כ מקשה וישרפו שתיהן כאחת. א"ל תמן טהורה היא ד"ת תרומה בעינה

היא אתה הוא שגזרת לשורפה כו' משא"כ אם לא יקיז לו דם בודאי ימות וא"כ הוי כמו דאזיל לאיבוד מיד:

וע"ז פריך ולא נפסלה בהיסח הדעת לא כן אמר ר' יוחנן היסח הדעת דבר תורה (פי' ולמה לי טעמא בתלויה משום דאזיל לאיבוד הא כיון שהיא תלוי' שוב אינה משמר' וא"כ נפסלה בהיסח הדעת ואמר ר"י היסח הדעת ד"ת [פי' והוא כמו דאמרינן בפסחים (דף ל"ד) דאיתמר היסח הדעת ר' יוחנן אמר פסול טומאה הוי ורשב"ל אמר פסול הגוף הוי ר' יוחנן אמר פסול טומאה הוי שאם יבוא אלי' ויטהרנה שומעין לו ורשב"ל אמר פסול הגוף הוי שאם יבוא אלי' ויטהרנה אין שומעין לו] אבל הירושלמי ס"ל דר' יוחנן אמר היסח הדעת דבר תורה. וא"כ אמאי אסור לשרוף את התלויה כיון דמ"מ מסיח דעת מלשמור אותה. וע"כ אמר לא כן א"ר יוחנן היסח הדעת ד"ת. (פי' דאי אמרינן דלא הוי רק אלא פסול טומאה וא"כ הוי תלוי' כמו תחילה אבל לר' יוחנן שסובר דהיסח הדעת ד"ת וא"כ הוי פסול הגוף, וא"כ מותר לשרוף את התלויה [ועיין בשקלים (פ"ז ה' ג') אמר ר' אלעזר א"ר אושעי' היסח הדעת טעון צורה כו'. וזהו כמ"ד דהיסח הדעת הוי פסול טומאה וע"ז א"ל שהוא משמרה שלא תגע בטהרות אחרות וע"כ לא נפסלה בהיסח הדעת וע"ז אומר הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג גחלים ואז אין צריך לשומרה שלא תגע בטהרות אחרות. וע"ז א"ל לכשיתנה אבל קודם שנתנה אינה פסולה משום היסח הדעת ועל כן פליגי בה תנאי אם מותר לשורפה משום דאזיל לאיבוד:

פרק ט

הלכה א

קטע יא

ליטרא בצלים של מ"ר שנטעה והרי היא כעשר ליטרין הרי אלו חייבת במעשרות ואותו מ"ר שלהן הוא מפריש על תרומת מעשר ועל מה שנטע. איפשר לומר שהפי' הוא דקמ"ל דאע"ג דהתוס' חייב מדאורייתא והליטרא בצלים אינו חייב רק מדרבנן. וכמו דאיתא בפ"ז דנדרים (דף נ"ז) ליטרא בצלים שתקנה וזרעה מתעשרת להו כולה אלמא אתי גידולין ומבטלין העיקר ומשני דילמא לחומרא שאני וכן הירושלמי סובר נמי דצריך לעשר לפי כולה וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דערלה) דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן בצל שעקרו ושתלו כיון שהשריש מעשר לפי כולו. ומשמע מהא דהא דגידולין מבטלין העיקר היינו לחומרא וכמו דמסיים (שם) בירושלמי ליטרא בצלים שנטעה והרי בה עשר ליטרין כו' חייבת במעשרות וחוזר ופודה את מ"ש שנטעה אלמא דאזלינן לחומרא

וע"כ חייבת במעשרות. ואפ"ה פודה את מ"ש. וא"כ כיון שהוא רק לחומרא א"כ לא יכול לעשר מיני' ובי' וכמו שכתב הר"ן וז"ל ובמה שפירשתי לא קשי' לן הכא דמקשי הכא חומרא דאתי לידי קולא דאי מעשר מינה ובה. דילמא מעשר מהעיקר על הגידולין. והוי מן הפטור על החיוב ואי מעשר עלה ממקום אחר ה"ל מרבה מעשרותיו. דלא קשי' כלל הואיל דאין גידולין מעלין את העיקר ה"ל גידולין כעיקר כיון דמיני' רבו. והך ליטרא עיקרה וגידולי' פטורין מדינא וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל:

[**ובכה"ג** איתא בירושלמי (פ"ק דערלה) ר"ז בשם רבנן אתרוג שחנט בשנת הערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו אפי' מוסיף כמה אסור ולוקין עליו בכזית א"ר מיישא לר' זירא תרתין מילין אתון אמרין ואינון פליגין חדא על חדא. הכא אתון אמרין שאין גידולי איסור מעלין את האיסור. והכא אתון אמרין לוקין עליו בכזית ולוקה לפי חשבון שיש בו א"ר יונה כאן מחמת עצמו הוא וכאן מחמת הסיפוק הוא (פי' שהקשה לו דבתרתין מילין סותרים זא"ז דהכא את אמרת דאין גידולי איסור מעלין את האיסור פי' דאין גידולין מבטלין את העיקר אבל אעפ"כ אין נחשבין הגידולין להיות כעיקר וא"כ איך אמר דאתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר לוקין עליו בכזית ואמאי אינו לוקה לפי חשבון. וא"כ למאי דמשני דאם מחמת עצמו הוא חי לוקין עליו בכזית א"כ משמע דכיון דאין גידולין מבטלין העיקר. נחשבין הגידולין כמו העיקר גופא וכמו שכתב הר"ן ודוק. אבל הרא"ש כתב שם ונראה דאפי' למ"ד אין בילה בדבר יבש הכא מודה דיש בילה כי היניקה ולחלוחית הקרקע מבלבל יחד ותורם ומעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו]:

וע"כ אמר ליטרא בצלים של מ"ר שנטעה והרי בה עשר ליטרין הרי אלו חייב' במעשרות ואותו מ"ר הוא מפריש על תרומת מעשר ועל מה שנטע ואיפשר שצ"ל הוא מפריש עליו ועל מה שנטע. (פי' אע"ג דהוי כמפריש מן הפטור על החיוב ואיפשר לומר דסבר יש בילה או כמו שתירץ הר"ן (וכמו שהבאתי מהירושלמי) דכיון דאין גידולין מבטלין העיקר הוי גידולין כעיקר עצמו וגידולין נמי פטורין מדינא:

ובירושלמי (ספ"ז דתרומות) ר' חנינא תורתא בשם ר' ינאי בצל של תרומה שעקרו ושתלו כיון שרבה עליו החדש מותר התיב ר' זעירא והתנינן את שזרעו כלה מותר. ודבר שאין זרעו כלה אסור. ואעפ"י שרבה עליו החדש ר"ז כדעתי' דאמר ר"ז בשם ר' יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי' הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור עכ"ל

וא"כ ר' חנינא תורתי' סובר דגידולין מבטלין את העיקר אפי' לקולא כמו דאיתא בנדרים (ד' מ"ז) פשט לי' ק הדא דאר"ח תורתא א"ר ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידולין על עיקרו מותר א"ל ר' ירמי' שביק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין דאמר ר' אבהו א"ריוחנן ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אעפ"י שהוסיפו מאתים אסור ואמר ר' שמואל ב"נ אר"י בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמי' דרבי אמי ופשיט לו מן הדא דאר"י ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא דאתי גידולין ומבטלין עיקר דילמא לחומרא שאני כו' וא"כ הא דאר"ז תורתא דבצל של תרומה שעקרו ושתלו מכיון שרבה עליו החדש מותר ס"ל דגידולין מבטלין את העיקר אפי' לקולא ובמ"א יתבאר. ודע דהא דאמרינן ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה ואמרין במנחות (ד' ע') דזהו דווקא בבצל דהיינו זריעתו. אבל אם קצר שיבלין ולא דשן אלא עישרן ושתלן הוי בעי דלא אפשיטא אם חייב לעשר גם העיקר משום דלאו היינו זריעתו וע"כ נקט בירושלמי דווקא בצל ודוק:

הלכה ב

קטע ג

מתניתין גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין אבל הטבל ומ"ר וספיחי שביעית כו' גידוליהן חולין. גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותם בזמן זרעם והנה הר"ש הביא הירושלמי ופודה אותם בזמן זרעם ובירושלמי א"ר אבהו בשם ר' יוחנן פודה כל האוצר בדמי אותה סאה. והדר מסיק הפרש בין הקדש למ"ש מ"ש בין בדבר שזרעו כלה בין בדבר שאין זרעו כלה נפדה. אלא בדבר שזרעו כלה נפדה כשער שהוא עומד בו. בדבר שאין זרעו כלה נפדה כשער הראשון. הקדש בין בדבר שזרעו כלה בין אינו כלה אין לו אלא מקומו ושעתו. אבל בדבר שזרעו כלה פודה כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע. ודבר שאין זרעו כלה פודה כל האוצר עכ"ל:

והנה הירושלמי הזה לפי מה שהעתיק הר"ש לא ימלט מהיות בו שיבושים בדפוס דהא צ"ל בהיפוך בדבר שזרעו כלה נפדה כשער הראשון. דהא עכשיו ליתא בעולם דהא זרעו כלה. ודבר שאין זרעו כלה נפדה כשער שהוא עומד בו ועוד דכיון דמסיק דבהקדש יש חילוק לענין פדיון דבדבר שזרעו כלה פודה בדמי אותה סאה. ובדבר שאין זרעו כלה פודה כל האוצר משמע דבמ"ש אין חילוק דבין בדבר שזרעו כלה ובין בדבר שאין זרעו כלה נפדה בדמי אותה סאה:

ע"כ צריך להגיהו ר"א בשם ר"י פודה את כל האוצר בדמי אותה סאה. הפרש הקדש למ"ש מ"ש בין בדבר שזרעו כלה ובין בדבר שאין זרעו כלה נפדה בדמי אותה סאה. אלא

בדבר שזרעו כלה נפדה כשער הראשון. דבר שאין זרעו כלה נפדה כשער שהוא עומד בו. הקדש בין בדבר שזרעו כלה ובין בדבר שאין זרעו כלה אין לו אלא מקומו ושעתו אבל דבר שזרעו כלה פודה כל האוצר בדמי אותה סאה שזרע ובדבר שאין זרעו כלה פודה בדמי כל האוצר עכ"ל:

ועדיין צריך לבאר מהו החילוק שבין מ"ש שפודה בדמי אותה סאה ובין הקדש שפודה בדמי כל האוצר ואי משום דהקדש הוי דשיל"מ א"כ מ"ש נמי הוה דשיל"מ על ידי פדיון ע"כ נראה לי שהחילוק הוא דבמ"ש לא שייך לומר ממונא לא בטיל משא"כ בהקדש שייך לומר ממונא לא בטיל ועיין במה שביארתי בספרי א"ה (דרוש כ"ג) על הירושלמי (פ"ב דמ"ש) מתניתא פליגא על ר"י האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן א"ר בא תחומין עשו למדת הדין. וביארתי במ"א דאיסור תחומין תלוי בממון. וע"כ כיון דממונא לא בטיל. ה"נ תחומין שאיסור תחומין תלוי בממון משא"כ במ"ש דבעי הותיר המדה. ואיפשר דהקדש הוי כמו ממון שיש לו תובעים. וכמו דאמרינן (בירושלמי (פ"ד דמ"ש) מה בין הקדש ומה בין מ"ש, א"ר הילא הקדש יש לו תובעין מ"ש אין לו תובעים וכמו דאמרינן בב"מ (ד' נ"ד) הכל מודים בהקדש שחילל הואיל וגזברים תובעים אותו בשוק וע"כ יש חילוק דבמ"ש אפי' אין זרעו כלה אעפ"כ נפדה בדמי אותה סאה [ולא דמי לדגים וקפלוטות דאם טעמו ושבחו ניכר השבח לפי חשבון ה"מ בדבר שהוא בעין ולא בדבר הבא ע"י זריעה]. משא"כ בהקדש דממונא לא בטיל וע"כ פודה בדמי כל האוצר. ועיין בתוס' דע"ג שא מ"ט) שהקשו דמ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומ"ש שהן חולין דאפי' גידולי תרומה אלא שגזרו עליהם בי"ח דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין דאינו אוכל האיסור עצמו עכ"ל. והנה לכאורה הוא תמוה דהא תנן (פ"ט דתרומות מ"ד) גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותם בזמן זרעם. אע"ג דהקדש הוי איסורי הנאה (וכן במ"ש ביארתי במ"א עפ"י מה שכתב הש"א דמ"ש אסור בהנאה. והוכיח מהא דפ"ק דבכורות דף ט') והרי מ"ש שהקפידה עליו תורה בכסף כו' אך איפשר ומר כיון דאיפשר להתיר ההנאה ע"י פדיון. ע"כ גידוליהם חולין. ובמ"א יתבאר:

ובירושלמי (ספ"ק דערלה) ביצת הקדש שנעשית אפרוח א"ר יסא פליגי בה כהנא ור"י כהנא אמר אסורה ור' יוחנן אמר מותרת. אמר ר' זעירא לר' יוסי הא ר"י אמר מותרת. אף הוא פודה אותה בזמן זרעה ר' חנינא ור' יונה ור' אלעזר בשם כהנא פודה אותה בזמן זרעה ור"ח בשם ר' פנחס מתקנתא כהנא אמר אסורה ופודה אותה כמו שהיא ור' יוחנן אמר מותרת ופודה אותה בזמן זרעה עכ"ל. וא"כ לדברי ר"י צ"ל דהוי כמו שזרעו כלה

פודה אותה בדמי אותה סאה. וכמו דאמרינן בתמורה (דף ל"א) אבל גבי ביצה אימת גדלה לכי מסרחה. לכי מסרחה עפרא בעלמא הוא

והנה בירושלמי (פ"ו דנדרים ה' ד') איתא זה הכלל שהיה ר"ש אומר משום ר"י כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומ"ש והקדש והחדש לא נתנו להם חכמים שיעור אלא מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו להם חכמים שיעור מין במינו (כל שהוא הוא ט"ס) והוא מיותר ודלא כהפ"מ וכן הוא (פ"ו דשביעית) [פי' השיעור של מאה וא' או של מאתים] ושלא במינו בנ"ט אילין נדרים מה את עביד לון כדבר שיש להם מתירים או כדבר שאין להם מתירים מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן שהזקן עוקר את הנדר מעיקרו אמרו אינו עוקרו אלא מכאן ולהבא (ואיפשר לומר דבעי' של הירושלמי דאם נתערב ומדאורייתא בטיל ברוב א"כ לא מהני שאלה והוי כמאן דליתא וכמו דאיתא בשבועות (ד' כ"ח) אכלו כולו אין נשאל עליו אך אי אמרינן דזקן עוקר את הנדר מעיקרו ותחילה היה בעין. והא מתניתא עבד לון כדבר שאין לו מתירין דתנינן תמן גידולי תרומה תרומה וגידולי גידוליהן חולין אבל טבל ומ"ר וספיחי שביעית ותרומת ח"ל והמדומע והביכורים גידוליהם חולין וגידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותם בזמן זרעם ותני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורים וחומר הוא בגידולין דאמר ר' זעירא בשם ר"י בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:

והנה שני המפרשים הפ"מ והק"ע שניהם שגו בפי' של הירושלמי הזה שהפ"מ פירש שהקושי' הוא מהא דגידולי הקדש מותרין ואפי' בדבר שאין זרעו כלה כו' עיי"ש והוא טעות דבהקדש בדבר שאין זרעו כלה פודה את כל האוצר כמו דאמרינן הכא וגם הק"ע שגה בזה שהגיה בירושלמי (שם) והא מתניתין עביד לן כדשיל"מ והקושי' הוא מדבר שאין זרעו כלה דאפילו גידולי גידולין אסורים ומוכיח מזה דנדרים הוה דשיל"מ דהטעם הוא מחמת דהוי דבר שיש לו מתירין ועיין בש"ק שהקשה דהא בספ"ז דנדרים (ד' כ"ו) מפורש דאין הטעם משום דהוה דשיל"מ דפריך הא נמי תנינא גידולי גידולין חולין הא קמ"ל אפילו בדבר שאין זרעו כלה והתנן הטבל גידולין מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ופי' הר"ן דכש"כ גידולי גידולין של תרומה בדבר שאין זרעו כלה שאסורין אלמא דאין טעם איסורן אלא משום חומרא עיי"ש וכן תקשה מהא דאמרינן בפסחים (ד' ל"ד) ומאי קשה לך אמר להו תנן שתילי תרומות כו' ומאי קמ"ל בדבר שאין זרעו כלה הא נמי תנינא הטבל גידולי' מותרין בדבר שזרעו כלה

אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין באכילה:

ע"כ נראה לי שההוכחה הוא מדבר שזרעו כלה דאמרינן שפודה אותה בזמן זרעה והגירסא הוא כמו דאיתא והא מתניתין עבד לון כדבר שאין לו מתירין והענין הוא דודאי הקדש ומ"ש הוי דבר שיש לו מתירין ע"י פדי' וע"כ פודה אותם בזמן זרעם דהוה דשיל"מ ע"י פדי' וכ"ת א"כ כיון שנתנה טעם בגידולין א"כ יהא צריך לפדות בדמי כל האוצר דהא דשיל"מ אוסר במשהו וכמו דאיתא בנדרים (ד' נ"ט) שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עלייהו ה"ל כדבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברוב וא"כ ה"נ כיון דהוא דשיל"מ ע"י פדיון דהא הקדש ודאי הוה דשיל"מ ע"י פדיון דהא איתא (שם) בירושלמי כל דבר שיש לו מתירין כגון כו' הקדש וחדש א"כ ודאי הוה דשיל"מ ע"י פדיון אך יותר מכדי זמן זרעה ה"ל הוצאה מרובה ע"כ לא הוה דשיל"מ ועי' בתוס' בב"מ (ד' נ"ג) אך לענין שצריך לפדות אותה המ"ש או ההקדש שנפלה זה לא הוי הוצאה מרובה דהא קודם הנפילה נמי היה צריך לפדות אך לענין לפדות כל האוצר זה הוי הוצאה מרובה וע"כ פריך דאי נדרים הוי דבר שיש לו מתירין ע"י שאלה א"כ אמאי מהני פדיון והא הוי דשיל"מ דהא יכול לשאול על הקדישו ואמאי סגי אם פודה אותם בזמן זרעם אלא ודאי דלא הוה דשיל"מ מצד שאלה רק מצד פדיון וכמו דחשיב בברייתא דר"ש מעשר שני והקדש בדבר שיש לו מתירין:

אך שעדיין צריך לבאר דהירושלמי לא ס"ל כהש"ס דילן בנדרים (ד' נ"ט) דפריך והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה ובטלה ברוב כו' ומשני אלא אימא בשלמא קונמות מצוה לאתשולי עלי' משום דר' נתן דאמר ר' נתן כל הנודר כאלו בנה במה כו' תרומה מאי מצוה לאתשולי עלי' דלפי שיטת הש"ס דילן א"כ הקדש ומ"ש לא הוי דבר שיל"מ רק ע"י פדי' ולא ע"י שאלה דהא ליכא מצוה לאתשולי עלי' והירושלמי לא סבר זה החילוק וע"כ מוכיח מזה דקונמות לא הוי דבר שיש לו מתירין ע"י שאלה דאל"כ הוי הקדש דשיל"מ ע"י שאלה וכ"ת א"כ לא יתיישב להירושלמי הא דחשיב ר"ש תרומה וחלה לדבר שאין לו מתירין הא יש לו מתירין ע"י שאלה כיון דהירושלמי אינו מחלק בין הא דמצוה לאתשולי עלי' ובין הקדש דלא הוי מצוה לאתשולי אך יש לומר דמיירי בתרומה ביד כהן כמו דמשני בנדרים ד' נ"ט) אך תקשה דא"כ איך קתני תמכר לכהן חוץ מדמי תה סאה אך לפי מאי דמסיק ניחא דהירושלמי סובר דלא הוה דבר שיל"מ ע"י שאלה ועיין מה שביארתי בירושלמי (פ"ג דחלה) שתירצתי דלשיטת הירושלמי לא הוה תרומה דשיל"מ עיין שם ודוק]. ובזה שביארתי דהקדש צריך לפדות בדמי כל האוצר הוא משום דממונא לא בטיל וע"כ כיון דלא בטיל לענין ממונא לא בטיל לענין איסורא נמי וכמו

שהבאתי ראי' מהירושלמי (פ"ב דמ"ש) מתניתא פליגא על ר"י האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן א"ר בא תחומין עשו אותן למדת הדין וביארתי במ"א דאיסור תחומין תלוי בממון וע"כ כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל ודלא כשיטת הש"ס דילן בביצה (ד' ל"ח) מדקא מדמית איסורא לממונא איסורא בטיל ממונא לא בטיל. וטעמא מאי אביי אמר כו' רבא אמר תבלין לטעמא עבידא וטעמא לא בטיל כו' אבל הירושלמי ס"ל דתרומין עשו אותן למדת הדין. וכיון דלא בטיל לענין ממונא לא בטיל לענין איסורא גם כן:

ובזה יתבאר הירושלמי (פי"א דתרומות) תמן תנינן הרכינה ומיצת הרי היא של מוכר כו' א"ר יצחק בן אלעזר משום יאוש אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן ואף בקודש כן אמר ר' הושעי' לא שנו אלא בקדשים שיש להם מתירין אבל בקדשים שאין להם מתירין אפילו כל שהוא צריך להחזיר ר' חייא בעי הרי לוג שמן של מצורע כו' והדין לוג שמן של מצורע לא כקדשים שיש להם מתירין הוא כו' (פי' לא שנו שאינו חייב רק להטיף ג' טיפין בקדשים שיש להם מתירין דהיינו לוג שמן של מצורע שהוא לכהנים לאפוקי מנחת נסכים שהיא כולה לגבוה ואין להן היתר לכהנים. ולכאורה מהו הנ"מ בין מנחת נסכים שהיא כולה לגבוה ובין בדבר שיש להם מתירין כגון לוג שמן של מצורע ולפי מה שביארתי איפשר לומר דדבר שהוא שייך לכהנים ע"כ מוחל יותר משלש טיפין וע"כ כיון דלית בי' ממונא בטיל משא"כ דבר שהוא כולו לגבוה לא שייך בי' מחילה וע"כ כיון דממונא לא בטיל לא בטיל לענין איסורא נמי (ור' יוחנן לטעמי' דאמרינן שם הרכינה ומיצת ה"ז תרומה ותמן תנינן הרכינה ומיצת הרי היא של מוכר ומשני לית כאן של מוכר אלא של לוקח (פי' דשייך ללוקח והכא נמי שייך לכהן) אמר ר' יצחק בן אלעזר משום יאוש אלמא דלר' יוחנן שוה להדדי ואף דבתרומה הוי איסור אך האיסור בטיל] וע"כ אמר אח"כ אף בקדשים כן שאינו חייב להטיף יותר משלש טיפין אך ה"מ בקדשים שיש להן מתירין אבל בקדשים שאין להן מתירין דלא שייך מחילה וע"כ אמרינן כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל. אבל לשיטת הש"ס דילן אמרינן דממונא לא בטיל איסורא בטיל וע"כ הקשו התוס' במעילה (ד' כ"א) בד"ה פרוטה של הקדש דליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה כו' ואמאי לא תירצו דממונא לא בטיל אך הם הקשו דממונא לא בטיל הא איסורא בטיל כמו שביארתי וכמו שהארכתי בזה בס' ע"י:

אך לכאורה יש לומר דע"כ לא תירצו דממונא לא בטיל דהא סוף כל סוף א"צ לשלם ממון להקדש אפי' לר"ע דמחייב על ס' מעילות אשם תלוי ואעפ"כ הא אמרינן במעילה (דף ס"ב) ר"ע מחייב על ס' מעילות אשם תלוי וחכמים פוטרים ומודה ר"ע שאינו מביא את

מעילתו עד שיתודע לו שיביא עמו אשם ודאי וא"כ דספק מעילות א"צ לשלם ממון וא"כ ליכא רק איסור לבד וע"כ הקשו התוס' דליבטל [ואיפשר דמכל מקום ממון איכא ע"כ לא הי' צריך ליבטל אך דלפי מאי דאמרינן בביצה (דף ל"ח) דממונא לא בטיל איסורא בטיל ע"כ הקשו (ועיין בפרק ז' דדמאי) מה שביארתי שם:

[**ולפי** מה שביארתי הי' איפשר לומר דמאי דאמרינן בפסחים (דף כ"ז) בעי מיני' רמי ב"ח מרב חסדא תנור שהסיקוהו בעצי הקדש ואפה בו הפת א"ל הפת אסורה. ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפי' באלף לא בטיל וכתבו התוס' תימא מה חומר היא זו הלא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטיל אף באיסור קל עכ"ל. ולכאורה מהו הנ"מ אם הטעם הוא מחמת דשיל"מ מ"מ אפי' באלף לא בטיל אך יש לומר דאם הטעם הוא מחמת דשיל"מ א"כ הוא רק במין במינו אבל לא במין בשאינו מינו ועוד דאם הטעם הוא מחמת דשיל"מ א"כ באפה בעצי הקדש ליכא טעמא בדבר שיש לו מתירין וכמו דאמרינן בביצה (דף ה') ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעינא אבל הכא מקלי קלי איסורא וא"כ ה"נ מקלי קלי איסורא וליכא דבר שיל"מ אך אם נאמר דהטעם משום דהאיסור תלוי בממון וכיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל וא"כ אפי' באפה בעצי הקדש נמי ורב חסדא לטעמי' כמו דאיתא בירושלמי סוף ביצה (פ"ה ה"ד) א"ר בא תחומין עשו אותן כמדת הדין תדע שכן תמן אמרין בשם רב חסדא ולא ידעין אם מן שמועה ואם מן מתניתין ואפילו עצים וסברין מימר עצים אין בהם ממש וכבר ביארתי הירושלמי הזה בס' א"ה (דרוש כ"ג) שזה הירושלמי עיקרו הוא בירושלמי (פ"ב דמ"ש) שמשני דע"כ לא בעינן בתחומין הותיר המדה משום שתחומין עשו אותן כמדת הדין פי' כמו ממון וכיון דממונא לא בטיל ע"כ איסורא נמי לא בטיל (והק"ע שגה שם הרבה בפירושו ע"ש) וע"כ מביא ראי' שהרי רב חסדא אמר ואפי' עצים וסברין מימר עצים אין בהם ממש פי' דהא עצים אין בהם ממש דאין שבח עצים בפת (ואפי' למ"ד יש שבח עצים בפת היינו דוקא באיסורי הנאה כמו שכתבו התוס' בפסחים (דף כ"ו) וכמו דתנן (רפ"ב דמ"ש) עיסה של מ"ש שאפה פת והשביח השבח לשני והטעם לפי שאין שבח עצים בפת וא"כ אמאי אמר רב חסדא דאפי' עצים נמי הוי כרגלי שתיהן אלא דהטעם דתחומין עשו אותן כמדת הדין וא"כ כיון דהטעם משום ממונא ע"כ אמרינן כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל וע"כ אפי' אפאו בעצים של חבירו אעפ"י שאין שבח עצים בפת כמו דאמר וסברין מימר אין שבח עצים בפת וא"כ ה"נ בהקדש כיון דממונא לא בטיל ע"כ אם הסיקו בעצי הקדש

ואפה בו הפת אסור ורב חסדא לטעמי' אך לפי שיטת הש"ס דילן בביצה (דף ל"ח) דאמרינן דאיסורא בטיל וממונא לא בטיל א"כ איסורא בטיל ועיין בספרי ע"י (דרוש ז') מה שחילקתי בין אם אגוד האיסור בממון או לא ע"ש ודוק]:

הלכה ג

קטע ד

דף ל"ט (ס' פ"ט דתרומות) ר' אבהו בשם ר"י שתילי תרומה שנטמאו (צ"ל שתילין שנטמאו) שותלן ועושה אותם תרומה ואם הי' תרומה מעיקרן כבר נדחו ר' אבהו בשם רבי יוחנן תאנים וענבים שנטמאו סוחטן ועושה אותם תרומה ואם הי' תרומה מעיקרן כבר נדחו ר"נ ר"י בשם ר"א סוחטן עד כו' אמרין רשב"ל פליג מה בין לקולא בין לחומרא (ט"ס וצ"ל לקולא או לחומרא) אין תימר לקולא ניחא אין תימר לחומרא הא תנינן עד שיגום את האוכלין עכ"ל (ופי' המפרש מה לקולא או לחומרא על איזה דבר פליג אי נימא דפליג אריש דאפי' לא נקרא עליהם שם תרומה קודם שנטמאו אסור לשותלן כו' ואקולתו פליג או אסיפא פליג אפי' נטמאו אחר שקרא עליהם שם תרומה לא נדחו ואחומרא פליג והא תנינן עד שיגום את האוכלין ש"מ דנדחו דאל"כ לא יתחייב לגומם שהרי מותר לעשותן השתא לכתחילה תרומה אלא ודאי אקולתו דר"י פליג עכ"ל ויותר הי' נראה להגיה אין תימר לחומרא ניחא (פי' שרשב"ל מחמיר ניחא אין תימר לקולא הא תנן עד שיגום את האוכלין וכן הגיה הגר"א):

[**אך** מה שכתב המהרא"פ דהאיבעי' של הירושלמי אם לחומרא פליג דאפי' נטמאו מקודם אסור לעשותן תרומה אח"כ ולי נראה לכאורה דהספק אם לחומרא פליג היינו על הא דאמר ר' אבהו מים שנטמאו משיקן ועושה אותן מי חג ואם הי' מי חג מעיקרן כבר נדחו וכן אמר ר"ז ר' יוסי בשם ר' אבהו סוחטן עד פחות כו' ויינו כשר לנסכים וע"ז פליג ר"ל דאפי' נטמאו תחילה כבר נדחו מנסכים כיון דס"ל דיחוי מעיקרא הוה דיחוי א"כ נדחו מנסכים אפי' נטמאו מקודם משום דיש דיחוי אצל קדשים בשלמא בתרומה לא שייך דיחוי ועוד דלשיטת הירושלמי ס"ל דאין דיחוי אצל מצות כמו שאבאר לקמן שיטת הירושלמי והא דאמר שתילין שנטמאו שותלן ועושה אותן תרומה ואם הי' תרומה מעיקרן כבר נדחו היינו לא משום דיחוי אלא משום דאין זריעה לתרומה דמעלה עשו כמו דאמרינן בפסחים (דף ל"ד) דכמו דאין זריעה להקדש הכא נמי אין זריעה לתרומה וע"כ פליג לחומרא דאפילו נטמאו תחילה אין לעשותם נסכים:

וכמו דאמרינן בירושלמי הכל מודים כו' שאינו מביא ממנה גזירים למערכה רשב"ל בעי מהו שיביא ממנה לולב מצות כגבוה הם או אינו כגבוה אין תימר כגבוה הן מביא אין

תימר אינו כגבוה אינו מביא פשיטא שהוא מביא שאין מצות כגבוה הן ועיין בע"ג (דף מ"ז) דמיבעי לי' יש דיחוי אצל מצות או לא וא"כ פשיטא לי' לר"ל שאין דיחוי אצל מצות אבל לקדשים יש דיחוי וכן משמע בירושלמי (פ"ק דביכורים) פשיטא הדא מילתא מכר לו פירות ושייר לו קרקע המוכר אינו יכול להביא מפני שאין לו פירות והמפרש כתב דגרסינן הלוקח אינו יכול להביא שאין לו קרקע וא"צ לזה אלא דקאמר דהמוכר א"צ להביא משום שאין לו פירות (פי' אע"ג דקי"ל דקנין פירות אינו כקנין הגוף עיין בס' ע"י (דף ט"ו) מה שביארתי שם) וע"ז אומר חזר ולקחן מהו כו' הדא אמרה חזר ולקחה ממנו מביא (פי' משום דאין דיחוי אצל מצות):

בפשיטות יש לפרש הא דבעי אם פליג ר"ל לחומרא הוא על הא דאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן תאנים וענבים שנטמאו סוחטן ועושה אותן תרומה ואם הי' תרומה מעיקרן כבר נדחו והטעם משום מעלה דתרומה מטמא משקה עם האוכל ולא אמרינן בהו משקין מפקד פקידי כמו שפירש רש"י בפסחים (דף ל"ד) אבל אם הי' חולין לא נטמאו דמשקין מפקד פקידי וע"ז בעי לה אם פליג ר"ל לחומרא דנטמאו אפי' בעודם חולין כמו דאמרינן בפסחים א ל"ג) א"ל ר"ח מאן ציית לך ולר' יוחנן רבך וכי טומאה שבהן להיכן הלכה אלמא קסבר משקין מבלע בליעי וכיון דאטמי לי' אוכלא איטמי לה משקין א"כ אפי' בעודם חולין ג"כ נטמאו וזה הפי' ניחא יותר ועיין בפסחים (דף ל"ד) לא שמיעא לכו הא דאמר ר"ל משמי' דר' הושעי' מי החג שנטמאו השיקן ואח"כ הקדישן טהורים הקדישן ואח"כ השיקן טמאים. ועיין בסוכה (דף ל"ג) בענין כל שבידו לא הוה דיחוי ע"ש]:

פרק י

הלכה ב

קטע ב

הרודה פת חמה ונתנה עפ"י חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודא מתיר כו' אמר ר' זעירא בעין קומי ר' ינאי נתנה עפ"י מגופת חבית מהו אמר לון יגיד עליו רעו כו' והכא שתהא ככר נוגעת במגופה כו' והנה צריך להבין מהו הטעם דלשיטת הירושלמי לא תלי בריחא מילתא כלל והראי' דהא אומר יגיד עליו רעו והוא משנה דתני במכשירין ולענין הכשר ליכא למימר מחמת ריחא אלא מחמת ששואב הלחלוחית ולשיטת הש"ס דילן בע"ג (ד' ס"ו) אמר מאי לאו בהא קא מפלגי דמר סבר ריחא מילתא היא ומר סבר ריחא ולא כלום היא וקשה טובא דא"כ איך פליגי במכשירין דהא התם ודאי הטעם משום ששואב וא"כ ה"נ הטעם משום ששואב וא"כ אמאי קאמר בריחא מילתא ובשנות

אלי' תירץ דהש"ס דילן מודה להירושלמי דמתניתין דמכשירין מיירי בצוננת וחבית סתומה והטעם משום ששואבת ומיירי שם דהמים נוגעים במגופה ולכך נקט שם יין כמו שביארתי (פי' דבמים מודה ר' יהודא ששואב אבל הכא מיירי אף בשאין נוגע ולכך בפת צוננת וחבית סתומה מותר עכ"ל עיי"ש. וראיתי להכר"ו ביו"ד (ס' ק"ח) שכתב דבתרתי פליגי גבי איסורא בתרומה לא שייך דשואב לחלוחית כי מעט הוא ובטל במיעוטו או איפשר למטעמי' כו' ולכן עפ"י הטעם משום ריח פליגי אי ריחא מילתא כו' אבל במכשירין משום ריח כו' מ"מ בשביל כך לא יוכשר רק פליגי אי שואב לחלוחית של יין ואף דמעט הוא בטעם מ"מ מכשיר דדבר מועט מכשיר ופליגי אם מכשיר או לא כו' ע"ש:

[**אך** עכ"ז צריך לבאר דבמאי קא מפלגי הירושלמי והבבלי ע"כ נראה לי לשיטת הירושלמי דסובר דאי איפשר לומר דהטעם משום ששואב דא"כ יהיה בטל במיעוטו לענין איסור אלא הטעם משום דריחא מילתא הוא והירושלמי סובר דריחא מילתא לא שייך במין בשאינו מינו כיון שהטעם בטל וכש"כ הריח וע"כ לא פליגי לענין ריחא מילתא רק במין במינו וכמו דאיתא (שם) בירושלמי מהו לצלות שני שפודין א' של בשר שחוטה וא' של בשר נבילה בתנור א' רב ירמי' בשם רב אמר אסור ושמואל בשם לוי אמר מותר ואיפשר לומר כמו שכתב הרי"ף (ר"פ ג"ה) דרב אזיל לטעמי' דס"ל מין במינו אפי' באלף לא בטיל. אבל במין בשאינו מינו כיון דטעמי' בטיל ריחא בודאי בטיל וע"כ לא מוקי לה הירושלמי דרודה פת חמה ונתנה עפ"י חבית של יין של תרומה כו' דפליגי בריחא מילחא רק דפליגי בהא דפליגי במכשירין אם הפה שואבת הלחלוחית. ואע"ג דא"כ ודאי שואב רק לחלוחית מועטת ובשלמא לענין מכשירין אעפ"י ששואב לחות מועט אעפ"כ מכשיר אבל לענין איסורא אמאי לא בטיל]:

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י הירושלמי דאמרינן בירושלמי (פ"ב דערלה) ר' יוסי בשם חילפיי ר' יונה בשם ר"ל כתפוח עושין אותו ב"ש וכבר ביארתי בירושלמי (פ"ב דתרומות דהיינו כתפוח עושין אותו ב"ש דמשערינן כמו שהוא עכשיו אעפ"י שהוא רק ע"י תפוח וכן ע"י חימץ ועיי"ש שביארתי בארוכה [ודלא כהמפרש מהרא"פ]. ואמרינן (שם) תמן תנינן מי הצבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין ואין פוסלין אותו בשינוי מראה (פי' דאע"ג דמראיהם אינו כמו מים ואמרינן בריש מכות (ד' ג') שלשת לוגין מים שנפל לתוכו קורטוב של יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו מתקיף לה רב כהנא וכי מה בין זה למי צבע דתנן ר' יוסי אומר מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין א"ל

רבא התם מיא דצבעא מיקרי הכא חמרא מזיגא מיקרי והירושלמי קאמר דמשום דניכר ע"כ פוסל את המקוה בשלשת לוגין.

והנה אמרינן התם אבא ברי' דר"נ דברי ר"מ משום שאיבה ניכרת ור' הונא בשם ר' אבא אתי ר"מ כב"ש כמה דב"ש אומרים משום חומץ מחמיץ כן ר"מ אומר משום שאיבה ניכרת. והנה המפרש מהרא"פ פירש דברי ר"מ דסתם מתניתין דמקואות ר"מ היא והא דהתם במתניתין גרס ר' יוסי אבא ברי' דר"נ קים לי' לר"מ היא והוא דחוק. ע"כ נראה לי שהוא ענין בפני עצמו ולא קאי אהא דר' יוסי דלעיל וקאי אהא דב"ש דאמרינן ב"ש אומרים מטמא אלמא מחמת דמחמיץ ע"כ הוי כמו שיש בו ממשות וע"כ מטמא וע"ז אומר דברי ר"מ משום שאיבה ניכרת ופי' כמו דס"ל לר"מ גבי הרודה פת חמה ונתנה עפ"י חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר והוא משום דהפת שואב ואע"גדהשאיבה מועטת א"כ צריך שיתבטל אעפ"כ כיון שהרי של יין חזק וניכר השאיבה וע"כ לא בטיל והכא נמי סברי ב"ש דכיון דמחמיץ ע"כ מטמא ג"כ והמפרש שפירש שקאי על הא דא"ר יוסי ג' לוגין מים שאובים הוא משום דקאמר שאיבה ניכרת ע"כ פירש דקאי על מים שאובין ובאמת דקאי אהא דאמר ר"מ דפת חמה שנתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ואע"ג דמועטת היא אעפ"כ לא בטיל משום דהשאיבה ניכרת וע"ז אמר ר' חינא בשם ר' אבא אתי דר"מ כב"ש כמה דב"ש אומרים משום חימוץ מחמיץ כן ר"מ אומר משום שאיבה ניכרת וע"כ אעפ"י שהוא מועט לא בטיל ואינו מפרש משום ריחא מילתא דסובר דריחא מילתא לא אמרינן רק מין במינו ולא מין בשאינו מינו דכיון דהטעם בטיל מכש"כ הריח וע"כ מפרש דיגיד עליו רעו וההיא פלוגתא הוי כעין פלוגתא דמכשירין משום שאיבה ואעפ"י דלענין איסור הוי מיעוט וצריך להתבטל ע"כ אמר משום שאיבה ניכרת והש"ס דילן לא ניחא ליה לפרש דאתי כב"ש דכמו דב"ש אומר משום חימוץ מחמיץ דהא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה אלא דהטעם משום ריחא מילתא ואע"ג דלענין טעם בטיל מ"מ לענין ריחא לא בטיל משום דריחא מילתא הוא ודוק:

פרק יא

הלכה א

קטע ה

התיב ר' יוסי והא תני חמין מותר (ט"ס וצ"ל אומן מותר) שאינו אומן אסור כצ"ל אומן מותר לא בשאינו מבושל ודכותה שאינו אומן אסור אעפ"י שאינו מבושל (כצ"ל) וכן הוא (בפ"ב דע"ג ה"ו) אלא ששם כתוב ודכותה שאינו אומן אסור אעפ"י שאינו מבושל

וצ"ל אעפ"י שאינו מבושל (פי' דפריך על הא דמשני לי' שאין הטעם משום יין שאפי' כדברי המתיר לזרים והוא משום שהמוריס מאבד את הטעם והא שאסור הוא משום בישולי עו"ג א"כ קשה דמ"ש אומן מותר (והוא משום דלא רמי בה חמרא כמו דאמרינן בע"ג (דף ל"ד) ע"ש וא"כ מ"מ אסור משום בישולי נכרים אלא א דמיירי בשאינו מבושל א"כ הא דשאינו אומן אסור הוא נמי בשאינו מבושל א"כ מ"ט אסור והמפרש מהרא"פ שגה בזה] ומסיק אח"כ דאעפ"י דבתרומה מותר מחמת שהוא רק להעביר את הזוהמא אבל מ"מ בעו"ג אסור דהנאת תרומה מותרת והנאת עו"ג אסור:

הלכה ב

קטע ד

שם ר' אלעזר אומר מטמא משום משקה תני ר' נתן אומר לא שר' אלעזר מטמא משום משקה על מה נחלקו על שנפל לתוכו משקה שר' אלעזר מטמא משום משקה וחכ"א הולכין אחר הרוב (פי' שר' אלעזר אומר שאם נפל משקה לתוך מי פירות שר"א מטמא משום משקה שאין המשקה בטל במי פירות וחכ"א הולכין אחר הרוב] על דעתי' דר' נתן ר"מ וראב"י ור"א שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם ראב"י דתני ראב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא והדין ר"א דהכא:

והנה המפרש מהרא"פ פי' בדוחק גדול וגם מה שפירש דר"מ סבר דאין מי פירות בטילין הוא מהמקוה שמי פירות לא מעלין גם זה דוחק גדול וגם מה שייך לענין מי פירות בטילין הא ר' נתן אומר דר"א ס"ל דאם נפלו משקין למי פירות הוי משקה וא"כ המשקה אינו בטל במי פירות ע"כ נראה לי להגיה בירושלמי על דעתי' דר' נתן ר"מ וראב"י ור"א שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם (והוא ט"ס וצ"ל) אין מי פירות מבטלין לעולם והוא כמו שהביא הראב"ד (פט"ז מה' טומאת אוכלים) התוספתא (פ"א ממס' מכשירין) מי פירות שנפלו לתוכן מים כל שהן טמאים דברי ר"מ וחכ"א הולכין אחר הרוב וא"כ טעמא דר"מ דאין מי פירות מבטלין לעולם וכן ראב"י דס"ל (פ"ו דמכשירין מ"ג) ראב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא:

והנה הראב"ד כתב שם (פט"ז מה' טומאת אוכלים) א"א אין זה לא במשנה ולא בתוספתא אלא מי פירות שנפלו לתוכן מים כל שהוא טמאים דברי ר"מ וחכ"א הולכין אחר הרוב ולא חילקו בין מים לשאר משקין ור"מ הוא שהוא מחלק ואין הלכה כמותו בתרומה ירושלמי (ונ"ל דצריך לומר בתרומות בירושלמי והוא מרמז על הירושלמי דתרומות דהכא שאמר על דעתי' דר' נתן ר"מ וראב"י ור' אלעזר שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם וראב"י דתני ראב"י אומר ציר טהור שנפל

לתוכו מים כל שהוא טמא והדין ר"א דהכא וכבר הגהתי שצ"ל אין מי פירות מבטלין לעולם וע"כ כיון דאוקמוה בשיטה לית הלכתא כוותי' כמו דאמרינן בב"מ (דף ס"ט) לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר:

[**ומה** שכתב הכ"מ (שם) ורבינו איפשר שהי' גירסתו בתוספתא ספ"ק דמכשירין הפוכה מגירסת הראב"ד מגירסתנו והי' שונה מי פירות שנפלו לתוכן מים הולכין אחר הרוב דברי ר"מ וחכ"א אפי' נפלו לתוכן מים כל שהוא טמאים דברי ר"מ הוא תמוה דהא בירושלמי אומר על דעתי' דר' נתן ר"מ וראב"י ור' אליעזר שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות מבטלין (כצ"ל) לעולם א"כ מוכח כגירסת הראב"ד וא"כ הי' לו להרמב"ם לפסוק כחכמים:

והנה מה שאומר הירושלמי דר' מאיר ור' נתן וראב"י שלשתן אמרו דבר א' ר"מ דו אמר אין מי פירות מבטלין לעולם כו' ראב"י דס"ל (פ"ו דמכשירין ה"ג) ראב"י אומר ציר טהור שנפלו לתוכו מים כל שהוא טמא והנה הרמב"ם פי' דמים כל שהוא מכשירים אותו ומשהוכשר חזקתו טמא שהידים ממשמשים בו והקשה התוי"ט דלא הוי צריך למיתני אלא מים כל שהן מכשירים את הציר ועוד קשה דהא בש"ס דילן בבכורות (דף כ"ב) אמרינן ר"נ אמר רבה בר אבהו זאת אומרת שנחשדו ע"ה לערב מחצה בציר כו' וא"כ הוי הטעם משום דמצא מין את מינו וניעור כו'. ולי נראה שסמך על הירושלמי דחשיב שלשתן אמרו דבר א' דהטעם משום דאין מי פירות מבטלין לעולם ועיין ברמב"ם א מה' מ"א) ומה שהקשה הרוי"ט על פירוש הרמב"ם דלא הוה צריך מיתני אלא מים כל שהן מכשירים את הציר הוה אמינא דווקא באם ידע וניחא לי' בשעת נפילה וא"כ לא נתבטל עדיין אבל היכא דידע אח"כ וא"כ איפשר דלא מהני כיון שכבר נתבטל וכמו דאמרינן בב"מ (דף כ"ב) עודהו הטל עליהם ושמח ה"ז בכי יותן נגבו אעפ"י ששמח אינם בכי יותן וע"כ הוה אמינא כיון דנתבטל מתחילה וא"כ הוי כמו נגבו ואח"כ שמח וא"כ אינם מוכשרים וע"ז אומר דאפ"ה הם מוכשרים וטמאים והטעם דאין מי פירות מבטלין לעולם]:

ואיפשר לומר דכל זה הוא לשיטת הירושלמי דס"ל דציר הוי בר קיבולי טומאה אך שצריך הכשר משום שהוא אוכל וכמו דאיתא בירושלמי (פ"י דתרומות) העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור ומהו טהור מלהכשיר הא לטמא אפי' כל שהוא מטמא וע"כ הירושלמי אומר דהטעם דאין מי פירות מבטלין אבל הש"ס דילן סובר בבכורות (דף כ"ג) דציר לאו בר קיבולי טומאה הוא כלל וע"כ מפרש הש"ס דילן בבכורות א כ"ג) דנחשדו ע"ה לערב בציר מחצה מים וא"כ אם נפלו לתוכו מים כל

שהוא טמא ומטעם דאמרינן דחוזר וניעור ולא מטעם דאין מי פירות מבטלין אלא מטעם דטומאה שבטלה חזרה וניעורה ועיין לעיל (פ"ה דתרומות) שביארתי דהירושלמי לא ס"ל להא דאמר ר' ירמי' בבכורות (דף כ"ג) א"ר ירמי' לא שנו אלא לטבול בהם פתו אבל לקדירה לא מצא מין את מינו וניעור אלא בתרומה בחולין דאיפשר לחולין להיות תרומה והא דאמר ראב"י הפי' הוא כמו שכתב רש"י בבכורות (דף כ"ג) דהטעם כיון שנפלו לתוכו מים מצא מין את מינו וניעור ומה שמפרש רש"י ולמאן דלית לי' טומאה שבטלה חזרה וניעורה מוקי לה שנפלו לאחר השקת מי ע"ה כל שהוא והקשו התוס' דפשיטא דטמא כמו מתחילתן דבעי השקה ע"ש שנדחקו בזה ע"כ מפרש הירושלמי דס"ל לראב"י דאין מי פירות מבטלים וע"כ הוכשר הציר לקבל טומאה:

הלכה ה

קטע ג

דף מ"ב וע"ג החולים ברשות כהן ר' ירמי' בעי קומי ר' זעירא עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ואפי' בתרומת גורנו א"ל מאן יימר לך בתרומת גורנו ר' יונה ור' יוסי ר' יונה כר' ירמי' ור' יוסי כר"ז מ"ד בתרומת גורנו נחלק אתי אתויי ולמ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא כן אינו צריך זכי' וא"ל במזכה לו ע"י אחר:

[**והנה** תחילה נעתיק מה שכתבתי בס' נ"י (ס"ז) ואח"כ נבאר בזהמה שנראה לי כעת וזה לשוני שם ולי נראה שיהא תלוי קצת במה שפירש"י ותוס' בע"ג (דף ט"ו) ישראל ששכר פרה מכהן מאכילה כרשיני תרומה שרש"י פי' מזונותיו על ישראל ומסתמא מחיל הכהן ולפי פי' התוס' היינו דווקא אם מזונותיו על הכהן ובירושלמי (פי"א דתרומות) וע"ג החולים ברשות כהן ר' ירמי' בעי קומי ר' זעירא עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ואפי' בתרומת גורנו א מאן יימר לך בתרומת גורנו (פי' שאמר לו הא דתנן וע"ג החולים ברשות כהן זה אינו רק לענין שאינו עובר עליו על איסור הנאת כילוי של תרומה וע"ז הוא הפעולה ברשות כהן אבל לא לענין לצאת ידי חובת נתינה) וע"ז אמר לו עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן וע"כ אינו צריך לצאת ידי נתינה דהא יורשה מכח אבי אמו ואינו רק אם יכול ליהנות וע"ז מהני ברשות כהן או שרשות כהן מהני אפי' לענין תרומת גורנו והוי כמו מחילה דמהני במקום נתינה:

וע"ז אמר לו ר' זעירא מאן יימר לך בתרומת גורנו דבתרומת גורנו בודאי דלא יצא ידי נתינה בזה וע"ז אמר אח"כ שם ר' יונה ור' אסי ר' יונה כר' ירמי' ור' אסי כר' זירא מאן דאמר בתרומת גורנו נחלק אתי אתויי ולמ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא כן אינו צריך זכי' וא"ל במזכה לו ע"י אחר וכתבתי שם בספרי נ"י שהפי' הוא שהקשה לו

דלמ"ד דהיינו רשות כהן אפי' בלא נתינה אפי' בתרומת גורנו א"ש דהוי כמו נתינה אבל למ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בלא כן אינו צריך זכי' (פי' דס"ל דאפי' אם ירש מאבי אמו כהן אעפ"כ לא יצא עדיין ידי נתינת תרומה) וע"ז משני במזכה לו ע"י אחר וא"צ ליתן דהא ירש מאבי אמו כהן אלא דהזיכוי הוא לצאת ידי חובת נתינה]: **וכעת** נראה לי להגיה בירושלמי ולהפוך הגירסא (כצ"ל) מ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן אתי אתויי (פי' אתי שפיר דהא ירש מאבי אמו כהן וע"כ יצא ידי נתינה נמי אבל למ"ד בתרומת גורנו א"כ אעפ"י שמחל לו הכהן. אעפ"כ איך יצא ידי חובת נתינת תרומה). וע"ז משני לו במזכה לו ע"י אחר והמפרש מהרא"פ נדחק בזה מאוד עיי"ש]: **וא"כ** לפי מה שביארתי דבירש תרומה מאבי אמו כהן יצא בזה ידי נתינה וא"צ לאוקמי במזכה לו ע"י אחר וא"כ צריך לפרש הירושלמי (רפ"י דתרומות) דלא כמו שפירשתי בס' נ"י (שם). דאמרינן התם ר' בון בר חייא אמר קומי רשב"ל. אתי כמ"ד הפרשתו מקדשתו. ברם כמ"ד מתנתו מקדשתו בלא כן א"צ זכי'. א"ל במזכה לו ע"י אחר ושם פירשתי דקאי אהא דירש מאבי אמו כהן. ולא כפי' המפרש שם. והוא משום דמזה הירושלמי הוכחתי דאפי' בירש מאבי אמו כהן אינו יוצא ידי נתינה רק במזכה ע"י אחר. אבל לפי מה שנראה לי כעת להפוך הגירסא ע"כ צריך לפרש כפי' המפרש דקאי אהא דסמוך לי' דאכל תרומת חבר משלם לחבר תרומת ע"ה משלם לע"ה ולא נמצא מוסר טהרותיו לע"ה. כיצד הוא עושה נותן שתיהן לכהן חבר. ונוטל דמי אחת מהם ונותן לכהן עם הארץ. וע"ז אתי כמ"ד הפרשתו מקדשתו. ברם כמ"ד נתינתו מקדשתו. א"כ איך יוצא ע"י מה שנותן לכהן חבר הא אכל משל ע"ה וע"ז משני במזכה לו ע"י אחר כמו שפי' המפרש: